

Poštnina v kraljevini S. H. S. pavšalirana.

Leto XXXIV.

Številka 9.—12.

SLOVENSKI PRAVNIK.

—♦♦—
Izdaja društvo „Pravnik“ v Ljubljani.

—♦♦—
Odgovorni urednik:
DR. DANILO MAJARON.

V LJUBLJANI.

Natisnila „Narodna tiskarna“.

1920.

VSEBINA.

1. <i>Dr. Fran Ogrin</i> : Misli o državnopravni uredbi Jugoslavije	233
2. <i>Dr. France Goršič</i> : O izenačevanju zakonov	248
3. <i>Dr. Š.</i> : O popravi in obnovi mej	256
4. <i>Prof. dr. Metod Dolenc</i> : K vprašanju izenačenja kazenskih zakonov za celo ozemlje kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev	264
5. <i>I. Kavčnik</i> : „Projekt zakona u uredjenju i nadležnosti sudova“	279
6. <i>Julij Fischer</i> : K članku: „Enotno nadzorstveno oblastvo v kaznilnicah in jetnišnicah“	282
7. Iz pravosodne prakse. A. Civilno pravo.	
a) Erar naše kraljevine je legitimovan za imovino (terjatev) prejšnje avstrijske vlade, nahajajoče se na našem teritoriju	285
b) Izvensodna odpoved najema, ki ni po zakonitih predpisih, in zavrnitev tozadevnih ugovorov (§§ 565, 566 c. pr. r.).	289
c) Sklep oblastva, ki dovoljuje sekvestru društva „Deutscher Schulverein“ prodajo njegovega zemljišča, je v zmislu § 33. zemlj. zakona sposobna in pravomočna podlaga za vknjižbo lastninske pravice na ime kupca	291
d) Pravdna pot ni izključena za lastninsko tožbo glede demobilizacijskega blaga. Pomen uredbe celokupnega ministrstva od 28. februarja 1919, v „Službenih novinah“ od 8. marca 1919, broj 15. (Člen VII.)	293
B. Kazensko pravo.	
a) Kedaj ni v sodbi razlogov v zmislu t. 5 § 281 k. pr. r. ? — Zasebno pismo je pripravno sredstvo za ponaredbo oporoke (§ 201 a k. z.)	296
b) Kriv po § 335 k. z. je tudi, kdor bi se bil moral zavedati nevarnosti svojega ravnanja, a je zgolj iz zanikrnosti ali lahkomiselnosti ni spoznal	298

SLOVENSKI PRAVNIK.

Leto XXXIV. V Ljubljani, decembra meseca 1920 Štev. 9—12.

Misli o državnopravni uredbi Jugoslavije.

Okrajni glavar dr. Fran Ogrin.

Vsaka večja hiša ima svoj hišni red, tvornice svoj delavski (tvornični) red, državi pa je dati državni red ali ustavo. Ta pojem združuje vse one državne osnovne zakone, brez katerih si rednega državnega življenja sploh predstavljati ne moremo. Sem spadajo: naslov države, oblika vladavine, državnopravno razmerje sestavnih delov napram skupnosti, pravice državnega predstavnika — monarha ali predsednika, — ustroj in delokrog narodnega zastopstva, temeljna načela eksekutive, razmerje posameznih veroizpovedanj do države in med seboj, državljanske svoboščine in pravice.

I.

Naslov države.

Sedanji uradni naslov države se glasi: kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev.

Dočim je rabilo odposlanstvo Narodnega veča v svoji, prestolonasledniku Aleksandru dne 1. decembra 1918 podani adresi še naslov »jugoslovanska država« in »Jugoslavija«, je rabil prestolonaslednik v svojem odgovoru v odločilnem stavku, v katerem je proglasil ujedinjenje celokupnega naroda, naslov »edinstveno kraljevstvo Srbov, Hrvatov in Slovencev«, in to ime se tudi ponavlja v poslednjem odstavku: »Bodi nam vsekdar srečno in slavno naše kraljestvo Srbov, Hrvatov in Slovencev!«

Da ima prestolonaslednikov odgovor enkrat tudi izraz »Jugoslavija« to je brez pomena. V stvari je torej zmagalo srbsko naziranje.

Ime je popolnoma neprikladno in to iz razlogov: Ako bi hotele države že v svojem službenem naslovu pripovedovati svetu, kaki narodi žive na njih ozemlju, tedaj bi moral biti naslov nekdanje avstro - ogrske monarhije, sedanje nemške ali ruske republike na metre dolg, in mali narodni drobci pri nas Italijani itd. — bi se niti omenjali ne.

Naslov naše države vsebuje dvojno ost: prvič proti drugim narodnostim, kakor da bi zanje ne obstajala ta država kljub manjšinskim pravicam, ki so jim zajamčene v saint-germainskem miru; drugič pa proti Hrvatom in Slovencem, kakor da so ti z ozirom na njihovo število in preteklost manj vreden element, pleme druge in tretje vrste. Da, tako daleč se je zadeva tirala, da je državna uprava celo prepovedala kratico S.H.S., simbol, ki nas je že pred prevratom kar elektriziral.

Mi smo hoteli in hočemo enotno, edinstveno državo na znotraj in zunaj, tu pa nosimo svojo razliko pred celim svetom na ogled. Proti sedanjemu naslovu države sta se ostro izrekla tudi dr. Trumbič, pesnik Vojnović in drugi.

Izpremeniti nam je tedaj čim preje današnje državno ime v Jugoslavijo, ozir. jugoslovansko kraljestvo (kraljevina), simbol S.H.S. pa ohranimo na grbih in zastavah.

II.

Oblika vladavine.

Kakor današnji uradni naslov države, tako temelji tudi oblika vladavine kot konstitucionalna monarhija na prvem ustavnem aktu naše države, v adresi Narodnega veća in odgovoru prestolonaslednika (z dne 1. decembra 1918).

Dotični odstavek v adresi se glasi: »Sklep Narodnega veća je, da vladarsko oblast na vsem ozemlju zdaj edinstvene države Srbov, Hrvatov in Slovencev izvršuj Njega Veličanstvo kralj Peter, oziroma v njega imenu kot regent Vaša kraljevska Visokost in obenem da se sporazumno z vlado Vaše kraljevske Visokosti in predstavniki vseh narodnih strank v Srbiji in Črni gori osnuje edinstvena parlamentarna vlada v območju Jugoslo-

vanske države ob edinstvenem narodnem predstavnistvu.

Potem, ko je prestolonaslednik proglasil že v odstavku I. citirano zedinjenje vsega troimenega naroda v kraljestvo, je izjavil: »Zvest zgledu in naročilu, ki ga imam od svojega vzvišenega očeta, bom kralj samo svobodnim meščanom države Srbov, Hrvatov in Slovencev ter ostanem vedno zvest velikim ustavnim, parlamentarnim in širokodemokratskim načelom, zasnovanim na splošni volilni pravici. Zategadelj bom iskal Vašega sodelovanja pri sestavi vlade, ki bo predstavljala vso ujedinjeno domovino, in ta vlada bo v stalni zvezi — najprej z Vami, potem z narodnim predstavnistvom ter bo delala ž njim in bo njemu odgovorna.«

Ista jamstva podaje razen drugih idej proklamacija regenta Aleksandra z dne 6. januarja 1919.

Ker se je z državnopravnim aktom z dne 1. decembra 1918 enodušno ves naš narod strinjal, in je to posvedočilo na novo hrvaško in slovensko ljudstvo o priliki regentovega poseta meseca junija t. l., bilo je s tem vprašanje — ali monarhija ali republika — rešeno.

Ustavotvorna skupščina bi bila sicer enako, kakor je to storilo Narodno veče, upravičena, sklepati ponovno o tem, toda z ozirom na pomen dinastije Karagjorgjevičev za razvoj in procvit Srbije ter za združenje celokupnega naroda jugoslovanskega, od Kara Gjorgja do kralja Petra I. in sedanjega regenta Aleksandra, bo tako bojno glasovanje izostalo. Ne gre za to, kak naslov ima državni predstavnik, ali kralj ali predsednik (republike), ampak za to, kakega duha napram celokupnosti je prožet ta organ. V tem oziru pa ne more nikdo dvomiti nad demokratskim, bratskim mišljenjem kralja Petra I. in regenta Aleksandra napram vsem mejam, slojem in veram troimenega naroda.

Z glasovanjem o obliki vladavine, pa bodisi, da bi se izvršilo potom ustavotvorne skupščine ali pa potom plebiscita, bi se v današnjih časih po nepotrebnem razburjali duhovi in

ogrožala državna edinstvenost. Splošna notranja konsolidacija je še prerahla za tak nepotrební obtežilni poizkus.

Ako bi se sklicevali nasprotniki monarhije na to, da je Narodno veće podelilo v svoji adresi vladarsko oblast le kralju Petru in oziroma regentu Aleksandru, in da jo je ta tudi le v tem zmislu — na torei izrecno za dinastijo Karagjorgjevičev sploh — sprejel, se nasprotno lahko upravičeno trdi: Narodno veće je imelo pri predañi vladarske oblasti in regent Aleksander pri nje prevzemu v mislih splošno, celo dinastijo Karagjorgjevičev, katerih predstavnika sta bila uprav kralj Peter in prestolonaslednik Aleksander.

III.

Državnopravno razmerje sestavnih delov napram skupnosti.

1.) Splošno.

Silno važno, pomenbno in nujno je vprašanje ustavnega in upravnega razmerja zgodovinskih ali dejanskih teritorialnih skupin (individualitet) napram skupni državi.

Gre za to, ali naj se uredi ves državni ustroj s centralističnega ali pa s federalističnega, oziroma avtonomističnega stališča. Sicer so pa državnopravne oblike: centralizem, federalizem in avtonomizem le pojmi, kojih bistva ne moremo kar prenesti na naše odnošaje. Ustvariti moramo pač državne temelje z ozirom na naše specifične razmere, prilike in potrebe ter prevzeti od vsakega sistema to, kar jamči za miren, srečen in zanesljiv razvoj sestavnih delov (pokrajin) in skupne države.

Strogo centralistična državna uredba, s katero bi se hotelo na eden mah zadušiti faktične teritorialne, zgodovinsko-politične, gospodarske, kulturne, pa tudi jezikovne in verske razlike med plemeni in pokrajinami, bila bi v sedanjem času pogrešna. Ona ne bi dosegla cilja, ki ga imamo vsi v načrtu: spontano, stopnjema se vršeče popolno ujednotenje plemen v eden homogen jugoslovanski narod. Nasprotno, taka uredba bi odbijala dele od državnega središča in mu jih odtujevala.

Še boj pogubonosen bi bil federativni sistem, v katerem bi tvorile Srbija, Hrvatska, Slovenija in morda še kaka druga skupina državnice v državi. S tem bi naravnost ustregli našim sovražnim sosedom okrog in okrog kajti ti vedo, da razdvojeni ne pomenimo nobene sile, dočim predstavljamo tesno združeni, velika enota, mogočno državo. Pri federalizmu bi se cepile naše moči, vsak del bi gledal bolj na svoj dobrobit in razvoj, skupni državni interesi in koristi pa bi se zanemarjale. Tako bi zvezna država ne imela tiste skupne moči in avtoritete, ki nam je z ozirom na našo znanjo politiko tako potrebna. Dočim rodi drugod zvezna država morda najlepše uspehe, bi znala taka uredba pri nas spričo raznih neugodnih razmer — separatizem gotovih, četudi maloštevilnih krogov, sovražnost in protidržavno spletkarjenje sosednjih držav, posebno Lahov in Madžarov proti nam — dovesti do razpada države. To bi pa pomenilo posebno za Slovence nevarnost, da pridemo zopet pod tuji jarem in izginemo v nemštvu in italijanstvu.

Ubrati nam bo torej srednjo pot med strogim centralizmom in federalizmom, ki jo lahko nazovemo: centralistično-avtonomistično. Skupne, enotne državne institucije naj jamčijo nemoten razvoj močne Jugoslavije, avtonomne pravice pa naj pospešujejo boljšo in hitrejšo upravo pokrajinskih in lokalnih zadev na gospodarskem, kulturnem in na socialnem polju. Inretelji te avtonomije so lahko večji ali manjši (glavni) upravni okoliši, zgodovinske ali faktične skupine, in stvarni obseg samouprave more biti različen. Vendar pa pri določanju upravnih okolišev sploh: okrajev, velikih županij in pokrajin ne morejo biti odločilni v glavnem zgodovinski, ampak gospodarski, prometni in kulturni momenti.

Tako spada nedvomno Prekmurje k Sloveniji, Medjimurje k Hrvatski, dočim bi bilo ustvariti iz Črne gore, iz dela Hercegovine in južne Dalmacije lastne upravno okrožje. Belokrajina (črnomaljski politični kraj na Kranjskem) teži po svoji geografski legi k Hrvatski. Na vsak način pa je dati temu okraju in sosednemu žumberaškemu ozemlju (Žumberak je bil do sedaj večinoma pod hrvatsko upravo) primerno upravno skupnost itd.

2.) Zakonodaja.

Zagovorniki širše decentralizacije, ozir. upoštevanja zgodovinskih ali dejanskih skupin zastopajo sistem dvojne zakonodaje in sicer a) po narodni skupščini in b) v pokrajinskih zborih.

A. To stališče se dá zagovarjati nakratko tako - le: »Mlado državo šele ustvarjamo v vseh panogah javnega življenja. To povzroča v prvih letih in deselethih toliko dela, da ga narodna skupščina sama ne bo zmogla. Vrh tega bo treba za razne gospodarske in kulturne probleme toliko individualne nege in brige, da bi mogla le pokrajinska zastopstva s pridom reševati dotične zadeve. Tudi bi se s tako uredbo v malem uresničile težnje po Veliki Srbiji, Veliki Hrvatski in Sloveniji, in s tem bi se namah izpodkopala tla še tu in tam obstoječim separatističnim stremljenjem (frankovstvo, habsburgizem).

Seveda bi moral biti delokrog državne skupščine in pokrajinskih skupščin natanko opredeljen, tako, da bi bilo vsako križanje kompetenc izključeno. Prvi bi pripadala zakonodaja glede skupnih naprav in izdajanje okvirnih zakonov brez izjeme, drugim pa izvrševalni in dopolnjevalni zakoni (k okvirnim zakonom), odnosno lastna zakonodaja na gospodarskem, kulturnem in socialnem polju v ustavnih mejah.

S pokrajinsko zakonodajo bi ne ustvarili nič novega, ker se vrši že izza prevrata in to ne po kakem pokrajinskem zboru, ampak samostojno po pokrajinskih vladah. Te izdajajo sicer formalno naredbe, ali njih vsebina posega domala v vse državno življenje. To pravno stanje je ali sankcionirati ali pa čim preje odpraviti.

Pri dvojnem zakonodajnem sistemu je obdržati sedanje, gospodarskim, prometnim in kulturnim vidikom odgovarjajoče pokrajine, kakor jih naštevajo razni ustavni načrti. Ob ustvarjanju teh upravnih enot pa ne bo gledati na posamezne plemenske drobce, pač na le na čim boljše zakonodajo in upravo.

Ostale bi pokrajinske vlade, odgovorne deloma tudi pokrajinskim skupščinam, sicer pa ne bi smele biti več sestavljene iz eksponentov posameznih strank, ampak iz od teh neodvisnih, objektivnih uradnikov. Taka preuredba pokrajinskih vlad bi imela tudi to dobro, da se ne bi zamajale in pretresle ob vsaki državni krizi in da bi dobili stabilno upravo, ki bi jo vodile stalne smernice.

B. Proti dvojni zakonodaji in pokrajinskemu sistemu govorijo ti-le razlogi:

»S tem bi se otežkočil ali vsaj silno zavlekel zedinjevalni proces, kojega naloga je, izločiti v dogledni dobi gospodarske, kulturne, socijalne, zgodovinske in plemenske razlike v posameznih državnih delih in ustvariti eden homogen jugoslovanski narod v enotno urejeno in upravljano državo.

Ni sicer nevarnosti, da bi se z pod A opisanim sistemom gojil separatistični duh in pospeševale centrifugalne sile, ker spadamo Slovenci, Hrvati in Srbi po zgodovini, naravi in potrebi tako skupaj, da nas trajno ne loči ali raztrga nobena sovražna moč. Vendar pa bi taka uredba omogočila še nadaljnji nepotrební boj med centralisti in decentralisti, a to bi le slabilo naše moči, kojih skupno uporabljanje na znotraj in zunaj je tako potrebno.

Oni, ki trdijo, da bi se z narodno skupščino in pokrajinskimi skupščinami zakonodajno delo delilo in torej lažje opravljalo, bi imeli tedaj prav, ako bo naš skupni parlament tudi v bodoče za delo nezmožen. Ako pa ta, zlasti v prehodni dobi, neumorno izvršuje svojo dolžnost (parlamentarne počitnice naj bi trajale letno le par mesecev), more državo ne le organizirati, temveč tudi ohraniti na višku zakonodaje in uprave.

Seveda žalostni pojav iz leta 1919. in 1920., ko so se prepirale posamezne poslanske skupine, ne da bi kaj delale za skupnost, za to, katera bo imela več ministrov, se ne sme nikdar več povrniti.

Katera ustavna in upravna oblika pa naj obvelja, o tem bo odločila po temeljiti razpravah ustavotvorna skupščina. Vsekakor pa bo treba dati narodu avtonomijo, zadostno za vsesplošni koristni razmah sil in moči.

3.) Državna skupščina.

Ta temelji na splošni, enaki, tajni, direktni in proporcionalni volilni pravici polnoletnih državljanov. Voli si samo predsedstvo in morebiti druge organe ter določi poslovni red. Ta mora biti tako sestavljen, da bo onemogočil obstrukcijo, ali pasivno resistenco posameznih političnih strank, zastopanih po svojih poslancih.

Ako izključimo kako avstrijskemu § 14 zakona o državnem zastopstvu analogno določbo, potem je potrebna druga garancija, da je moči vedno vladati parlamentarno, t. j. sporazumno z državno skupščino (predstavništvo ni slovanski izraz). Ta garancija bi bila, da izgube poslanci skupin, ki sabotirajo parlament, četudi je ministrstvo legalno sestavljeno, t. j. iz večinske skupine ali iz nevtralnih oseb (uradnikov), di-jete ali celo mandat. Skrajno sredstvo bi bilo tudi razpust zbornice in razpis novih volitev.

Najbolj važna bo ustavotvorna skupščina (konstituanta), ki bo dala državi začasno ustavo. Začasno pravim, ker definitivno moremo dobiti šele po več letih, ko bodo izglajena resnična ali navidezna nasprotstva med plemeni ter bodo izenačeni nasprotujoči si interesi razredov in stanov. Tudi sedanji volilni zakon za državno skupščino, ki se snide dne 12. decembra 1920 kot konstituenta, ni smatrati definitivnim.

Zakon določa kdo more biti izvoljen v državno skupščino.

Kake gosposke zbornice ali senata ne potrebujemo, ker naj odpošlje narod le zrele, resne može v državno zbornico, tako da ne potrebuje ta nobenega korektiva.

4. Uprava.

Vsa uprava (eksekutiva) se uredi po v ustavi določenih principih. Razlikujemo pa državno upravo in samoupravo. Prvo delimo zopet na a) politično, b) sodno, c) šolsko, d) gošpodarsko (prometno) in finančno ter e) vojaško upravo.

a) Politična uprava.

Celo državno ozemlje se razdeli v velike županije (okrožje ni slovensko ime), ki bi štele po 150.000 oseb. Pri zaokro-

ženju teh upravnih okolišev bi se upoštevale specifične gospodarske in kulturne razmere dotičnega ozemlja, ki naj se združi v to enoto.

Na čelu županijske oblasti je veliki župan. Ta oblast upravlja važne državne posle v prvi, manj važne v drugi stopnji. Ker bi inela županijska oblast, ozir. veliki župan gotov upliv tudi napram samoupravi v županiji (napram županijski skupščini in evct. županijskemu odboru), bi bila to pomembna upravna institucija.

Ker že obstajajo take oblasti v Srbiji in na Hrvatskem, bi bilo treba le raztegniti njih ustroj tudi na ostalo državno ozemlje in ga prikrojiti modernim zahtevam.

Velike županije sestavljajo (upravni) okraji z 20—30.000 ljudmi. Tu upravlja določene državne posle okrajna upravna oblast, na čelu ji okrajni (kotarski, srezki) načelnik. Okraji ne smejo biti preveliki, ker sicer oblast v skrbi, da opravlja redno tekoče delo, zanemara večje gospodarske in kulturne naloge.

Okraji se dele zopet na občine, kojim načeluje občinski načelnik, ozir. župan.

Najvažnejše pa so: skupne upravne ali upravno - sodne oblasti. To je predvsem:

1.) Osrednja vlada ali ministristvo

Ona je parlamentarna, t. j. sestavljena po sporazumu vseh v Narodni skupščini zastopanih večjih strank. Kadar se taka koncentracijska (koalicijska) vlada tudi po dolgem pogajanju ne da sestaviti, tedaj se privzamejo samo zastopniki strank, ki predstavljajo vsaj parlamentarno večino; ali pa se imenuje za toliko časa, da se parlamentarne stranke v svojih bojih strczijo, uradniška (nevtralna) vlada. Ta odstopi takoj, ko je zopet vzpostavljeno parlamentarno ministristvo.

Ministri so odgovorni za svoje poslovanje Narodni skupščini in so lahko tudi obtoženi radi državi škodljivih ali protustavnih dejanj. Ministre imenuje in odstavlja kralj.

Ministristvo predstavlja najvišjo državno oblast. Njemu so podrejene županijske oblasti, okrajne upravne oblasti, sod-

ne oblasti itd. Ono imenuje vse uradnike, kojih imenovanje ni pridržano kralju, odnosno samoupravnim organom.

Noben državni akt ni veljaven, ako ne sopodpiše razen kralja vsaj en minister.

Aktivni in morebiti pokojninski prejemki (plača in pokojnina) se uredi.

2.) Upravno sodišče.

Za presojo pritožb proti odločbam in uredbam državnih in avtonomnih oblastij, po katerih se smatra kdo za prikrajanega v svojih pravicah, se osnuje skupno upravno sodišče za celo državo ali pa tudi le za posamezne pokrajine.

Kompetenca tega sodišča se event. raztegne tudi na slučaje, v katerih sme postopati oblast po prostem prevdarku (v splošnih upravnih, v davčnih zadevah). Zakonom se določi, kdo more biti imenovan svetnikom upravnega sodišča (gotova starost, doba prakse, delovanje na znanstvenem polju). Enako se normira z zakonom postopek.

3.) Ustavno ali državno sodišče (državni svet).

Ta bi imel četverno kompetenco:

a. izdelovati predloge zakonov za Narodno skupščino, pripravljati event. ministrske naredbe, oboje na zaprosbo ministrstev, ter oddajati mnenje k predlogom zakonov, ki so izšli iz Narodne skupščine same, ali bili izgotovljeni v ministrstvih;

b. soditi o pritožbah proti kršenju ustavno zajamčenih pravic (volilna, zborovalna pravica itd.);

c. razsojati o obtožbah proti ministrom;

d. reševati kompetenčne spore med državnimi in samoupravnimi oblastmi, odnosno med upravnimi in sodnimi oblastmi. Ako se ustvari dvojna zakonodaja, bi razsojalo ustavno sodišče tudi v sporih zakonodajnih zborov glede kompetence.

Sestava ustavnega sodišča in postopek se natančno uredi.

4.) Najvišji računski urad ali, kakor se imenuje v sedanjih uradni terminologi, »Glavna kontrola«.

V njegovi kompetenci se stekajo vsi državni obračuni, on tudi pomaga pri sestavi državnega proračuna.

b) Gospodarska uprava.

Ta obsega širo polje; upravo državnega in samoupravnega imetja, upravo prometnih naprav kakor železnic, pošt, zgradbo in vzdrževanje cest, prekopov, mostov, rečnih in pomorskih pristanišč.

S pametno, enotno gospodarsko politiko more in mora državna uprava regulirati ves gospodarski promet. S tega vidika bo treba ustanoviti sčasoma le en poštni čekovni urad, ki ima pa podružnice v gospodarskih središčih, kakor imamo tudi le eno Narodno (emisijsko) banko s podružnicami v posameznih mestih.

Posebni zakoni o bankah, drugih denarnih zavodih, akcijskih družbah, zadrugah, trgovskih in obrtnih zbornicah bodo varovali splošne ljudske in državne interese.

Vse privatne železnice je poddržaviti, da se more železniška uprava vedno enotno urediti in voditi.

Sicer pa kaže železniška in carinska uprava že danes veliko enotnost, ni pa seveda brez velikih trenutnih hib.

Obširno gospodarsko polje bo dajalo dovolj opravka državnim oblastem in samoupravnim organom. Tem bi pripadalo: pospeševanje kmetijstva in živinoreje, zgradba voda in hudournikov, melioracije (takozvana deželna kultura), gradnja in vzdrževanje cest, mostov, prekopov.

Tudi na splošno prosvetnem, zdravstvenem in socialnem polju nas čaka toliko dela, da bo za splošni blagor le koristno, ako prepustimo del te uprave inicijativi samoupravnih korporacij.

Istočasno prenehajo seveda razni cestni odbori, zdravstveni zastopi i. t. d., ki danes le komplikujejo enotno javno upravo.

c) Finančna uprava.

Za celo državo je uvesti enotni davčni sistem in davčni upravni aparat, posameznim samoupravnim enotam pa prepustiti razen manj važnih davkov v glavnem le pravico doklade, ker bi sicer ne mogle vršiti svoje naloge.

Ta županijska doklada pa bi morala biti tolika, da lahko nadomesti razne občinske, cestne, zdravstvene in druge do-

klade. V ta namen vpošljejo nižje samoupravne enote o pravem času svoje proračune dotični nadrejeni enoti, ki sestavi na podlagi došlih in odobrenih proračunov skupno (županijsko) doklado na direktne državne davke, oziroma poskrbi na drug način za kritje. Enotno urejene javne blagajne (davčni uradi) bi izplačevali na občine, okraje i. t. d. odpadajoče denarne zneske.

Tak sistem bi omogočal, da se proglase vse javne kulturne naprave za skupne in da ne bi bilo od premoženja ali revščine n. pr. ene občine odvisno, ali se tam sezida ljudska šola, zgradi vožlovod i. t. d. ali ne. Seveda bi morale imeti nujne in važnejše naprave prednost pred drugimi, in bi se za vsako leto izdelal program, po katerem se stavijo kulturni zavodi in vrše gospodarske naprave.

O sodni, šolski in vojaški upravi ter o podrobni organizaciji samoupravnih oblasti (delokrog in ustroj) tu ne razpravljam in pripominjam glede avtonomije le to-le: V pokrajini se bo lahko naslanjala na bivše avstrijske deželne zbore in odbore, oziroma na hrvatsko - slavonski - dalmatinski sabor, v županijah in okrajih pa na že obstoječo srbsko ustavo. Pri izdelovanju načrta za samoupravne korporacije pa se bo ozirati na zahteve moderne uprave sploh, zlasti pa na naše specifične razmere in potrebe. To velja seveda tudi za občinsko organizacijo.¹⁾

IV.

Organizacija upravnih oblasti.

Dobra uprava je odvisna od dobrih zakonov, urejenih državnih razmer in dobrih uradnikov.

Kar se tiče prvih dveh zahtev, nas čaka ogromno delo, ki ga bomo zmogli šele po letih in letih, da ustvarimo solidno, trdno podlago za nadaljnji razvoj.

¹⁾ O tem sem pisal v članku: Ustava in uprava v jugoslovanski državi v Slovcu z dne 26./10. 1918 pod psevdonimom: dr. Planinski.

a) Uradništvo.

Silno važno je uradniško vprašanje. Zadevne smernice li bile:

1.) Namešča naj se le kvalificirano, za dotično službo sposobno uradništvo, brez ozira na plenensko ali celo versko pripadnost;

2.) napredovanje se vrši po trdni, za vsa ministrstva ali druge merodajne organe obvezni pragmatiki. Uradnik imej zavesti da ga ne bo že jutri preskočil kak »homo novus« brez praksoli le s parmesečno in dosegel najvišje razrede samo zato, ker pripada gotovi stranki;

3.) uradništvo se namešča stabilno, tako da ni odvisno od vsakokratne grupacije političnih strank, ker le na ta način moremo priti do dobre in poštene uprave;

4.) uradništvo prejema brez ozira na posamezne kategorije, v istih plačilnih razredih in stopnjah enake prejemke, ker vzbuja nasprotno ravnanje zavist in moti vstopajočega uradnika, katero stroko bi si izbral;

5.) plačano bodi tako, da more s svojimi službenimi prejemki živeti in da ni navezano na postranske dohodke, ki tečejo večkrat iz motnih, nedopustnih virov, kar ruši uradniško disciplino. Ravnati se je po principu: Mani uradnikov, pa zadostno plačanih, da se lahko posvetijo le svoji službi in jo vrše z vsemi močmi.

b) Načela uprave.¹⁾

1.) Ne vtikaj se v stvari, ki jih zre narod v prostih organizacijah, družbah, v časopisju in znanstvu sam upravlja, in sicer velikokrat boljše, nego li morejo to opraviti javni uradniki.

2.) Uprava mora biti prožeta zavesti in dolžnosti, da varuje in pospešuje le ljudske koristi. Od te poti je ne smejo odvrti nobeni kakoršnikoli oziri.

¹⁾ O tem sem pisal v članku: Ustava in uprava v jugoslovanski državi v Slovcu z dne 26./10. 1918 pod psevdonimom: dr. Planinski.

3.) Posamezne instančne oblasti naj se v svojem delovanju medsebojno podpirajo in spopolnjujejo, ne pa, da si nagajajo, kakor smo bili navajeni n. pr. v Avstriji.

4.) Delo se naj tako razdeli, da ne delajo n. pr. kar tri oblasti po vrsti isto. Razsodbe najvišjih oblasti naj so sestavljene v taki obliki in v takem narečju, da jih prva instanca samo dostavi stranki, ker trpi sicer avtentičnost takih razsodbeb. Kar je namenjeno za javno objavo, se formuliraj že pri vrhni instanci tako, da lahko razpošlje nižja instanca dotične oglase i. t. d. naravnost občinam ali drugim uradom v objavo in uporabo, ne da bi morala sama kaj dostavljati ali izpreminjati. Seveda mora prejeti nižja oblast vedno dovolj izvodov.

5.) Državni zakonik in naredbenik ministrstev izhajaj v srbsko - hrvatskem in v slovenskem jeziku (v obeh abecedah), dokler bo to potrebno. Sedaj ponatiskujejo uradni listi pokrajinskih vlad dotične zakone in naredbe Službenih Novin.

6.) Posameznim upravnim oblastem je dati potrebno samostojnost. Nič ni za uradnika hujšega in za razvoj pametne prakse kvarnejšega, kakor če višja oblast vedno dreza v nižjo.

7.) Upravo prevevaj demokratični duh in bodi vsem slojem in stanovom enako pravična. Za vsakega in za vse — iste pravice in iste dolžnosti, brez privilegijev in izjem.

8.) Natančno se določi takozvana instančna pot. Za manj važne stvari zadostujeta dve stopnji, važnejše se obravnavajo vsled prizivov še v tretji stopnji.

Ako je izčrpana redna instančna pot, pridejo gotove zadeve še lahko pred upravno, oziroma ustavno sodišče.

V gotovih slučajih bo varovala interese državljanov proti morebitnim samovoljnim ukrepom upravnih oblasti »nadzorstvena pritožba«.

9.) Uradnik bodi sicer za svoja dejanja disciplinarno odgovoren, pred sodiščem pa le, ako napravi stranki namenoma pozitivno škodo (damnum emergens).

V.

Pravice kralja kakor državnega predstavnika.

Obseg teh pravic je enak kakor v drugih monarhičnih državah.

Kralj pritrjuje zakonom, najvišji je izvor vse državne oblasti.

Imenuje in odpušča ministre, častnike in najvišje državne uradnike.

Kralj ni nikomur odgovoren. Njegova oseba je nedotakljiva.

Vrhovni poveljnik je cele oborožene sile, podeljuje vojaške čine in odlikovanja.

Kralj ima pravico pomiloščenja. On sklicuje narodno skupščino.

Kar se tiče napovedi vojne in sklepanja mirovnih pogodb, bo določila narodna skupščina, ali gre ta pravica kralju ali njej, oziroma obema skupno (v obliki zakona).

To so pglavitne kraljeve pravice.

VI.

Državlanske pravice. — Verske družbe.

To so splošno v modernih državah veljavne pravice državljanov, kakor:

Vsi državljani so pred zakonom enaki. Ustavno se zagamči osebna svoboda, shodna in združevalna (društvena) pravica, pisemska tajnost, svoboda vesti, izražanja misli in tiska, nedotakljivost stanovanja in lastnine.

Vse te pravice se morejo le toliko omejiti, kolikor določajo posebni zakoni.

Nobenega državljana ni moči izgnati z državnega ozemlja. Zakon določa, kako se pridobi in izgubi državljanstvo.

Tujci uživajo varnost osebe in imetja, a so zavezani v gotovi meri tudi k davščinam.

Vse veroizpovedi so proste, a vsa verstva so v enakem pravnem razmerju napram državi. Verske družbe upravljajo svoje notranje (cerkvene) zadeve avtonomno, vendar pa gre

ministrstvu vere gotova ingerenca, ki je natanko začrta a. Pri katoliški cerkvi in v tem oziru v marsičem merodajen konkordat, ki ga šele treba skleniti z rimsko kurijo, pri pravoslavni cerkvi, ki se je odločila od vaznesenske patriarhije — oprostilna pristojbina znaša poldrug milijon — pa dogovor med državno in srbsko patriarhijo.

Enako bo glede mohamedanske vere, četudi imamo le okrog 600.000 mohamedancev.

O izenačevanju zakonov.

Dr. France Goršič.

Moderna država je družabna organizacija, hkrati pa pravna zajednica, ki nje red določajo pravne norme. Delovanje države, zlasti pa zakonodaja, je delo družbe, ki si je za to izobličila organ: državo. Razmerje družbenih sil, slojev, razreda, zajednic, interesnih skupin, ie razmerje državnih sil, slojev, razredov, zajednic, interesnih skupin. Izprva so bile zgol družabne norme. Stoprav kasneje so nastale pravne norme, ki so družabnim normam sovrstne, a ne enakšne. Včasih so drugačne, celo protivne. Herbst Spencerjeva teorija (consensus universel Comtes pa social consensus) uči medsebojno odvisnost podzajednic pa odvisnost zajednice od podzajednic. Pred zedimbo ima vsaka zajednica svoje nazore o pravnih ustrojih. Ob zedimbi karakterizujejo sestav celote ustave podzajednic kot delov celote. Ko je zedimba izvedena, a ni še završena, v tem času postane sleherna podzajednica sila občutljiva za vse, kar se godi v nje sozajednicah. Zakaj vsaka čuti svojo bitnost dejstveno kot kos celote. Od tod je prizadevanje, da bi se notranji red celote enotno uredil. Razvoj je takšen, da ima izprva vsaka podzajednica svoje posebne norme, potem si prizadevajo jačje, da bi slabšim naprtile svoje norme, končno se izcimijo norme, ki veljajo za celoto. Veliko število norm ni več za to ustvarjenih, da bi delale red v podzajednicah, marveč za to,

da bi se naprtille podzajednicam uredbe, ki izvirajo od celotne družbe. Pravne norme — tu je treba naglasa — se ne tičejo več notranjega reda podzajednic, ampak tičejo se že notranjega reda velezajednice, ki se razmahuje prav tako in premahuje izprva z istim družabnim pritiskom¹), kakor v podzajednicah, kadar uveljavljajo le-té svoje norme navzdol. Tako pride do zapostavljanja podzajednic. Tukaj pa je že gospodovanje in odpor. Odpor izbruhne v podzajednici, ki se čuti zagospodovano, a obrne se proti sozajednici, ki hoče predstavljati celoto in gospodovati.

A v eni načelni točki so pri nas vsi edini. Ta točka se glasi: »skorajšnja izenačitev zakonov za celo državo je samobsebi umevna zahteva«. To je miza, recimo, h kateri posedajo vsi, i ti, ki imajo skomine gospodovanja, i tisti, ki imajo skomine enakosti. Ta točka je ista in jih brati. Ona karakterizuje zajedniško pomisel, kateri so se podredile posihmalne podzajednice, ki so žrtvovale svojo individualnost. Pestra mešanica pravnih norm so. Ako denemo, da so po državnopravnem dogovoru te podzajednice tri, povečana srbska kraljevina pa iz razčlanjene monarhije izdrobljeni novorojenki Hrvaška in Slovenija, pa ni, da bi govorili samo o pravni različnosti treh sestavnih delov, ampak heteronomna je tudi vsaka od treh podzajednic v svoji notranjščini. Srbija, neenakšna že izza balkanske vojne, si je udržavila obilo pokrajin, ki so po zakonodaji mnogolične; Hrvaška si je pripojila tudi nekaj takšnih zemelj, celo Sloveniji je pripadlo ozemlje, ki ima heterogenne norme. Da zbok tega še bolj zajema vse tri podzajednice, kako je ustvariti enotni pravdni red, to je logična posledica razvojnih pravil, za vsako družbo veljavnih. Ako bi želja sama obavila to reč, tedaj bi se bila že zdavnaj na en sam delovni načrt zedinila vsa društva pravnikov, ki so na državnem ozemlju. Da se te interesne skupine

¹ Primer: Srbi pa „Prečani“. Da se ta kvarni premah razrašča, tega so nekoliko krivi tudi naši nesociologi, ki slabšajo stvar z abstraktno gorečnostjo, kateri ustreza neznanstvena teorija, da so norme celote a priori gotove, ker so rekvizit narodne zedimbe. Da med brati dejstev ni, ta iluzionizem malikuje mistični ednici, ki ni, niti nikdar ni bila trojica. Ali je čudež, vprašam, da je, kakor je?

še niso udružile, da se nekatere odmikajo, da se ostale udružujejo — na papirju, vse pa da čuvajo »circulos suos«, temu sta vzroka tiho nesoglasje in v veliki meri nejasnost v tem, kdo, kako po načinu, kako zapovrstjo in kdaj naj izenačuje naše zakone. Državna zedimba še ni dovedla do spoznatka, kaj v obče veljaj za zakonodajo v novih razmerah. Slepí nekatere, da se je to in ono »samoobsebi« že izenačilo, n. pr. polnoletnost grajanov, partija kazenskega zakona, pravna likvidacija vojnega stanja. Toda po pičlosti, značaju in kakovosti »izenačenih zakonov« moramo biti opozorjeni, da ne hodimo po pravi poti.

Napačno je umenje, da je zakonodaja vprašanje gole moči. Ne trdim, da je poseben centralni urad za izenačitev zakonov ostvarila pomisel, da je treba močnemu zgol nekega izvrševalca, da se ukažejo novi pravni stavki za nove razmere, a to se menda že sme trditi, da je tale pomisel kasneje pristopila, ko je bil urad že osnovan. Toda trditvi, da daje zakone, kdor je dovolj jak, je treba z vso odločnostjo protipostaviti trditev, da sedružba poslučuje države kot tistega organa, ki podzajednicam pravo podeljuje in ga jim — kadar je treba — vsili. Kaj ta organ kot enotno pravo podeli ali vsili, vseh teh pravnih stavkov ne ostvarja država sama, ampak ostvarjata jih, vzajemno delujoč, družba in pravnik. Družba sproži, naj se pravo ostvari. Pravo je posledek njenih sil. Vsebina je tamkaj gotova, kjer delujejo vse sile v eno samo smer. Tukaj je pravnikova naloga zgol tehnična. Izobličiti mu je vsebino, ki jo je družba izcimila. Globlja je pravnikova naloga in prevzame se na vsebino, koder delujejo sile v različne smeri, zlasti pa, koder se križajo. Da prilagodi pravni stavek družabnim razvojnim zakonom, mora biti pravnik čestokrat viden, ki vodi slepce, ki jedva slutijo skrivne odnošaje, on mora biti prorok bodočnega razvoja, ki ga snuje družba. Kdor govori o »zakonodavcu« in njega »volji«, ta negira velikanski delež, ki ga ima pri tem poslu družba. Država je izvrševalateljica družbene volje.

Že Montesquieu je učil, kako je ta posel pričeti, češ, vprašanje državne ustave je ona tehnična naloga, kako je državo ustrojiti, da bi izvrševala voljo družbe kolikor je mogoče brez zadržkov in odporov. Ustava določi stališče in naloge državnim organom, ustava določi pravice in dolžnosti državnih oblastev,

ustava določi, kako je državi kot organu družbe zakone dajati. Čim večja je kulturna in pravna različnost, tem bolj bi se morala družba podvizati, da bi odpravila zadržke in odpore, ki so proti zakonodaji. Podvizati se ji je tako, da podeli državi najprej ustavo. Tu je treba vnovič poudariti, da državno pravo ne vsebuje samovoljnih ukazov njih, ki imajo moč, ampak da je v vsem svojem bistvu zgolj odraz družabnega razvoja. Zgodovina uči pač dovolj primerov, ki so dokaz pravilu, da je predhodnji razvoj družbe pogoj zakonom. Zakonodavstvo ugotavlja ta razvoj, hkrati ga pospešuje in često ga celo prekaša, oblikujoč novim idejam novih pravnih naprav, katere morajo družbinemu razpoloženju ugajati in ga pogoditi. Koder socialni razvoj ni pričel ostvarjati ugodnega razpoloženja, tamkaj bi ostal zakon brez vpliva.

V tem smislu velja — trši od jekla — sociologični zakon, da hodi sleherno pravo za družabnim razvojem. Pravo bi bilo gluho in bi negiralo razvoj družbin, ako bi v nemar puščalo nove družabne oblike. Prizadete podzajednice bi jadikovale v sovražnosti. Organ celote, država, bi jim veljala za verolomnico. Kdo bi to čustvo odpravil, dokler ne bi bilo ustavnih določb, kako je zakone dajati? Saj še ustava včasi nima zadosti jamstev enakopravnosti.

Slovenci so prebogati z izkušnjami, da se narodu nemilo obnaša zajednica, ki ravna v imenu celote. Državotvorna »večina« jih je v imenu celote zatirala, izkoriščala, zapostavljala. Vršila je to ob pomoči organa skupne zajednice. Država je ukazala oblastvom, stopiti v boj proti »manjvredni« podzajednici. Ako bi bil razvoj Slovencev v Avstriji vsaj toli ugoden, kakor pri avstrijskih Poljaki, pritirali bi bili Slovenci gospodujočo sozajednico do spoznatka, da so nepremagljivi. V tem primeru bi se bilo razmerje potom evolucije premaknilo v njihov prid; država bi bila svoje stališče proti njim revidirala; cela zajednica bi se bila iznova uravnovesila. Toda Slovenci tega niso dosegli. Brez njihove zasluge so prestopila državna oblastva z državnim pravom vred v en mah na njihovo plat: svobodo so jim dale višje sile, ki so dismembrirale celoto.

Prav isto velja za ostale osvobojene pokrajine, ki niso bile v podzajedništvu kraljevine srske. Jedva je tej revoluciji sle-

dila nova državna zedimba, evo dokaza, da ga ni izenačevanja prava državinega brez poglobljene družabne enotnosti. Dokaz je v tem, da imamo v novem državnem stvoru toli malo trdnih vezi. Kreпка se zdi zgolj vojska. Mimo te je enotna, a že izdatno rahlejša, naša organizatorno slabša carinska uprava. Vse ostalo ni, da bi globoko sezalo in vezalo, saj je preveč ovir, ki žarko ožarjajo brezustavje, čigar tovarišici sta neiskrenost in nezrelost. Nismo kos oviram, ki so proti ustavi: laž je, da smo kos oviram, ki so proti občni zakonodaji, zakaj tele ovire premaga zgolj ustava. Za zakonodajo ne zadošča vojaška ali policijska sila, treba je še drugih važnih reči, med temi uprave, ki se vodi iz enega središča, pa tudi take sodne uprave s solidno ustavno podlago. Brez te centralizacije ne uspe niti zenotba prava na teriščih, kjer ukazuje država najlože, na poljih upravnega in uradniško - disciplinarnega prava.

Evgen Ehrlich, čigar delom se v prvi vrsti zahvaljujem, da točno premotrujem naše stanje, razločuje v državnem pravu norme, ki jih država kot organ družbe ostvarja, pa norme, za državo tudi zelo važne, ki jih ne ostvarja, ampak jih zgolj varuje in ščiti. One so mu norme prve vrste, te pa imenuje norme druge vrste. Onim prišteva državno ustavo, pravo državnih oblastev, čistodržavne norme odločanja, predpise za različne panoge gošpodarskega in družabnega žitja, kadar izhajajo ti predpisi od države (n. pr. za nauk, obrt, finance). Tako naštete so te norme, ki jih ima država ostvariti, prvi del zakonodavnega načelnega načrta, ki ima pričeti z državno ustavo in pronikati v globine gospodarskih in družabnih norm, katere so nam v dobršnem delu še godba bodočnosti, zakaj nekatere od njih predpostavljajo že precejšnjo kulturno enotnost, — mi pa stojimo komaj ob prvih naperah kulturne zedimbe, katero nam ima menda izsuti neki deus ex machina. Norme druge vrste so kazensko pravo, pravdno pravo, prepovedi ogražanja, policijski predpisi. Kazensko pravo in kazenskopravno pravo sta zgrajeni od samih norm druge vrste, ki ne ravnaajo žitja kar neposredno, ampak one zgolj čuvajo in ohranjajo red, ki je nastal po drugih potih. Diletantstvo bi bilo, ako bi trdili, da to pravo ni, da bi moralo socialnemu razvoju slediti. Ne bo ga, tega enotnega prava, dokler ne bo uzakonjenega prava s po-

glavitnimi normami prve vrste, niti nego bo kulturne priličbe, ki je za to potrebna. Ko še ni sledu ne o ustavnem, niti o upravnem pravu, nikar sledu vzajemnega edinilnega delovanja kulturnih skupin, v tem času da so tla rodovitna za zakone, ki naj izprevržejo notranji pravni red podzajednic?

Daleč v bodočnosti je čas, ko bo zakonodavni zbor po ustavi reševal vladne predloge o kazenskem in kazenskopravdnem redu. Nihče ne more prorokovati, kdaj pride ta čas, toda reči se sme, da slabo kaže socialogova pratika. Nepreprosta družba treh narodov strmi nedelavna v praznoto časa, mesto da bi smotrno korakala za enotnim ciljem kulturne zedimbe. Pač uči zgodovina, da pride neka izenačitev skoraj povsod, toda uči hkrati, da izenačitev ni povsod enaka. Ponekod je globoka, drugod ostane plitva. Ponekod pride prej, ponekod nastopi kasneje. Vse to pa je odvisno od notranje enotnosti. Enotnost notranjega reda je stopnja višjega razvoja, ki jo povzroči in izvrši kulturna asimilacija. Odraz prilikovanja je potreba, ne pa poljubno ukazovanje.

Ko so v naši javnosti razpravljali o izenačitvi jugoslovenskega jezika, je po kratki debati obveljalo mnenje, da se kulturnim dobrinam narodovim ne sme delati sila z ukazi, ampak da je stvar razvoja, da izprilichi jezikovno enotnost. Tudi pravo je dobrina, ki je pokorna vivističnemu načelu postoja in razvoja. Neizprosen je ta razvoj zlasti za državno pravo, ki oklepa norme druge vrste. Res je, da je pravo, ki velja pri nas, še vedno v veliki meri identično pravu desmembrirane države. To dejstvo je samo podkrepitev razvojnega načela, ne pa protidokaz. Izhajajoč od načela, da je pravo funkcija življenja, je Lajovic strmečim očem logično predočil, da to pravo ne črpa moči od države, ki je razdejana, niti od države, ki še ni bila ustanovljena, ampak od družbe, ki se je konstituirala kot zajednica s konservativnim pravilnikom, s katerim je tvoril notranji red harmonijo.

Toda ni bil samo razlog, da je pravilnik dobro ustrezal notranjemu redu, ampak tudi ta razlog, da — novega prava nimaš, dokler ne postane. Niti v Angliji se ne pojavi nova pravna naprava kar po nebeškem navdihu povsod takoj, ampak izcimi se v nekaterih zajednicah ali celo v enem samem

sloju, odkoder jo državni organi razširijo na občnost, razvoj, zelo sličen razvoju znanstvenega jezika, pa njega učlenitvi v pisni jezik. Na Angleškem često uzakonijo tak institut kot statute law. Krasen primer je, da je pravni razvoj pogoj zakonodaji. Harmonija prava z življenjem ni tekst, da bi s par črtami na njem predpisal drug tonovski način, ampak izrazit mnogozvok socialnega razmerja, ki nikdar ne izdoni, pač pa se po pravilih harmonije vzdaj socialnih razmer izpreminja in prilagojuje.

Stvar jurisprudence je, pojmiti méne, stvar države kot socialnega organa pa, uzakonjevati jih, povzemajoč in utrjujoč, kar je postalo, prednjačec in usplošnjujoč, koder postaja. Ideja, ki je v takšnem delu, daje zakonom odlesk trajne vrednosti in jih dviga visoko nad vsakdanjost. Brez nje so zakoni skrupucala, ki so prežiti, ko so jedva poviti, a viri so tudi nezadovoljnemu počutju, ki jim nedostaja nobenega smisla za namen in vsebino zakonov. Smisel se poraja vzdaj razvoja, ne pa kar z državno zedimbo, s katero notranji red podzajednic izprva nima neposrednega posla. Pravičnega centralizma so si želeli vsi, ki so bili dobre volje, toda te sanje se razpršujejo od federalističnih tekem močnih interesnih skupin. Dokler ni jasnega orisa uzakonjene ustave, nihče ne ve, kolikšen vpliv bo imela državna zedimba na notranji red podzajednic.

Ta da je pravi čas, lotiti se sodne zakonodaje? Domislamo se venadr vsaj sedanjosti, Zedinjenih držav ameriškanih, Anglije, Švice, Nemčije, kadar ugibamo o razmerju, ki je zaradi ustave tako različno! Ker centralistična prizadevanja zelo pojemajo, se zdi, da bo morda v severoameriškanih treh sodnih instancah s četrto zajedničko najvišjo sodno instanco ključ razrešitvi naših zadrug za dobršno število let. In tako zaključujem iz pretresovanja, da pomenja izenačitev vseh naših zakonov dolgo zakonodajno dobo, nikakor pa ne tiste dobiče, ki so o nji pri nas govorili, ko smo dobili posebno ministrstvo za izenačitev zakonov. Naša legislatura pomenja dve človeški dobi + tisti x, ki je danes deloma toliko določen, da bo varno trajal več ko dve leti, odkar smo se udržavili. Kaže se, da bodo interesne skupine zlih instinktov še čedno število mesecev

umetelno preprečevale, da se zgradi temelj skupnemu poslopju, ki naj vzprejme zakone treh narodov, ki so en narod.

Ko bo stal ustavni temelj, ki bo o njem beseda, da ga je Sizif postavljaj, tedaj bo treba graditi po dobrem načrtu s kamenom na kamen zgradbo, kateri postavimo pač hkonci na vrh mogočen krov: novi grajanski zakonik. Le v tem času, dokler načrt še ni odobren, je mogoče prerekati se o željah, da naj ima ta ali oni del stavbe tako ali drugačno lice. To je stadij predpriprav za izdelovanje načrta. V ta namen je gotovo treba centra, kamor naj se stekajo sprožitve, ki bodo pestre, kakor je pestra mešanica po širnem ozemlju porazpredenih pravnih odnošajev. Toda zbiralnica naj se odreče misli, da je poklicana zakone dajati, marveč svesta naj si bo, da so pravniki za to, da pravo izsledujejo, a država da je, da ukazuje. Zbrati, urediti, preučiti gradivo, sestavljati načrte, poročila, predosnutke, to pač zmore stab uradnikov. Za izsledovanje zakonskih predlog je to premalo, ampak treba je, da sodelujejo najboljši možje vse celote, ki so kos življenju in vesoljnim vedam. Njihove predloge si bo usvojila ustavna vlada, ki jih predloži v pretres zastopnikom celote. Tako jih uzakoni po ustavi in po pameti.

Ni, da bi ustavno zakonodajo še dalje nadomeščali ukazi, na katere se podkreše včasih več včasih manj efemernih nomokratov. Izenačiti zakone se pravi trajno zlititi vsa prava v eno samo pravo, temu pa navdahniti duha novih smeri. Vsebina in oblika sedanjih sprožitvev mora biti po vsi priliki pravno nezrela, i sociologično i tehnično. Tako izenačenje brez načrta in organizacije bi dovedlo do tega, da bi narod nekoč izpregledal in bi v čisto drugem smislu ponovil besede, nego jih je Napoleon I. izrekel: *mon code est perdu*.

O popravi in obnovi mej.

Dr. Š.

I.

Druga delna novela k občnemu drž. zakoniku po cesarskem ukazu z dne 22. julija 1915 šte. 208 drž. zak. o obnovi in popravi mej je nadomestila dotlej obstoječa določila §§ 850 do 853 o. d. z., ki so bila precej pomanjkljiva in netočna, tako, da so dopuščala vse mogoče umevanje in so se radi tega v pravnem življenju le redko uporabljala.

Namen novele je bil, onemogočiti brezštevilne zemljiške posestne in lastninske pravde, ki so, dasi vrednost njih predmeta ni bila v nikakem razmerju z nastalimi pravnimi stroški, razpaljevale pravdne strasti prizadetih strank do skrajnosti.

Kakor pa je bilo splošno mnenje, da je bil ta namen dober, tako je bilo tudi splošno spoznanje, da je redakcija izdanega zakona slaba in da je to slabo stran pokazala novela osobito v praktični uporabi takrat, kadar so sodišča, pozabivši namen in zmisel teh zakonskih določil, se krčevito držala njih besedila. Sodniku v zeleni naravi se je to pač redko primerilo, kajti varovala ga je tega nujnost in neposrednost ogledanega dejanskega položaja, pač pa se je to često pripetilo sodniku za zeleno mizo. Tako n. pr. je rekuržno sodišče v N. razveljavilo prvemu sodniku v Č. trikrat njegov sklep, ki ga je drugič in tretjič napravil točno po navodilu rekurznega sodišča, a končno je v svojem tretjem sklepu izreklo rekuržno sodišče tisto odločbo, ki jo je bil prvi sodnik izrekel v svojem prvem sklepu.

Tudi tej razpravi so podlaga v praktičnih slučajih izdani izreki zadnjih instanc in sicer:

1.) Pod Bc I 30/19 je dalo sodišče v N. razveljavljajoč prvosodni sklep sledeče navodilo: »Po besedilu § 850 o. d. z. je pri določitvah meje razlikovati med »popravo in ob-

novitvijo« meje. Že nepoznatne meje ter tudi meje, ki so sporne, se popravljajo, a druge se obnavljajo.«

2.) Pod R I 34/19 pa je isto sodišče izreklo, da je v pravdi radi motenja posesti pravomočno rešeno posestno vprašanje »res judicata« tudi za ureditev meje v izvenspornem postopanju in da je sodnik na prvo rešitev vezan.

Oba nazora sta pravnopomotna.

Izraza obnavljanje in popravljanje mej se navajata v naslovu novele in v nje tekstu res tako, da bi človek na prvi pogled mislil, da pomenjata nekaj različnega v tem zmislu, kakor je zgoraj izraženo. Pa ni tako. To postane takoj jasno, kakor hitro pustimo izraze v nemar in vprašamo po bistvu in zmislu določbe §§ 850 in 851 o. d. z., oziroma še prej, ako postavimo razsojajočega sodnika na mesto njegovega dela, v razjarjeno kopico prepirajočih se ljudi, tja v sredo zaraščenega gozda ali enakomerne travnate planote, kjer ni na daleč okolo nobenega priznanega mejnika, in kjer sploh ne vidiš ničesar, kar bi bilo meji ali mejniku podobno. Mejo zahtevajo in sodnik jo mora dati. Nujna sila ga postavi pred alternativo, ali najde staro mejo — ali pa ustanovi (ustvari) novo — tertium non datur.

Poglejmo ob tem zakonska določila! Paragraf 850 obnavlja in popravlja, § 851 določa — mejo.

Razlike ni torej iskati v pojmih popraviti in obnoviti, temveč v teh obeh pojmi, ki sta v bistvu istovetna, in v pojmu določiti. Tudi upoštevanje besednega pomena nam to potrjuje. Popraviti se da le to, kar obstaja, in obnoviti le to, kar je obstalo, česar sedaj sicer ni, toda se da zopet napraviti (rekonstruirati) v isti obliki, kakor je bilo. Oboje, popravljanje ter obnavljanje ima staro podlago, iskati je treba nekdanje oblike, da se ta oblika, ako ničesar več ne obstaja, toda se doznava, kakšno je bilo, — obnovi, ali da se, ako še kaj, toda v krivi obliki obstaja — popravi v nekdanjo staro obliko nazaj. V tem torej ne more biti bistvene razlike.

Moteča hiba zakona je, da veže pojme nepoznatne in spore vedno z veznico ali, kar dela na bralca utis, da se hoče ločiti nepoznatne meje od spornih, kar povdarja tudi

zgoraj navedena odločba. Tu pa je predvsem pomisliti, da je mogoče govoriti o sodnikovem odločujočem nastopu samo v slučajih spornih mej, zakaj, kjer ni spora, tam ni kaj soditi. Slučaji, da mora sodnik ugotavljati nesporne meje ali nesporne mejnike, ki bi mogli postati nepoznatni, so pač možni, toda v teh slučajih sodnik le ugotavlja obstojajoča nesporna dejstva, opiše in vpiše meje, opiše morda tudi mejnike, ne odločuje pa ničesar. Pač pa mora to storiti v vseh slučajih spornih mej. Pri tem se redoma dogaja, da trdi vsaka stranka svojo mejo, s katero seveda sega v nasprotnikovo zemljo, in le redki so primeri, ko soglasno navajate stanki, da sploh ne poznata meje in da jo bo treba nanovo določiti. Do tega prihaja sodnik redoma potem, ko se ne more prepričati, da je katerakoli od strank zatrjevana ali pa kaka druga meja res kedaj obstajala. —

II.

Ugotovivši iz zakona, da se nekatere meje popravljajo ali obnavljajo, druge pa določajo, odgovoriti je sedaj na vprašanje, katere meje se popravljajo ali obnavljajo in katere se določajo.

Po besedilu zakona v § 850 se popravljajo in obnavljajo res nepoznatne meje, določajo se pa po § 851 resnično nepoznatne meje. Iz tega je razvidno, da hoče zakon kljub enakosti v pomenu izraza razlikovati med res nepoznatnimi in resnično nepoznatnimi mejami. Seveda bo razliko težko ali popolnoma nemogoče najti, zakaj, ako je tudi lahko videti, da hoče zakon s pojmom resnično »nepoznatno« označiti višjo mero nepoznatnosti, ni moči videti, kedaj res nepoznatna meja doseže tako visoko mero nepoznatnosti, da je resnično nepoznatna, tako, da se lahko določi po § 851 in ne samo popravlja in obnavlja po § 850; stopnjevanje ni razlikovanje.

Hote ali nehotе moramo priti do zaključka, da rabi zakon tu preozek ali napačen izraz, ki ne ustreza njegovemu zmislu, in to je izraz »res nepoznatne« v § 850, ki ga moramo dopolniti tako, da mu damo pravi, zmislu ustrezajoči pomen in

sicer z dostavkom: res nepoznatne meje, ki se pa dado dognati — se popravljajo in obnavljajo, kajti sicer — ako se res ne da ničesar več dognati — ne moremo ničesar ne popravljati, ne obnavljati, ampak moremo le na novo ustvariti.

Da se pa da meja dognati, za to seveda ni odločilna kakovost mejnih znamenj. Gledati moramo pred vsem, da držče se izraza nepoznatne, oziroma poznate, ne mislimo le na vidna mejna znamenja, ampak, da vpoštevamo, tudi take meje, ki sicer niso nikakor vidno označene, o katerih nekdanjem obstoju pa se sicer lahko uverimo. V svrhu, da se meja dožene, lahko služi vse, karkoli je sicer sposobno utrditi objektivno spoznanje: to so pred vsem izvestitelji in pojasnilniki in šele v drugi vrsti znamenja, o katerih se dožene, da so v skladu z ostalimi dokazili, res mejniki ali ostanki nekdanje meje, kajti, kakor najlepši sekan ali rezan kamen mejnik z dobro čitljivim napisom, da je mejnik, za to ali ono črto, ni več mejnik, ako se mi verjetno izkaže, da ni na svojem mestu, tako je tudi lahko vsak predmet, ki sicer nima te oblike, mejnik, ako se mi o njem izkaže, da služi na tem mestu temu namenu, in prav tako me lahko brez vsacega meni vidnega mejnega znamenja verodostojne priče prepričajo, da gre ravno tod in tod mejna črta.

To nam najlepše predočuje praktičen primer. Danes je sodnik ugotovil ali določil mejno črto in sicer ne samo popolnoma točno z vidnimi znamenji v naravi, ampak je vse svoje ugotovitve tudi točno narisal in zabeležil v zapisnik. Mine leto in dan, mejna znamenja se poizgube, pri ugotovitvi meje navzoči ljudje so s sodnikom vred pozabili mejo in tudi sploh, da se je kedaj ugotovila, tako torej, da se z ozirom na vse zunanje okolnosti lahko reče, meja je nepoznatna. Mejaša pokliče ta vnovič sodnika, da uredi stvar. Slučajno pa se zasledi zapisnik prvega sodnika, ki je tako točen, da se na njegovi podlagi lahko zanesljivo ugotovi mejna črta. Ali bo kdo dvomil, da bo sedanjí sodnik na podlagi tega zapisnika ugotovil, to je obnovil mejno črto tam, kakor jo je napravil njegov davni prednik? Nikakor, kajti, kakor je sicer ta meja bila res nepoznatna, tako je sodniku poznata, ker jo dožene na podlagi nekdanjega zapisnika.

V tem zmislu bi se morda lahko vse meje v nasprotstvu z nepoznatnimi, ki se nikakor ne dajo dognati, lahko imenovalle poznatne.

Pri tem se nam nehote pojavi vprašanje: kaj tedaj, ako se dožene, da je v raznih časih obstajala različna meja? Meja je črta, ki loči moje območje od mejašovega, mojo last od njegove, je torej eminentno pravnega značaja in po svojem pojmu nerazvezno združena z lastnino; kakor se izgubi lastnina, tako se izgubi z njo vred meja.

Iz te podlage izhaja, da je za sodnika, ki išče nekdanjo mejo in jih dožene več v raznih dobah, merodajna edino le zadnja veljavna meja, s katero je bila določena lastnina tega in onega mejača. Ako je ta meja obstajala tudi že pred stoletji in se je pozneje zanemarila, je le pravično, da se zopet obnovi; prosto pa je seveda onemu, ki je uporabljal malomarnost svojega mejaša, zasedel njegovo last, da uveljavi svojo zakonito pridobitev potom priposestovanja; — narobe pa bi bilo, ako bi se obnovila morda najmlajša dejansko obstoječa meja, ker bi se s tem sililo starega lastnika nastopiti za svojo lastnino proti priposestovalcu. Zato se tudi § 850 prav nič ne sklicuje na posedovanje, ki ga § 851 tako krepko povdarja. S tem načelom vzamemo tudi podlago marsikateri posestni tožbi, katere namen je čisto s prvim uspehom vzeti lastniku pogum, da bi se pognal za svojo lastnino, kajti po obnovitvi meje je možna samo lastninska pravda.

Takoj tukaj hodi opozorjeno, da je v slučaju poprave in obnove meje dopustna pravdna pot tudi pri vrednosti pod 200 kron, kajti § 4 novele se nanaša le na določitev meje po § 851.

Ako premostrimo sodnikova izreka v obeh navedenih slučajih, vidimo, da sta bistveno različna; kadar sodnik po § 850 popravi ali obnovi mejo, je njegov izrek deklarativnega značaja, ker le ugotovi to, kar je dognal kot nekdanje obstoječe in sedaj na novo uveljavljeno, je kakor sodba, ki izreče že obstoječo obveznost; v slučaju § 851 pa ne nasloni sodnik svoje meje na že kedaj obstoječo, ampak jo, ker stare sploh ni moči dognati, naravnost ustvari s svojim izrekom, ki je tu konstitutivnega značaja.

V tem zadnjem slučaju ima sodnik določiti mejo po zadnjem mirnem posestnem stanju in če se to ne da dognati, ima razdeliti sporno površino po pravičnem prevdarku.

III.

Splošno mnenje je, da je ta ustanovitev meje v zvezi z določbo, da pri vrednosti pod 200 K ni več redne pravdne poti, pravna nasilnost, ki jo opravičujejo le gospodarski oziri, kajti bolje je, da se kratkim potom vzdrži že obstoječá razmerje, ali pa razdeli sporni svet, tudi ako zadene koga malenkostna škoda, nego, da bi se dopustilo v visoke, vrednosti predmeta neprimerne stroške idoče pravdanje.

Predvsem je po mojem mnenju poudariti, da pojem zadnjega mirnega posestnega stanja po § 851 nikakor ni identičen s pojmom zadnjega posestnega stanja v zmislu § 457 c.p.r., kajti ne samo, da pridevek miren, ki ga v § 457 c.p.r. ne nahajamo, to očitvidno potrjuje, izhaja to tudi iz naslednjega razmotravanja.

Kako lahko je ustvariti zadnje posestno stanje, ki ga zakon ščiti s posestno tožbo, posebno na zemljiščih, ki jih gospodar vidi le tedaj, kadar jih rabi, to je včasih tudi po več let ne, oziroma kjer v normalnih odnošajih ni navada takoj s pravdo naskočiti mejaša, predno se še ne vidi točno in jasno njegove namere, se vrniti v posest, ve vsakdo, ki ima priliko s tem pečati se. Pri pravedah radi motenja posesti ni nič odveč, ako se ščiti le prosti zadnji posestni stan, ker ustvarja končni sklep le nekak provizorij dokler se ne ugotovi pravica do posesti. Povsem drugo pa je pri določitvi meje po § 851 v slučajih, ki ne presegajo vrednosti 200 K. Tu ustvarja sodnikov izrek definitivum, končno veljano razmerje; z ustanovitvijo meje razsoja tudi o lastnini. Prav radi tega zahteva tu zakon, da se ugotovi zadnja mirna posest, in prav radi tega to ne more biti takšna posest, kakoršno ščiti zakon že tudi s posestno pravdo, ampak mora biti nekaj več, nekaj bolj očitvidnega, to je brez dvoma tak posestni stan, ki je dalj časa trajal, ki sta ga oba mejaša videla, dejansko upoštevala in pripoznala s svojim zadržanjem, tako, da mu vsled tega gre pridevek

»mir en« in je vsled tega prisoja lastnine utemeljena. Ako pa take mirne posesti ni moči ugotoviti, tedaj se sporni prostor razdeli, pa naj si bi bila sicer z a d n j a obstoječa posest tudi taka, ki bi jo zakon ščitil v posetni pravdi, za kar zadostuje že rok 30 dni.

Ni torej res, da je s tem, ko se je morda v pravdi zaradi motenja posesti izreklo končno veljavno, da se nahaja **A** v zadnjem posestnem stanu, to vprašanje tudi rešeno za izvensporno ureditev meje, kajti, kakor rečeno, če je veljavno določen z a d n j i posestni stan, ni še s tem določen zadnji m i r n i posestni stan.

Vsa tukaj naštetá vprašanja naj pojasnuje praktičen slučaj, v katerem je izšla uvodoma navedena rešitev rekurznega sodišča v N. R I 34/19.

A je bil več let nesporno v lasti posesti zemljišča, ki je mejilo na **B-jevo**. Nekoč pa je **B** posegel po kosu tega zemljišča s tem, da je poteptal in popasel travo ob priliki, ko je orál svojo njivo. **A** se je hudoval in pokosil, kar je še ostalo, tožit pa ni šel. Ko je trava zopet porastla, se zgodi isto in v poznejši dobi se je pripetilo še večkrat, da je pobral, kar je prirastlo, kdor je prišel preje, drugi pa ostanke. Končno pa je bilo **A-ju** tega preveč in toži **B-ja** in sicer, da pride preje do konca — radi motenja posesti. To pravdo pa izgubi v zadnji inštanci, ker je sodišče mnenja, da je prišel **B** v posest zemljišča že s prvimi, če tudi le delnimi posegi v nasprotnikovo zemljišče, in je **A** zamudil tožbeni rok 30 dni. Nato je prosil **A** za ureditev meje (tekem posestne pravde se to postopanje ni dalo uvesti). V postopanju radi ureditve meje je dognal sodnik, zaslišavši lastnike prednike, da je zadnja obojestransko upoštevana meja, potekala tako, da je **A-ju** pripadal ves sporni prostor, bil torej njegova last, na kar je sodnik obnovil mejo v dognanem poteku.

Rekurzno sodišče je ta sklep razveljavilo, in naložilo prvemu sodišču, da določi za mejo ono črto, do katere je bil **B** glasom v posestni pravdi izrečenega sklepa, v posesti zemlje ter v svojem utemeljevanju izvajalo: »— da je iz spisov moč posneti, da je postala meja n e v i d n a (!) in da je med stran-kama sporna. V takem slučaju pa je določiti mejo po zadnjem

mirnem posestnem stanju; s tem pa se je sodišče bavilo v posestni pravdi; — na v tej pravdi izišlo odločbo je sodišče vezano, ker je zanj »res judicata« — za to je bilo prvemu sodniku naložil, da v ponovnem postopku določi mejo na podlagi zadnje mirne dejanske posesti v zmislu rekurzne odločbe v posestni pravdi. Ta odločba kaže vse hibe, h katerim zavaja površno čitanje zakona. Meja je bila res nevidna v naravi, toda izvestitelj je vedel zanjo in jo sodniku verodostojno pokazal tako, da je sodnik mogel opreti nanj svoje prepričanje o poteku meje, ako tudi na mestu ne bi videl ničesar meji podobnega. Nemožno je torej, da bi vzel v tem slučaju za podlago posestni stan in ustvaril novo mejo, ter z njo odločeval o lastnini (kajti vrednost je bila pod 200 K).

Dalje p o s e s t! Sme se li imenovati gornja posest mirna, ko sta si stali stranki že več let radi te posesti v besednem in dejanskem boju. Ako tudi je v posestni pravdi bila za **B**-ja rigotovljena zadnja posest, vendar ne bo mogel nikdo trditi, da je bila ta zadnja posest tudi mirna, kajti v miru **B** ni posedoval ampak pod protestom nasprotnika. Tak protest je sicer v posestni pravdi brez pomena, upoštevati pa ga je pri izvensporni določitvi meje in še posebno, kadar se določa meja in lastnina dokončno, kajti sicer bi se vprašalo, čemu je pridevek **m i r n**.

Prihajamo do zaključka:

1.) meje, katerih potek se da dognati, se popravljajo ali obnavljajo v smislu § 850 v onem poteku, ki je dognan kot zadnja ločilnica lastnine;

2.) meje, ki so resnično nepoznatne, ki se torej nikakor ne dajo dognati, se določijo po § 851 ali po zadnjem mirnem posestnem stanu, alipo pravičnem prevdarku;

3.) zadnji mirni posestni stan ni istoveten z zadnjo posestjo § 457 cpr., ampak je nekaj več, zato končni sklepi ne morejo biti obvezni za rešitev tega vprašanja v izvenspornem postopku. —

Določba glede zastopniških stroškov razlagala se je začetkom različno, konečno pa se je ustvarilo naziranje, da jih plača zastopani sam le v slučajih, naštetih v prvem odstavku

§ 853 o. d. z., ne pa tudi v slučaju motene mirne zadnje posesti, o katerem govori drugi odstavek.

Upošteva je tako razumevana zakonova določila bo imel prvi sodnik lahko delo, drugi pa redkokedaj priliko preminjati sklep prvega sodnika, ki v naravi pri ogledu marsikaj vidi, česar morda zapisnik ne obsega in drugemu sodniku ni jasno pred očmi. Povoda za preminjanje prvosodnih sklepov pa bo tem manj, ako bo višji sodnik upošteval vedno tudi prvi že zgoraj omenjeni namen novele, spraviti namreč mejne spore po ceni iz sveta.

K vprašanju izenačenja kazenskih zakonov za celo ozemlje kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev.

(Spomenica društva »Pravnika« ministrstvu pravde.)

Sestavil odbornik prof. dr. Metod Dolenc.

I.

Pravno stanje, v katerem se nahaja kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev v pogledu na kazensko zakonodajstvo in pravosodstvo, ni in ne more biti zadovoljivo. Nič manj nego petero bistveno različnih kazenskih zakonikov velja istočasno v kraljevini; a eno kazensko pravo, tkzv. avstrijsko, ima dvoje pododdelkov, hrvatsko - slavonskega in onega za dežele, ki so bile pred prevratom zastopane v bivšem državnem zboru na Dunaju; slednji pododdelek pa je tudi šel po prevratu svoja pota v Sloveniji, svoja v Dalmaciji, n. pr. glede legis Ofner. Imamo torej posebno materialno kazensko pravo za Slovenijo, Dalmacijo, Hrvatsko in Slavonijo, Bosno in Hercegovino, Črnogoro, Vojvodino in Srbijo. Tako pride, da se v eni pokrajini kaznujejo dejanja, katera so v drugih pokrajinah nekaznjiva, ali da se eno in isto kaznjivo dejanje kaznuje v različnih pokrajinah pod čisto drugačnimi vidiki (n. pr. hajdukovanje).

Poleg tega pa imamo še enoliko različnih zakonikov za kazenskopravno postopanje. V tem pogledu so velike razlike celo glede načelnih vprašanj, ki tvorijo jedro vsakega modernega kazenskega postopanja. Srbski kazenski postopnik ne pozna niti čistega akkuzatornega načela, niti nima proste ocene dokazov. Prav znatne so tudi razlike v ustrojih sodišč za kazensko pravosodstvo. Porota v Sloveniji in Dalmaciji je čisto drug institut, nego li porota v Srbiji; na Hrvaškem in v Slavoniji nimajo porote v našem obsegu, za to pa imajo drugačen sestav sodečih sodišč; v Bosni in Hercegovini so uvedena skabinska (večniška) sodišča, porota pa ne i. t. d.

Ta mozaik kazenskopravnih materialnih in formalnih določil glasno zahteva odpomči. Saj je kazensko pravosodstvo v prvi vrsti poklicano, da štiti pravni red v državi in opovrže protisocijalno delovanje zločincev v pogledu na državni interes poedinih državljanov.

Potreba zaščite države kot take se je pokazala že v prvih mesecih obstoja ujedinjene jugoslovanske države v taki meri, da je vlada povzročila znani ukaz z dne 25. februarja 1919, št. 2092, s katerim se je »zakonska veljava IX. in X. poglavja kriminalnega (kazenskega) zakonika za kraljevino Srbijo razširila na vsa področja kraljestva Srbov, Hrvatov in Slovencev.« Minister pravde je dobil nalog, da naj izvede ta ukaz. To se je zgodilo z naredbo z dne 27. maja 1919, št. 8000, ali v obliki, ki si je bolj nesrečne skoraj ni moči misliti. Namesto, da se je določilo za določilom v avstr. kaz. zak. nadomestilo s takšnim, ki odgovarja določilom srbskega kaz. zakonika, prepustilo se je celo vprašanje, katera določila so izpremenjena in koliko, — sodnikom, a pri tem se je popolnoma opustila ureditev načelnega vprašanja: ali naj veljata ti dve poglavji kot in korporirani del in s tem kot sestavni del avstrijskega kazenskega zakonika (novela), ali pa kot samostojen, na dve poglavji posebnega dela okrnjen srbski kazenski zakonik z vsemi svojimi določili splošnega dela. Sicer citirana naredba

ministra pravde nekako kaže, da se je izvršitev zamislila res po drugonavedeni poti, toda baš izvršitvena naredba je ustvarila v tem oziru še večjo nejasnost.

Če se namreč na vprašanje o pravilni publikaciji te izvršitvene naredbe glede določil, katera hoče uveljavljati, ne ozi-ramo, ostane še vedno vse polno drugih vprašanj, ki so ob vsej svoji kočljivosti ostala nerešena in nerazrešljiva. Izvršitvena naredba podaja v posebnih členih določila, katera kazniva de- janja je uvrstiti v posebne vrste avstrijske trihotomije, kje je poiskus kaznjiv, katere olajšilne in obtežilne okoliščnosti naj se uporabljajo in kako naj se kazni izmeri, nadalje, kaj naj pomeni robija, kaj zatvor, kako naj se vrši progon v nekih primerih. Ali drugih, kardinalnih vprašanj, pa se ta naredba niti dotak- nila ni! Če se je prevzelo iz splošnega dela srb. kaz. zakonika neke partije, kaj pa je z drugimi? Na pr. ali nastopi kaznivost glede dejanj, navedenih v poglavju IX. in X. srb. k. z. že z 10. letom ali šele od 12. leta naprej; potem, kaj naj smatramo za merodajno pri presoji prištevitosti zločincev od 12. do 16. leta; kako je kaznovati prištevite hudodelce od 16. do 21. leta; ali naj se smatra zastaranje kazni, izrečene s sodbo radi kazni- vega dejanja po poglavju IX. ali X. srb. k. z. za legalno do- pustno ali ne, i. t. d.? Razen teh materijalnopравnih vprašanj ostane še dovolj važnih vprašanj brez rešitve, katero bi bil moral dati t. zv. zakonodajalec. Kako je na pr. s pristojnostjo za zločine iz poglavja IX. in X. srb. kaz. zak., kateri so veči- noma pravcati politični delikti? Kaj naj bo z vsemi določili o pristojnosti za poroto, ki se nahajajo v uvodnem zakonu k avstr. k. pr. redu?

Morebiti se namenoma ni dala avtoritativna rešitev teh vprašanj, češ, to delo bodo opravili že sodniki sami, ali prezrlo se je, da imajo sodniki tudi dolžnost, presojati zakoniti obstoj določila, katero uporabljajo. Tistim, ki hočejo obiti to dolžnost, dasi sledi brez dvojbe iz temeljnih avstrijskih zakonov, ohranjenih v veljavnosti po fundamentalnem revolucijskem mani- festu celokupne vlade za Slovenijo z dne 31. oktobra 1918, velja opomniti, da tiči že v bistvu pravosodstva taka pravica

sodnikov.¹⁾ Sploh: ali naj se prepušča rešitev teh načelnih vprašanj od primera do primera zbornim sodiščem in pa posameznim sodnikom? Kje je potem pravna varnost?!

Te kaotične razmere, pospeševane od slovenskih sodnikov samih, ki so v najboljši veri, da podpirajo državne interese, pustili v nemar vse, kar bi utegnilo kvariti ugled vladnih, naredbe izdajajočih organov, vladajo še danes in prav nič se ne pomišljamo ugotoviti, da se nahaja kazensko pravosodstvo naravnost v mučnem položaju zaradi nedostatnosti zakonodajstva v naši kraljevini. Če doslej ni prišlo do vnanjih pojavov kazenskopravne nesigurnosti v socialnem in političnem življenju, pripisovati je to na vsak način dobri disciplini naših sodnikov, ki so v družbi z našim razsodnim odvetništvom situacijo popolnoma obvladali in vozili v tem kaosu tako, kakor zahteva pravičnost. Dober vehikel pa jim je bil vsekakor naš, čeprav preosnove potreben, pa vendar še prav dober kazensko-pravdni red.

II.

V tem položaju kazenskega pravosodstva po nesrečnem oktroaju glave IX. in X. srb. kaz. zak. pride začetkom poletja v Ljubljano novica, da se razmišlja v Beogradu o razširitvi srb. kazenskega zakonika in pa hrvatskega kazenskega postopnika (s tistim manjšim obsegom pristojnosti porote) na celo ozemlje naše kraljevine. Oficijelne potrditve te vesti, seveda, ni bilo lahko dobiti, bila pa je resna bojazen, da se utegne ponoviti to, kar smo doživeli ob razširitvi glave IX. i X. Kako konkretno podlago pa so imele označene vesti iz Beograda, razvidi se najbolje iz članka v arhivu beograjske pravniške fakultete št. 3/1920., ki ga je priobčil vseuč. prof. dr. Maks Čubinski dne 20. avgusta 1920: »Projekat srbskog kaznenog zakonika i problem izjednačenja jugoslovanskog prava.« V tem članku se je prof. Čubinski (ruski emigrant, prej profesor kazenskega prava v Petrogradu) z vso odločnostjo izrekel:

1) »Srbska sodišča ne sprejmejo nobene uredbe za veljavno, ako hoče preminjati kak zakon ali pa ga nadomestiti. Kasacioni sud se strogo drži le zakona.« (Iz mnenja Ivana Kavčnika.)

zoper razširitev veljavnosti srbskega zakonika, čeprav nekoliko predelanega.

Odbor društva »Pravnik«, v čegar krogu je zbrana velika večina slovenskih pravnikov vseh strok (društvo šteje 623 članov), je smatral za potrebno, da povzame takoj inicijativo in se izjavi o tem, kakšnega naziranja so naši strokovnjaki glede umestnosti nameravane razširitve že navedenih zakonikov. Odločil se je, da predvsem poizve za mnenje praktičnih veščakov na polju kazenskega pravosodstva in sicer pisnim potom, ker bi se sicer bolj priporočljiva ustna anketa spričo težav pripetovanja raznih, v svoji stroki čez glavo zaposlenih veščakov iz različnih krajev Slovenije ne bila dala lahko izvesti.

Odbor je naprosil 40 v praksi izvežbanih veščakov (izven odbora) za primeren odgovor na sledeča vprašanja: I. Ali je stvarno priporočati, da se razširi veljavnost srbskega kazenskega zakonika za celo ozemlje kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev? II. Ali je stvarno priporočati, da se razširi veljavnost hrvatskega kazenskega postopnika za isto ozemlje? V koliki meri naj se uvede porota? III. (Za primer potrditve prejšnjih vprašanj). Na kakšen način bi se mogla razširitev izvesti? Katera doba bi bila primerna *vacatio legis*?

Odgovorov je došlo 26. Domnevati je, da je prezaposlenost v poklicu ovirala ostale veščake, da niso oddali svojih mnenj. Odbor Pravnika pa se more sklicevati na soglasnost vseh oddanih mnenj, v tem pogledu, da odklanjajo razširitev srbskega kazenskega zakonika na celo državno ozemlje.

III.

Možno bi bilo misliti, da naj se razširi veljavnost srb. kaz. zakonika en bloc, brez izprememb, — ali pa z izpremembami. Dasi bi težko kedaj komu prišlo na um, uveljaviti prvi modus, morebiti celo brez sodelovanja narodnega predstavništva, hočemo vendar le z nekolikimi besedami pokazati, zakaj to ne gre.

Vzemimo le določila dvanajste glave! Svečenik, ki poroči mladeniča izpod 17 let ali deklico izpod 15 let, vedoč za starost, se kaznuje do 1 leta zapora. Tu je jasno, da bi kazenski zakonik posegel v območje določil obč. drž. zakonika in da bi tako nesoglasje ne moglo obstajati.

Naš sedaj veljavni kazenski zakonik je z vsemi ostalimi zakoni v tako tesni zvezi, da nadomestilo kazenskega zakonika v napominanem zmislu brez istočasne primerne preuredbe mnogoštevilnih drugih zakonov in predpisov kratkomalo ne bi šlo. Razen tega pa je vpoštevati, da imamo poleg občnega zakonika še mnogo postranskih zakonov, kateri občnega dopolnjujejo in podrobno razjasnjujejo. Zakon o tiskovinah, o živilih, o volitvah, o vinu, o margarini, o trgovskih znamkah, o živinskih kugah itd., — ali naj bi ostali še nadalje v veljavi? Kako jih uporabljati, če bi ne imeli občnega kazenskega zakonika, na čegar splošnem delu so vsi ti postranski zakoni zasnovani? — Ni treba še nadaljnjih besedij, da bi bila takšna razširitev srb. kazenskega zakonika naravnost katastrofa, ki bi spravila vse narobe in bi onemogočila vsako kazensko pravosodstvo sploh.²⁾ Javaljne bi ljudstvo sprejelo tak kazenski zakonik ravnodušno, ako se malce ozremo po posledicah razširite glave IX. in X. srb. k. zak. na našo pokrajino.³⁾

Pa — preostane drugi mogus procedendi! Nekateri kažejo na neke materije srb. kazenskega zakonika, na pr. na

²⁾ »Srbi so ga (scil. kriv. zakon) prevzeli precej nekritično in ga polagoma še tako prikrojili in v mnogih določilih izmenjali in dopolnili, da je iz njega nastala pestra skrpanina, ki je vse prej, nego vzoren kazenski zakonik . . . Kazenski zakonik mora biti produkt časa, v katerem naj se uveljavlja, ali pa vsaj ne sme prehudo nasprotovati ljudskim pravnim čutstvom. Ne vem, v koliko je v tem oziru srbski k. z. zadovoljil naše brate Srbe, ko so jim ga leta 1860 poklonili. Uverjen pa sem, da bi se razmeram v Sloveniji nič bolj ne prilegal kot bi se sodniku v talarju podala ponosita turška »čalma«, ki se slikovito okoli glave ovije.« (Iz mnenja dr. Antona Kremžarja).

³⁾ »§ 104 srb. kaz. zak. rodi nebroj obtožeb zaradi dejanj, ki bi niti po § 312 k. z. ne bila kazniva. Zato državna pravdnističtva in kazenski senati preobloženi; ljudstvo razdraženo.« (Iz mnenja dr. Frana Rosine.)

razna določila o elektriki in deliktih, ki stoje ž njo v zvezi, in mislijo, da je pač srb. kaz. zakon radi tega sposoben, ako se ga še nekoliko prenaredi, dopolni in prilagodi sedanjemu stanju kazenskega prava, vsaj začasno nadomestiti avstr. kaz. zakon, t. j. dokler se ne bi mogla izvršiti temeljita preosnova kazenskega zakonika v zmislu modernih smeri, katere že uveljavlja načrt za nov srbski kazenski zakonik iz leta 1911. Ta nazor zastopajo brez dvoma mnogi resni krogi v Beogradu, tudi profesor kazenskega prava na beograjski univerzi dr. Božo Marković. Zoper to naziranje se obrača že omejen članek prof. drja. Čukinskega in po našem mnenju povsem po pravici.

Mnenja smo, da je srbski kazenski zakonik po vsej svoji konstrukciji in po svojem temeljnem naziranju navzlic vsem zaplatam, katere je tekom svojega življenja dobil, vendarle še vedno manj vredno zakonodajno delo nego stari avstrijski kazenski zakonik, gotovo pa mnogo slabejši od bosanskega kazenskega zakonika, ki se je po sporočilih veščakov lépo obnesel, — in vendar naj bi se tudi tega izmenjalo s slabejšim!

Sklicujemo se, da ne bomo preobširni, na zgodovino srbskega kazenskega zakonika, ki je prenarejen pruski kazenski zakonik. A ta pruski zakonik že davno ni več veljajoče pravo, ker je namesto njega stopil novi modernejši zakonik za Nemško državo, ki je pa že sam tudi še preosnove potreben, — dočim so si v Srbiji pomagali le z dopolnitvami in izmenami, ki pa niti niso v pravi organski zvezi s prvotnim besedilom zakonika. Dr. Tomo Živanović, komentator srbskega kaz. zakonika, mu očita, da je prepoln nelogičnih in nejasnih določil, debelih uredniških pogreškov v sistematiki, tako v splošnem, kakor tudi v posebnem delu. Občni kazenskopravni pojmi niso pravilno opredeljeni, raz stališče današnje vede večinoma izgrešeni. Isto napako imajo tudi pojmi deliktov, razen tega so ali preveč kazuistični ali pa presplošni. — Mi bi dodali tej uničujoči kritiki še to, kar nas posebno v oči bode: V posebnem delu mrgoli predpisov, ki spadajo v policijski red, ne pa v kazenski zakonik. V splošnem delu pa stoje določila, katerih dandanes kratkomalo ne moremo rabiti. N. pr. določilo o neprištevitosti

(neprisodnosti) se glasi v § 53: Ni hudodelstva niti pregreška tedaj, kadar je tisti, ki je storil zločin, za časa storitve bil blazen ali je drugače svobodna volja pri njem izključena bila. — Takšno določilo naj zadošča za razsojo o vprašanju prištevitosti? — Nič boljša niso določila o poizkusu, pripomoči, silobranu. Da srbski kazenski zakonik ne pozna modernih očuvalnih sredstev, da nima potrebnih določil za občenevarne hudodelce, pijance, da nima nujno potrebnega posebnega poglavja o mladostnih zločincih, o rehabilitaciji, tega mu ne očitamo, saj tudi pri nas mnogo teh naprav še pogrešamo. Ampak tu gre za izmenjavo veljavnosti našega občega kazenskega zakonika s srbskim, katerega je ocenil dr. Ž i v a n o v i ć uničevalno, kateremu so naši veščaki po vsej pravici odkazali že davno zasluženi kotichek, in o katerem je dejal eden izmed naših prvih poznavalcev kazenskega pravosodstva — I v a n O k r e t i ć, da ga je smatrati v primeri z avstrijskim za uborno slamnato bajto.

Poleg teh tehničnih pogreškov in nedostatkov srbskega kazenskega zakonika, ki so itak v Srbiji privedli do izdelave projekta za nov kazenski zakonik iz leta 1911, pa moramo, če motrimo uporabnost srb. kazenskega zakonika raz kriminalno-politično stališče, še nastopno ugotoviti. Uprava bivše kraljevine Srbije je bila in je še danes bistveno različna od naše. Naša oblastva, zlasti sodišča, so povsem drugače ustrojena kakor sodišča v Srbiji. Trgovske, gospodarske, družinske in družabne razmere so tu in tam različne, drugačna je vzgoja, drugačno mišljenje in čustvovanje širokih mas naroda. Srb. kaz. zakonik ni bil sestavljen za naše razmere in potrebe, on ne soglaša z našimi razmerami in potrebami.

Pri tem položaju se vprašamo: Ali si je moči misliti, da bi se z nekaterimi novimi izmenjami in dopolnitvami dalo tak za nas popolnoma neprikladen zakonik preosnovati po duhu vede in po socijalnih potrebah tako, da bi zadoščal za celo ozemlje? Ali bi ne naraščalo delo, če bi se ga lotili, pod roko od dne do dne, od določila do določila tako, da bi stalo enoliko truda in časa, kakor da bi zgradili povsem novo stavbo? — In vendar bi imeli še vedno krparijo, ne pa enotni zakonik! Ali ne zahteva preosnova kazenskega zakonika kakor temelja za postranske

zakone kazenskopravne vsebine, da se tudi preosnujejo le-ti postranski zakoni? Ali naj se tudi ti postranski zakoni popravljajo, mari pospravijo za silo v preosnovanem starem srbskem zakoniku? Kako bi bilo to sploh možno, dokler niso drugi zakoni o gospodarskih prilikah izenačeni?

Vsi ti pomisleki kažejo povsem jasno, da ni priporočati razširjanja srb. kaz. zakonika niti tedajne, ako bi se mu hotelo še nekaj novih določil dodati in nekaj starih premodernizirati.⁴⁾

Prej ko slej moramo z vso vnemo stremiti za tem, da dobimo nov, res moderen kazenski zakonik. Podlaga za diskusijo je že tu: srbski načrt za nov kazenski zakonik iz leta 1911, bogato opremljen z materijali. Do tistega časa, ko bodo mogli ta načrt preresetati osebno iz kriminalnopolitičnih vidikov veščaki iz vseh pokrajin širne naše domovine, ko se najde kompromisni izhod, ki bo ustrezal vsem zahtevam vseh pokrajin, ko bo ta načrt zakonika prebil izkušnjo v parlamentu, — poteče pač še dokaj let! Dotlej pa velja vsekakor, da naj se raje pusti v ljudstvu udomačeni avstrijski kazenski zakonik v veljavi tam, kjer velja že preko sto let, da naj se prav tako pusti tudi Bosni in Hercegovini njih kazenski zakonik, Srbiji pa njenega. Pač bi nujno priporočali, da bi se oskrbela izpremembra določil vseh izven Srbije veljavnih kazenskih zakonikov, kolikor so po snovi istovetna z določili glave IX. in X. srb. kaz. zak., tako da bo točno izražena misel tega kaz. zakonika postala integrirajoč del avstrijskega ozir. bosansko-hercegovskega i. t. d. kazenskega zakonika. Da to ne pojde drugače kakor z novim zakonom, tega niti nočemo naglašati. Da se lahko doseže takšen specijalni zakon, ki bi ustvaril vzpo-

⁴⁾ »Začeti je s smotrenim delom in nehati z »razširjanjem«. To je bilo prvi hip potrebno na nekaterih poljih, sedaj bi pa moralo prestatiti.« (Iz mnenja dr. Milana Škerlija.)

redne novele h kaz. zakonikom, veljavnim izven Srbije, v primeroma kratkem času, o tem smo tudi prepričani. Bilo bi to pravosodstvu v veliko korist, za državno zakonodajstvo pa znak, da je konec njegovega mrtvila.⁵⁾

IV.

Izpregovorimo sedaj o razširitvi hrvatskega kazensko-pravdnega reda. Vobče med tem in našim ni bistvene razlike. Le glede ustroja zbornih kazenskih sodišč in pa obsega pristojnosti porote imamo razločke, katerim ne gre odrekati precejšnje pomembnosti. Porota velja le za delikte, ki so storjeni s tiskom, sodeče sodišče pa sestaja namesto iz štirih iz treh sodnikov, v naših porotnih slučajih sodi senat petorice (kar bi odgovarjalo ob ukinjenju porote našim senatom šestorice). Zakon z dne 31. decembra 1877, šte. 3 drž. zak. za 1878, ne velja na Hrvatskem, ali v resnici pa se kasacijsko postopanje tam ne razlikuje od našega. Precej globoke so razlike pri izrekanju in izvrševanju kazni. Na Hrvatskem imajo custodia honesta za kazen političnih deliktov, storjenih s tiskom (zak. od 14. svibnja 1907, br. 41 zb.), pa tudi za ostale politične delikte (zak. od 18. lipnja 1918, br. 69 zb.), pogojni odpust kazni odnosno obsodbe (zak. od 26. kolovoza 1916, br. 72 zb.). Pri izvršitvi kazni je uveden pogojni odpust v zmislu irskega progresivnega sistema prostostne kazni (zak. od 22. travnja 1875 odn. za vojno granico 7. kolovoza 1884). Zelo lepo in moderno je urejeno postopanje glede mladostnih zločincev (naredba od 13. prosinca 1918, br. 20.829, zbor. br. 4 za 1919).

Vprašanje, ali bi mi pridobili z razširitvijo veljavnosti hrvatskega kazenskega postopnika, oziroma tudi navedenih posebnih zakonov o izvrševanju kazni, je treba strogo ločiti

⁵⁾ Skeptično presoja v svojem mnenju Lovro Baš zakonodajno zmožnost ustavotvorne skupščine in pravi zato: »Naj bi se presoja (sc. glede preosnove kaz. zak.) prepustila stolu sedmorice v Zagrebu in njenemu slovenskodalmatinskemu oddelku, ki bi naj zahteval mnenje hrvatskih in slovenskih ter dalmatinskih sodnih dvorov, odvetniških zbornic, prosesorjev kazenskega prava in deželnih vlad. Kar potem stol sedmorice sklene, naj se razglasi po podpisih regenta in vseh ministrov kot začasen zakon.«

od vprašanja, ali kaže to razrešitev uzakoniti za celo ozemlje naše kraljevine.

Z zmanjšanjem števila sodnikov pri sodečem senatu bi pač razbremenili sodnike; ali mislimo, da ta razbremenitev nikakor ne bi odtehtala dejstva, da s tem očitvidno poslabšamo stališče obtožencev. Razlogi, ki so ukazovali uvedbo sodega števila sodnikov v kazenskih senatih, veljajo danes še v prav tisti meri, kakor za časa zasnovanja avstrijskega k. pr. reda in bodo veljali na veke, ako se bo sodilo v zborih sodnikov! Odpravo porote za nepolitične delikte izven onih, s tiskom storjenih, bi želel marsikdo izmed sodnikov in drž. pravdnikov in tudi med odvetniki so nasprotniki porote sploh. Za odpravo porote so se izrekli gg. dr. Juro Hrašovec (samo glede tiskovnih deliktov), Anton Nagode (splošno), Ivan Okretič (splošno), dr. Edvard Pajnič (le glede tiskovnih deliktov in onih splošnih s kaznimi pod 10 let), dr. Oton Papež (glede imovinskih deliktov), dr. Juri Polenšek (glede tiskovnih deliktov), dr. Anton Stuhec (glede političnih in tiskovnih deliktov), dr. Fran Tominšek (glede imovinskih in tiskovnih deliktov), Ivan Vrančič (glede imovinskih deliktov).

V splošnem je tukaj poudarjati, da je funkcija porotnih sodišč v dveh ozirih potrebna: prvič, da se da ljudstvu, t. j. širokim masam prilika uveriti se o tem, kako se vrši pravosodstvo ob soudeležbi ljudskih sodnikov pravično; drugič, da se uveljavi tudi ljudsko naziranje o naravi in smotru kaznovanja za poedine zločine. Ta dvojna funkcija porotnih sodišč se mora na vsak način vzdržati. Katere vrste deliktov naj se izroče pristojnosti porotnih sodišč, o tem pa morajo odločevati socialne in kulturne prilike poedine pokrajine za gotovo razdobje. V naprej, enkrat za vselej ne gre ustanavljati te pristojnosti! Vsekakor se bomo morali držati načela, da je porota tam najbolj potrebna, kjer se najraje sumi, da bi brez porote nastopila t. zv. kabinetna justica, torej pri političnih deliktih. Inače pa je uvaževati tudi činjenico, da se je inštitut porote pri nas do dobra udomačil in da ga vežejo zgodovinske, čeprav nezavestne vezi z inštitutom naših starih ljudskih sodišč, več in gorskih pravn. Tu ni namena razvijati program,

kaj naj se pri nas pusti poroti, kaj naj se jej odvzame. Vsekakor pa je gotovo, da utesnitev porote v tako obsežni meri, kakor jo ima hrvatski kazenskopravni postopnik, za nas ne bi pomenila prav nobenega napredka; nasprotno, prav gotovo bi vse politične stranke, ki so si napisale na prapor geslo o slobodi in napredku, hrupno grajale, da se podpira na kazenskopravnem polju — reakcionarstvo.

Prav odločno pa bi pozdravili uvedbo vseh onih institutov glede postopanja pri mladostnih zločinih in glede izvrševanja kazni, kakor smo jih gori iz hrvatskega prava navedli. Ta nova poželjna določila bi kazalo v skrbno⁹⁾ redigirani noveli zbrati in jih razširiti najmanje na pokrajino Slovenije.

Inače pa bo treba revidirati in v marsičem zboljšati tako naš, kakor tudi hrvatski k. pr. red. V tem pogledu naj citiram doslovno mnenje vrh. drž. pravdnika Ivana Okretiča, ki je gotovo eden najkompetentnejših faktorjev za presojo tega vprašanja. On piše: »Zlasti bo treba preosnovati kasacijsko postopanje. Tak pol tič pol miš nima pravega zmisla. Naj bo ali popolnoma pismeno, nejavno ali popolnoma ustno, javno postopanje kakor na prvi stopinji. Današnje kasacijske razprave so podobne bolj gledališkim predstavam nego sodnim pretresavanjem. O dejanskih okoliščinah ne smeš govoriti. Pravna vprašanja moreš mirno za mizo pismeno temeljiteje in izčrpnjejše obdelovati nego v razburjeni naglici na ustni razpravi. Sodci ne morejo na kasacijski razpravi ničesar novega izvedeti. Svojo sodbo si morejo prav tako na podlagi samih spisov vstvariti. Govora državnega pravdnika in branitelja pač ne moreta osebno vplivati. Drugačno lice in drugačen učinek bi imela kasacijska razprava, ko bi bila opravljena po istih načelih kakor pred zbornim sodiščem prve stopnje in ko bi smeli kasacijski senatorji ne samo »kasirati«, ampak tudi »soditi« po svojem prepričanju.« —

Ako se obrnemo k drugemu uvodoma tega poglavja stavljenih dveh vprašanj, to je k vprašanju glede razširitve

⁹⁾ »Če bo radikalizem reformistov prevelik, ostalo bode dolgo vse pri starem, ali pa pridemo iz dežja pod kap«. (Iz mnenja dr. Eduarda Pajniča.)

hrvatskega kazenskega postopnika na celo ozemlje naše kraljevine, treba predvsem sledeče uvaževati: Najboljše materialno kazensko pravo se ne da uveljaviti po svojem duhu, ako postopnik ni za nič, nasprotno pa, ako je kazenskopravdni red dober, more se tudi ob še tako zastarelem, trhlem materijelnem kazenskem zakoniku, kot je avstrijski ali srbski, vendar le priti do znosnih, morebiti celo zadovoljnih rezultatov kazenskega pravosodstva. Smelo trdimo, da je uprav še vedno dobri avstr. k. pr. red poglavitni vzrok, da ne občutimo v veliko večji meri diskrepence med duhom, ki veje iz avstrijskega nad sto let starega k. z., in med modernim naziranjem. Naši sodniki imajo v kaz. pravdnem postopanju dovolj sredstev, osobito v inštitutu proste ocene dokazov, da otopé vse osti, ki naravnost dražijo in zbadajo našega modernega duha. Iz teh vidikov pa izhaja, da smatramo za najnujnejšo potrebo uvesti nov moderni postopnik tam, kjer ga še niti z daleka nimajo, to je v Srbiji. Ali za uvedbo takega modernega postopnika je treba velikih, dolgotrajnih priprav, osobito v pogledu ustrojstva sodišč in državnih pravdništev. Tudi v Bosni in Hercegovini se ne bi dalo kar precepiti sedaj veljavnega kazenskopravnega reda z dne 30. januarja 1891 z novim, ker imajo tam večniška ali skabinska sodišča pri zbornih sodiščih, porote pa nič. V Vojvodini pa, kjer velja ogrski k. pr. red z dne 4. decembra 1896 in imajo pač inštitut porote ter zelo moderno postopanje, pa bo zahtevala osobito organizacija sodišč v pogledu na osebne razmere še mnogo časa in truda.

Kako priti iz tega kaosa? Brez dvoma mora biti zakonodaja v državi enotna. Vse mora biti urejeno po istih načelih. To velja, da bo vse zakone v posameznih pokrajinah naše države spraviti v sklad. Da bomo pri tem vedno in vedno iskali najboljših vzorcev za zakone in jih prilagodevali na splošne razmere cele države, je tudi jasno.⁷⁾

⁷⁾ »Uverjen sem, da bo treba delati z okvirnimi zakoni, sicer bo izenačenje povzročilo splošno nezadovoljnost —, in s tem bi bila oškodovana tudi misel ujedinjenja.« (Iz mnenja drja. Milana Škerljaja.)

Ampak to delo baš radi tako velikih razlik med različnimi pokrajinami ne pojde brez dolgotrajnega študija razmer in brez temeljitih posvetovanj veščakov. To pa je delo, ki ga ne opravimo v enem, dveh letih, morebiti niti ne v petih... Za prehodno dobo pa ne okroirajmo eni pokrajini postopnika druge pokrajine. Z boljšujmo postopoma zakonodajstvo tam, kjer je najnujnejša potreba. Ako občutijo v Srbiji nujno potrebo, da se uvede kazensko postopanje v zmislu modernih zahtev, naj se to izvrši s sprejemom enega ali drugega v naši državi — veljajočega postopnika za Srbijo. Ali v tem še nikakor ni dana ali količkaj utemeljena potreba, da naj se vzruje vse ljudstvo in ves pravniški svet celega ozemlja naše kraljevine z razširjenjem postopnika ene pokrajine na vse druge pokrajine, dasi za tiste pokrajine ne pomenja nobenega bistvenega napredka in bi imel itak le nalogo živeti življenje — muh enodnevnic. Saj hočemo priti do enotnega prava — kmalu, kakor hitro mogoče. Čemu naj se vstvarja za kratek čas prehodna doba z novim pravom, ki bi se moralo itak umakniti novejšemu enotnemu, smotreno zasnovanemu pravu?

Ob teh uvaževanjih mi torej čudno, ko pretežna večina veščakov pismene ankete odklanja idejo, da bi se razširila veljavnost hrvatskega kazenskega postopnika na celo ozemlje naše kraljevine, torej tudi na našo Slovenijo. Le dva veščaka sta se izrazila za razširitev, toda z izpremembami. Gospod Andraž Jeglič smatra tako razširitev za priporočljivo, ako se hrvatski k. pr. red novelira, kakor se je to zgodilo v Nemški Avstriji in v Čehoslovaški in ako se reformira uprava kaznilnic in jetnišnic v zmislu enotnega nadzorstva. Gospod Anton Nagode pa soglaša z razširitvijo hrvatskega k. pr. reda radi s tam podane razbremenitve sodišč vsled zmanjšanja števila sodnikov v senatih in pa z nadaljno izpremembo, da naj bi porota sploh odpala. Kot protiutež tema dvema mnenjema bi pa navedli izjave gg. Ivana Kavčnika, drja. Josipa Kottnika, drja. Jura Hrašoveca in drja. Frana Tomiňška, ki priporočajo naobratno, da naj se razširi k. pr. red bivše Avstrije na celo ozemlje kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev.

V.

Prihajamo do naslednjih zaključkov:

1.) Načeloma odklanjamo razširjenje srbskega kazenskega zakonika, bodisi en bloc, bodisi predelanega, ker ga ne smatramo za sposobno podstavo, na kateri bi bilo moči zgraditi enotni kazenski zakonik za celo državo.

2.) Priporočamo, da se pospešijo posredovanja veščakov iz vseh pokrajin naše države za osnutek enotnega državnega kazenskega zakonika; za podlago posvetovanj naj se vzame srbski načrt iz leta 1911.

3.) Materijalnopravni kazenski zakoniki posameznih pokrajin naj ostanejo do promulgacije novega enotnega kazenskega zakonika v veljavi, vendar naj se čim preje odpravijo napake, povzročene z razširitvijo poglavja IX. in X. srb. kaz. zak. na gori označeni način (noveliranje).

4.) Formalnopravni kazenski zakoniki posameznih pokrajin naj sestopnjema z bližujejo na ta način, da se predvsem poskrbi za uzakonjenje modernega postopnika za ozemlje bivše kraljevine Srbije in za Črno goro. V ta namen je vstvariti takoj dejanske predpogoje z ustanovitvijo novih sodišč, kjer jih še ni, in obtoževalnih oblastev.

5.) Ker smo prepričani, da se materijalnopravna kazenska zakonita določila ne bodo tako hitro izenačila, a doslej organska vez med pokrajinami glede na kazensko pravo sploh še ni podana, dasi je to smatrati v enotni državi, ki pozna le eno in enakovredno državljanstvo, za *conditio sine qua non*, nasvetujemo nujno, da naj se čim preje za čas do uvedbe enotnih drž. zakonikov izda poseben zakon, ki bo urejal vse medpokrajinske prilike glede na sokobna kazenska prava, osobito odpravljaj možnost različne presoje enega in istega slučaja v različnih pokrajinah. Tu treba določil o osebni,

časovni in krajevni veljavnosti medpokrajinskega kazenskega prava (materijalnega in formalnega), o medpokrajinski pravni pomoči, o izvršitvah kazni, ki naj se takoj kolikor možno izenači, in slednjič tudi o ustanovitvi centralnega pravosodnega mesta, kjer bi se razsojalo o sporih glede sokobnih prav. —

Samo ob sebi umljivo je, da naj se izvrše vse te prenosne po popolnoma legalni poti, to je s sodelovanjem parlamenta. Priporočamo, da naj se — po vzgledu n. pr. izvrstno uspele kodifikacije civilnopravnih zakonov v bivšem avstrijskem parlamentu — ustanovi posebna parlamentarna komisija, ki bo od veščakov izdelane načrte kazenskih zakonov pretresala in parlamentu predlagala. Vsak oktroá bi morali odklanjati!

Glede vacatio legis je bila večina veščakov, ki so v pisni enketi prišli do besede, nazora, da naj se določi za to pol leta; so pa bili tudi glasovi, ki so zahtevali razdobje dveh let. Naše mnenje je, da mora trajati vacatio legis radi preobremenjenosti sodnikov za vsak količjak obsežnejši zakon vsaj pol leta.

Po vsej pravici so nekateri veščaki zahtevali, naj se skrbi za to, da bodo novi zakoni pravočasno tudi v slovenščino prevedeni in tiskani. Tudi ljudstvo, ki srbohrvaščine gladko ne razume, mora dobiti priliko, da se seznani o pravem času z vsebino zakonov.

„Projekt zakona o uredjenju i nadležnosti sudova.“

Predsednik višjega deželnega sodišča I. Kavčnik.

V 4. in 5. številki beogradskega »Arhiva« je pod gorenjim naslovom priobčen načrt organizacijskega zakona sodišč v kraljevini, ki so ga izdelali vseučil prof. Živojin Perić, dr. A. Arandjelović ter predsednik prvostep. suda Mih. Tadić po naročilu posebne komisije, ki jo je bil sestavil minister pravde Trifković. Ta načrt je sedaj minister izročil drugim članom komisije, da ga proučijo.

Hvaležni smo urednikoma »Arhiva«, da sta ta načrt že sedaj priobčila, ker na ta način dobi pravniška javnost še pravočasno priliko, da se otvori o njem debata. Te prilike se bomo morali prav izdatno posluževati pravniki iz Slovenije in Dalmacije, ker nam preti velika nevarnost, da izgubimo naš sedanji postopek.

V uvodu načrta se naglašaja, da je komisija smatrala v prvi vrsti za potrebno, urediti organizacijo sodišč, k čemur se ima pristopiti precej po donošenju ustava in na ta način doseči enostavno organizacijo sodišč v kraljevini.

Meni se vidi to stališče napačno. Najpoprej je treba ugotoviti, kakšen postopek bomo imeli, ali bo ustni ali pisni, ali s polnim ali omejenim prizivom i. t. d.; šele potem se bode moglo presoditi, kakšna bode organizacija sodišč. Sodišča so le organ v izvrševanju prava, torej odvisna od načina izvrševanja, t. j. od sodnega postopka, in ne naopak.

Skoro pa moram misliti, da stoji na tem stališču tudi komisija, ker o postopku samem trdovratno molči in poraja se mi sum, da se namerava za vso kraljevino uvesti srbski »gradjanski postopak«.

Ta sum mi učvršča okolnost, da je vsa vsebina »projekta«, razen instituta srezkih sudov s sodnikom poedincem, prikrojena za sedanji srb. postopak. Obdrži namreč v veljavi »opštinske sudove«, dasi jim pristriže kompetenco, — ostane sedanji »apelacioni sud« brez ustnega in neposrednega postopanja in »kasacioni sud« bode i nadalje samo kasatorna, ne pa tudi judikatorna instanca in končno ostane tudi ustroj pisarnice isti, tako da bi naša sodna pisarnica izginila in bi zopet dobili nazaj naš stari vložni zapisnik. Vse to je za nas nesprejemljivo in naša naloga bode, da to dokažemo s tehtnimi argumenti, kar seveda ne bode težko.

Srbski »gradj. postopak« je iz leta 1865. Odkod je prišel, se ne vé, o tem ne povedo nič »nobene kukve«. Bil pa je za takratni čas res najnaprednji izmed vseh drugih postopkov, kajti ima na prvi stopnji ustno in neposredno postopanje, dočim se je v tistih časih začelo v Nemčiji in Avstriji šele gibanje za neposredno in ustno postopanje. Ali od takrat so se razmere bistveno izpremenile. V sedemdesetih letih je nastal nemški, v

osemdesetih bosanski, koncem preteklega stoletja avstrijski in začetkom tega stoleja ogrski civilni pravni red. Srbski »postupak« je pač zadostoval za malo Srbijo, a za državo SHS je mnogo pretesen.

Morali bomo napraviti novo kodifikacijo. Če ne drugo, prisilil nas bode v to socialni in narodnogospodarski razvoj naše države. Bolje pa je, da se te kodifikacije lotimo takoj sedaj ob ujedinjenju prava, nego da bi morali pozneje, ako se uvede sedaj srb. postupak, vso stvar zopet znova začeti.

Stališče, ki ga moramo zavzeti napram načrtu, je po mojih mislih nastopno:

Zahtevamo, da se dotična komisija pomnoži za pet članov in sicer po en odvetnik in po en sodnik stola sedmorice iz Slovenije in Dalmacije ter en profesor ljubljanske pravne fakultete. To naj izposlujejo naši narodni poslanci. Naše delegate v komisiji pa bomo morali vsi ostali pravniki podpirati z javnimi diskusijami in znanstvenimi članki v časopisju, bodisi v dnevnikih, bodisi v našem strokovnem listu.

Dokler se to delo vsled tiskovnih razmer ne more započeti, naj posredujejo naši poslanci, da se v komisiji ali drugod ne bode nič definitivnega sklenilo.

Da pa se da znanstvenemu delovanju realno podlago, bode »Slov. Pravnik« v prihodnjem zborniku priobčil ob kratkem zistematično obdelan srb. »gradjanski postupak« in pa za dodatek gorenji »projekt«.

K članku: „Enotno nadzorstveno oblastvo v kaznilnicah in jetnišnicah.“

Julij Fischer, viš. kaznilnični ravnatelj v Mariboru.

O enotnem nadzorstvenem oblastvu v kaznilnicah in jetnišnicah v Sloveniji je napisal gospod višji državni pravdnik Andraž Jeglič v »Slov. Pravniku« (str. 138—144) uvaževanja vreden članek.

Njegov predlog za enotno nadzorstvo pozdravljam v imenu stanovskih tovarišev kar najpristrčneje. Že Krohne povdarja, »da je brez strokovnega in enotnega vodstva kaznilnic enakomerna izvršitev kazni nemogoča, je smotreno delovanje izključeno«.

Povsem se strinjam z gospodom višjim državnim pravdnikom, da imamo v naši stroki preveč kaznilničnih nadzorstvenih instanc, pri čemer ne bi bilo pozabiti še na medinstanco računskega oddelka. Posebno me je razveselila v tem članku konstatacija, da je službovanje kaznilničnega in jetnišničnega osebja med štirimi zidovi v ozkem stiku zgolj s kaznjenci neprijetno, nevarno in naporno.

To naj velja vsem tistim v resen povdarek, kateri nam kaznilničnim in jetniškim uradnikom zavidajo večkrat dvomljivo ugodnost uradnega stanovanja.

Izvajanja o administrativni upravi kaznilnic in jetnišnic, določitvi primerne delovne vsakega kaznjence, o njegovi vzgoji in izboljšanju nam kažejo, kako dobro pozna gospod pisatelj vse detajle te mnogostranske službe. On ve, da mora vodja kaznilnice držati 600 in več kaznjencev in skoro stotino uslužbencev v primernem redu in disciplini, kar pri današnjih vsled vojen nastalih nazorih o delu in osebni svobodi, ni baš lahko. On ve, da je tak vodja istočasno tvorničar s 15—16 obrati, da mora biti trgovec, tehnik itd. Poleg vsega tega pa se mora intenzivno baviti z individualnostjo vsakega posameznega kaznjence, ako hoče z uspehom delovati pri izboljšanju kaznjencev. Ta naloga zahteva temeljitih študij osebnih in kazenskih

spisov kaznjencev in stalno opazovanje njih obnašanja v kaznilnici, tako napram sokaznjencem, kakor napram hišnim predpisom. Prilike je za to vedno dovelj pri nadzorovanju obrtnih del, na dnevnem sprehodu, pri obiskih v ječah, v šoli in bolnici. Pravilno povdarja gospod višji državni pravdnik, da tvori višek praktične izvršitve kazni pravo spoznavanje individualnosti kaznjenca, katerega se priporoča za najvišje pomiloščenje.

Sklepanje, da bode, čim uveljavimo tudi pri nas popoln progresivni sistem, premeščenje kaznjencev iz samotnega zapor v skupni zapor, iz tega v posredni zavod in na pogojni dopust, brezhibno zamogel izvršiti le ravnatelj - jurist, se mi ne zdi utemeljeno.

Že od leta 1872 imamo tudi pri nas progresivni sistem, seveda le v prvih dveh štadijih, dočim se slednji dve stopnji do sedaj nista izvedli radi pomanjkanja kreditov, odnosno potrebnih stavb, ne pa radi tega, ker so kaznilniški vodje — nejuristi. Že danes presoja in odloča kaznilnični vodja sporazumno z zavodovimi uradniki (zdravnikom, duhovniki in učitelji) o premeščanju kaznjencev iz enega štadija kazni v drugega. Isti, le vsled navzočnosti hišnega komisarja (državnega pravdnika) še bolj rigorozen postopek je pri sestavljanju vlog za pomiloščenja. Ne uvidim, zakaj ne bi bil ravnatelj - nejurist pod navedenimi okolščinami tudi kos, izreči premestitev v posredni zavod in pogojni dopust.

Hišni predpisi naših povsem modernih hrvatskih in slavonskih kaznilnic, katerim načelujejo že od nekdanj ravnatelj - juristi, nam podajajo natančno sliko, kako je postopati pri določanju za prestop iz stopnje v stopnjo. Čim izvrši kazjenec zakonito določeni del kazni, prestopi iz prvega, najstrožjega štadija kazni, v drugega (s pododelki), kjer ostane zopet in se mu končno pod gotovimi pogoji na predlog ravnateljstva dovoli pogojni dopust od najvišje nadzorstvene inštanice (pokrajinske vlade). — Vse to pa pod glavnim pogojem brezhibnega obnašanja v kaznilnici. Ta postopek se izpremeni in poostri, čim bi se dotičnik v kaznilnici slabo obnašal.

Iz tega je torej očitno, da gre tu za administrativne naredbe, ne pa za zgolj juristu v presojo pristojna

vprašanja. Po mojem skromnem mnenju ima pri pri tem k r i - m i n a l i s t - p s i h o l o g le malo priložnosti udejestviti se. Da bi torej bilo juridično znanje predpogoj za doseg viška popolnosti progresivnega izvrševanja kazni, o tem nisom prepričan.

O tem, da li naj bode častnik ali jurist vodja kaznilniškega zavoda, se je že mnogo pisarilo. Mnenja sem, da more službo vodje kaznilnice opravljati vsakdo, ki ima dovolj obsežno, splošno predizobrazbo, naj si bode to učitelj, zdravnik, ali častnik. Glavni pogoj je, da je dotičnik za spoznavanje človeške psihe nadarjen in, da si zna s svojim nastopom pridobiti ugled in zaupanje. On se mora že od mladih let baviti s poznavanjem individua ter mora preiskusiti ob težkem in nevarnem kaznilniškem službovanju vse panoge te posebne stroke — začeni z najnižjo stopnjo kaznilniškega upravnega uradnika. Le popolnoma veržiran upravitelj more postati tudi vsem zahtevam ustrezajoči vodja. Za to službovanje se bode le malo juristov oglasilo, če se jim ne bodo nudili v primeri s sedanjimi kaznilniškimi uradniki na činu in napredovanju boljši življenski pogoji.

V Nemčiji, od katere so do predvojne izhajale glede praktičnega izvrševanja kazni odločujoče smernice za celo srednjo Evropo, imajo zaposlene kot vodje kaznilnic poleg juristov tudi bivše častnike ter učitelje. Že prej navedeni Krohne trdi »Ein guter Oberdirektor wird nicht in der Schule oder in Hörsaal erzogen, sondern gefunden«. (Sposobnega višjega ravnatelja ne vzgojimo v šoli ali na univerzi, marveč ga moramo najti).

Odkrito priznavam, da sem dosedaj kot vodja edine, moderne in največje kaznilnice za moške v Sloveniji v večji meri občutil pri sebi in pri podrejenih upravnih uradnikih pomanjkanje trgovske in tehnične naizobrazbe, kakor pa specifično juristične.

Gospod višji državni pravdnik pa bode rad priznal, da rešuje ob svojih temeljitih letnih vizitacijah zgolj administrativna vprašanja nejuridičnega značaja.

Iz pravosodne prakse.

A. Civilno pravo.

a) Erar naše kraljevine je legitimovan za imovino (terjatev) prejšnje avstrijske vlade, nahajajoče se na našem teritoriju. (§ 208 saint - germainске pogodbe.)

Bivše c. kr. poštno in brzojavno ravnateljstvo v Trstu je obsodilo z administrativno povračilno razsodbo z dne 16. januarja 1917 poštnege uradnega slugo M. P. v povračilo škode 8400 kron, nastale poštni upravi vsled izgube poštnege denarnega omota. M. P. je vložil proti tej razsodbi priziv na bivše c. kr. trgovinsko ministrstvo na Dunaju, ki pa glasom odloka z dne 23. oktobra 1918 ni ugodilo prizivu. Ta odlok je došel dne 1. novembra 1918 v času prevrata v Trst in je bil šele koncem leta 1919 preposlan poštneemu in brzojavnemu ravnateljstvu za slovensko ozemlje v Ljubljani. Le-to je z odlokom z dne 17. januarja 1920 o tem obvestilo pritožnika s pristavkom: »Pristavljamo, da imate temljem § 181., oziroma § 89. službene pragmatike od 25. januarja 1914, drž. zak. št. 15, pravico tekom 30 dni po pravomočnosti pričujočega izreka, na š z a h t e v e k potom tožbe pri pristojnem sodišču izpodbijati.«

M. P. je na to vložil pri dež. sodišču v Ljubljani zoper kr. državni zaklad, zastopan po finančni prokuraturi, to ž b o, da naj se vsi trije odloki (z dne 16. januarja 1917, z dne 23. oktobra 1918 in z dne 17. januarja 1920) izrečejo za neveljavne in tožena stranka obsodi v povračilo pravnih stroškov.

Toženi kr. državni zaklad je ugovarjal, da ni pasivno legitimiran k tožbi, češ da je predmetno povračilno odločbo še pred državnim prevratom potrdilo c. kr. avstrijsko trgovinsko ministrstvo in da poštna uprava SHS ni nič drugače udeležena nego le, da je ta odlok dostavila tožniku, ni pa imela ne namena, ne možnosti izterjati ta znesek.

Razprava se je omejila v zmislu § 189 c. pr. r. na ta ugovor ter je deželno sodišče v Ljubljani s sodb

z dne 4. majnika 1920, opr. št. Cg I a 49/20/6, tožbeni zahtevek zavrnilo iz razlogov:

Dokazanim je smatrati, da je celo tožnikovo zadevo obravnavalo bivše avstrijsko poštno ravnateljstvo v Trstu, oziroma c. kr. avstrijsko trgovinsko ministrstvo, in ni imela poštna uprava SHS v tej zadevi drugega opraviti, nego da je o ukrepih istih bivših oblastev obvestila tožnika; zadeve ni prevzela, ali kako v svoje uradne knjige vpisala, tudi ni imela namena ali obveznosti, izterjavo izvesti. Da bi bila poštna uprava SHS naslednica ali prevzemnica tozadevnih tu v poštev prihajajočih oblasti ali uradov bivše avstro-ogrske monarhije, se ni trdilo niti dokazalo in sledi iz tega, da toženi kr. državni zaklad ni prevzel nobene obveznosti ali odgovornosti za državni poštni urad SHS in torej ni pasivno legitimiranim smatrati. —

Priziv tožeče stranke je pobijal to mnenje, češ da so enake terjatve bivše Avstrije zoper podanike naše kraljevine na plačilo odškodnine za škodo, povzročeno na tleh naše kraljevine, brezdvomno prešle na našo državno upravo, zato pa da je nasprotno mnenje prvega sodišča napačno.

Višje dež. sodišče v Ljubljani je s sklepom z dne 14. septembra 1920, Bc I 62/20/4, prizivu ugodilo, prvo sodbo razveljavilo ter zadevo vrnilo prvemu sodišču v ponovno razpravo in presojo.

V svojih razlogih se prizivno sodišče gori omenjene prizivne točke ni doteknilo, izražujoč mnenje, da hoče tožitelj le nasproti toženemu kr. državnemu erarju, ki da si prisvaja pravico, v svojem imenu zahtevati od tožitelja povračilo administrativnim potom naložene odškodnine, doseči ugotovitev, da toženemu kr. državnemu erarju iz tega naslova ne gre nikak odškodninski zahtevek, vsled tega da je za vprašanje o pasivni tožbeni legitimaciji merodajno le ponašanje tožene stranke pred vložitvijo te tožbe, to ponašanje pa da je vsekako vsebovalo prisvajanje navedenega zahtevka.

Revizijskemu rekurzu tožene stranke kr. stol sedmorice odd. B v Zagrebu ni ugodil (sklep z dne 14. decembra 1920, Ut 161/20/1, iz naslednjih razlogov:

»... Tako je dosedaj ostalo nerešeno vprašanje, ali ima toženi erar ne glede na njegovo subjektivno ponašanje tudi dejansko kako pravico do zadevne terjatve zoper tožitelja. Pa vendar se ob razsoji navzočnega spora ne bo moč izogniti odgovoru na to vprašanje. Ni namreč pravilno mnenje prizivnega sodišča, da je naperjena navzočna tožba na ugotovitev, da zgol toženemu erarju v njegovem imenu ne gre zadevni zahtevk. Označena je marveč tožba izrecno kot tožba v zmislu §§ 89., 181. služb. pragm. Po tej zakonski odločbi pa naj meri tožba na ugotovitev, da državi ne gre zahtevk na povračilo škode, ki je bil vanj z administrativnim razsodilom obsojen tožeči uslužbenec. V istini se tudi navzočni tožbeni zahtevk glasi tako, da se naj odloki c. kr. poštne in brzojavnega ravnateljstva v Trstu z dne 16. januarja 1917, c. kr. trgovskega ministrstva na Dunaju z dne 23. oktobra 1918, in ravnateljstva pošte in brzojava za Slovenijo z dne 17. januarja 1920 v zmislu §§ 89., 181. služb. pragm. izrečejo za neveljavne. Meri tedaj tja, da se ugotovi neobstoj zadevnega odškodninskega zahtevka sploh.

Ugotovitev v tem splošnem obsegu pa se more uveljaviti le nasproti onemu, kdor je upravičen z zadevnim odškodninskim zahtevkom razpolagati, kajti le izraz njegove volje naj nadomešča sodba, ako naj ima učinek.

Izrecen odgovor na vprašanje, komu spada imovina prejšnje avstrijske vlade, nudi člen 208. saintgermainске mirovne pogodbe, ki pravi, da države, na katere je prenešenega kaj teritorija nekdanje avstro - ogrske monarhije ali katere so postale z razpadom te monarhije, pridobe vsa dobra in vso imovino, katera pripada nekdanji ali sedanji avstrijski vladi in se nahaja na njihovih teritorijih.

Ne more biti dvoma, da med to imovino spadajo tudi terjatve bivše avstrijske vlade, kakršna je predmetna terjatev. Šteti pa je to terjatev vsekakor za imovino, ležečo na ozemlju naše kraljevine, kajti ni le terjatev nastala na tem ozemlju, kjer ima tudi dolžnik svoje domovališče in svojo javno službo, marveč bi se bila ta terjatev tudi izterjavala na ozemlju in po oblastvih naše kraljevine, kakor to kaže baš odlok poštne in brzojavnega ravnateljstva v Ljubljani z dne 17. januarja 1920.

Saintgermainška mirovna pogodba je sicer stopila v moč dne 16. julija 1920, tedaj po prvosodni sodbi z dne 4. maja 1920. Ali čl. 208. mirovne te pogodbe ni ustvaril novega dejanskega in pravnega položaja, marveč je le vzakonil že obstoječe stanje. Kajti dejansko je iz naslova vrhovne teritorialne oblasti naša kraljevina že od početka svojega obstoja neovirano razpolagala z vso zadevno imovino kakor s svojo lastnino. Glede raznih nepremičnin je to svojo lastninsko pravico tudi še izrečno poudarila že koj po prevratu Narodna vlada v Ljubljani z naredbami od 10. novembra 1918, št. 60, od 18. novembra 1918 št. 98, od 27. novembra 1918 št. 150; enako je glede raznega premičnega blaga opozarjala na izključno svojo razpolagalno pravico, tako z naredbami od 1. novembra 1918 št. 9, od 8. novembra 1918 št. 52, od 16. novembra 1918 št. 93, od 25. novembra 1918 v uradnem listu št. 15, od 20. decembra 1918 v uradnem listu št. XXVI.; točka VII., 9. naredbe celokupne vlade o prehodni upravi od 14. novembra 1918 št. 111, je odredila, da se vsi državni davki, vse državne davščine in pristojbine plačujejo, sprejemajo in zaračunajo od dne 1. novembra 1918 dalje v prid države SHS, in ne izvzema onih, ki so dotekle v plačilo pred 1. novembrom 1918.

To potemtakem že obstoječe stanje je saint - germainška pogodba le potrdila. Spričo tega pa je toženi erar naše kraljevine kakor sedaj enako že ob vložitvi tožbe bil dejansko sam samcat upravičen in kos razpolagati tudi z zadevno odškodninsko terjatvijo.

Ob tem položaju pa je pasivna legitimacija toženega erarja izven dvoma in je iz tega razloga utemeljen sklep prizivnega sodišča, da se v svrhu ponovne razprave in presoje razveljavi sodba prvega sodišča, ki je bilo omejilo razpravo le na ugovor nedostajajoče pasivne legitimacije.

Ker se revizijski rekurz toženega erarja dotika zgolj ugotovitve prizivnega sodišča, da si toženi erar prisvaja pravico v svojem imenu zahtevati od tožitelja povračilo zadevne odškodninske terjatve, ta ugotovitev pa je spričo gorenjih izvajanj itak nemerodavna, nedostaje revizijskemu rekurzu podlage, vsled česar mu ni bilo ugoditi.

Dr. F.

b) Izvensodna odpoved najema, ki ni po zakonitih predpisih, in zavrnitev tozadevnih ugovorov (§§ 565, 566 c. pr. r.).

Hišni posestnik A v Ljubljani ni bil zadovoljen z najemno stranko B in jej je dal pisati po svojem oskrbniku pismo z dne 7. maja 1920, v katerem jej očita to in ono ter jej odpoveduje »stanovanje« za avgustov termin. Najemna stranka je proti tej odpovedi vložila ugovore, katere je pa okr. sodišče v Ljubljani s sklepom od 17. maja 1920 opr. št. C III 92/20, zavrnilo, češ da tozadevna pismena odpoved stanovanja nima navedeb, predpisanih po § 565 odst. 2 c. pr., in so ugovori nedopustni, ker odpoved nima veljave sodne odpovedi.

Rekurzu B je dež. sodišče v Ljubljani s sklepom od 12. junija 1920 R III 122/62 ugodilo in prvemu sodniku naložilo, da po pravomočnosti rekurznega sklepa zakonito razpravlja.

Razlogi.

Iz §§ 565 in 566 c. pr. r. sledi, da izvensodna odpoved po § 565 c. pr. r., ako ni pravočasnega ugovora, more tvoriti izvršilni naslov tedaj, ako vsebuje navedbe po § 562 t. 1 in 2 c. pr. r., ki se zamorejo izkazati po listinah in so se upoštevali roki §§ 563 in 564 c. pr. r. Vse te navedbe in potrebščine so pa predpisane le zato, da se more odpoved tudi izvršilnim potom uveljaviti, nikakor pa ne za veljavnost odpovedi.

Ker govori § 565 c. pr. r., da se lahko izvensodna odpoved opravi po notarju ali kako drugače, in ker govori ta določba le o navadnem priobčilu, katero je dati nasprotniku odpovedujoče stranke, v predmetnem slučaju pa obsega pismo zastopnika najemodajalca na nasprotnico z dne 7. maja 1920 v § 562 opr. označene in za nasprotnico povsem razumljive navedbe glede predmeta in roka, je predmetna pismena odpoved sposobna, da dovede do razveljavljenja najemne pogodbe. Da pa more nasprotna stranka se uspešno braniti proti razveljavljenju pogodbe, ji pristojta le edino sredstvo, da vloži zoper odpoved svoje ugovore, ker bi drugače stopila v moč odpoved in kot posledica razrušitev najemne pogodbe. Prvi sodnik imel je tedaj ugovore sprejeti in o njih razpisati narok po § 571 c. pr. r.

in bi moral ugovore zavrniti le tedaj, ako niso bili vloženi pravočasno.

Revizijskemu rekurzu je kr. stol sedmorice, o d d. B v Z a g r e b u, s sklepom od 31. avgusta 1920 Ut 140/20, ugodil in izpodbijani sklep tako izpremenil, da se zopet vpostavi v moč sklep prvega sodišča.

Razlogi.

Po II. odstavku § 565. c. pr. r. in I. odstavku § 562. c. pr. r. mora izvensodna odpoved poleg drugih potrebnosti vsebovati tudi označbo rabokupnega predmeta. Brez te označbe ne le ne more slovom tretjega odstavka § 565. c. pr. r. služiti izvensodna odpoved kot izvršilni naslov, marveč niso zoper njo niti dopustni ugovori po zmislu § 566. c. pr. r., kajti je po tej zakonski določbi podati ugovore le zoper tako izvensodno odpoved, katera ustreza navedenim zakonskim predpisom.

Z navzočo pisemsko odpovedjo od 7. maja t. l. odpoveduje A. K. toženki B. zgol »stanovanje« brez nadaljnje označbe rabokupnega predmeta.

Prvi sodnik je zoper to odpoved podane ugovore zavrnil, ker odpoved nima v § 566. odst. 2. c. pr. r. predpisanih navedeb.

Temu nasproti pa izraža rekurzno sodišče v izpodbijanem, prvosodni sklep izpreminjajočem sklepu mnenje, da je v predmetni odpovedi označen rabokupni predmet na za nasprotnico povse razumljiv način in da je potemtakem odpoved sposobna, da dovede do razveljavljenja najemne pogodbe, da se more toženka braniti le z ugovori, ki da jih je bilo torej sprejeti in o njih razpravljati.

Pravnemu stališču rekurznega sodišča ni pritrdjati. Na eni strani ne more v zakonu izrečno predpisani označbi rabokupnega predmeta zadoščati že taka označba, ki jo moreta razumeti le stranki, marveč mora označba, baš ker jo zakon izrečno zahteva, nuditi za identifikacijo rabokupnega predmeta potrebne objektivne podatke, ki naj svoječasno omogočijo tudi izvedbo izvršbe (§ 7. izvrš. r.).

Na drugi strani ni res, da se toženka zoper razveljavljenje pogodbe po taki odpovedi, katera ob sebi ne more postati izvršilni naslov, ne bi mogla braniti drugače nego s sodnimi ugovori zoper odpoved, marveč ji za primer, da se z odpovedjo ne zadovoljuje, ostanejo ohranjeni in neprikrajšani morebitni ugovori zoper razveljavo pogodbe, tudi za tedaj, ako bi hotel tožnik naknadno na podlagi te izvensodne odpovedi sodno uveljavljati razveljavo pogodbe.

Prvosodni sklep je tedaj ustrezal zakonu in stvarnemu položaju in ga je bilo, ugodivši revizijskemu rekurzu, zopet vpostaviti v moč.

M.

c) Sklep oblastva, ki dovoljuje sekvestru društva »Deutscher Schulverein« prodajo njegovega zemljišča, je v zmislu § 33. zemlj. zakona sposobna in pravomočna podlaga za vknjižbo lastninske pravice na ime kupca.

Zemljišče društva »Deutscher Schulverein«, vl. št. 325 d. o. Velenje, je bilo postavljeno na podlagi sklepa dež. vlade za Slovenijo z dne 18. aprila 1919 št. 3552 pod nadzor ter na podlagi sklepa deželne vlade za Slovenijo z dne 22. junija 1919 št. 3228 tudi pod sekvester, obenem se je izrekla prepoved prodaje tega posestva.

Okr. sodišče v Šoštanju je (dne 7. februarja 1920 pod dn. št. 73/20) ugodilo predlogu sekvestra, da se naj dovoli zemljiškoknjižni prepis lastninske pravice pri posestvu vl. št. 325 d. o. Velenje na trško občino velenjsko, kateri je bil sekvester to posestvo prodal s pogodbo dto. 27. oktobra 1919 v zvezi s sklepom deželne vlade za Slovenijo odd. za trgovino in obrt dto. 31. avgusta 1919 št. 3228.

Društvo »Deutscher Schulverein« je v svojem rekurzu proti omenjenemu zemljiškoknjižnemu sklepu izvajalo, da je bila vknjižba dovoljena na podlagi listine, ki ne odgovarja zakonitim predpisom v zmislu §§ 31—33 zemlj. zakona, prvič že zaradi tega, ker sekvester — če tudi z odobrenjem deželne vlade — sploh ni upravičen, da namesto lastnika sklone in podpiše kupno pogodbo, s katero se likviduje zasebna imovina in ker bi moglo tako likvidacijo — če bi bila vendar dopustna — le

neposredno odrediti pristojno ministrstvo v Beogradu, ne pa pokrajinska vlada. Ker pa znači predmetna likvidacija v bistvu in obliki razlastitev zasebne lastnine, bi bil za njo potreben posebni državni zakon in ona torej že iz tega splošnega razloga ni pravoveljavna. Končno se je v rekurzu še naglašalo, da taka likvidacija tudi vsled nasprotnih določil saint - germainске mirovne pogodbe ni dovoljena.

O k r o ž n o s o d i š č e v C e l j u je s sklepom dto. 9. maja 1920 R I 38/20-1 zavrnilo navedeni rekurz z utemeljitvijo, da je sekvester prodal zemljišče na podlagi sklepa deželne vlade za Slovenijo, vsled česar ga je smatrati za zastopnika deželne vlade kot administrativne oblasti ter je poklicano presoјati dopustnost, odnosno upravičenost sekvestrovega ravnanja le kompetentno upravno oblastvo. Glede na njegovo javnopravno funkcijo se torej v okviru zemljiškoknjižnega predloga ne da presoјati — je li sekvester prekoračil meje svojega delokroga ali ne. Sodišče se pa tudi ne more spuščati v pretres vprašanja, je li deželna vlada postopala v okviru svojega delokroga ali ne. O tem odločuje edino le ministrstvo za trgovino in obrt v Beogradu.

Na saint - germainsko mirovno pogodbo se pa rekurentinja ne more sklicevati, ker mirovna pogodba še ni odobrena ter se zatorej še ni mogla upoštevati.

P r i p o m n j a. Pa tudi sedaj po ratifikaciji mirovne pogodbe — glasom uradnega lista za Slovenijo z dne 3. avgusta 1920 št. 90 veljavne za avstrijsko republiko in našo kraljevino od 16. julija 1920 dalje — še nikakor ne bi bilo vzroka, da bi se cpustilo gorenje stališče glede imovine našemu narodu in vsled tega tudi naši državi sovražnih društev »Deutscher Schulverein« in »Südmark«. Ti društvi sta že pod staro Avstrijo v nasprotju z osnovnim zakonom o enakopravnosti narodov zasledovali kot cilj germanizacijo nenemških narodov in s tem pripravo aneksije od strani Nemčije in sta tako služili veleizdajalskim smotrom. Če bi se torej delovanje teh društev trpelo tudi še v Jugoslaviji, bi se s tem le omogočilo nadaljevanje veleizdajalskega delovanja na odtrganje ozemlja od naše kraljevine in spoјitev z avstrijsko republiko na po dobnejšnji ger-

manizaciji ustvarjenih temeljih. (§ 87 a (b) srb. kaz. zak.) Ekspropriacija imetja teh državi nevarnih društev je torej utemeljena v kazenskem pravu in je le preventivno sredstvo za onemogočenje veleizdaje.

J. Sernec.

d) Pravdna pot ni izključena za lastninsko tožbo glede demobilizacijskega blaga. Pomen uredbe celokupnega ministrstva od 28. februarja 1919, v »Službenih novinah« od 8. marca 1919, broj 15. (Člen VII.)

Tožniku je bilo zaplenjeno leta 1919 železo določne teže in določne kakovosti ter oddano gospodarski komisiji za stvarno demobilizacijo. Zadevni tožbeni zahtevek, da se vrne zaplenjeno železo, je naperjen proti kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev, zastopani po deželni vladi v Sloveniji, odnosno po gospodarski komisiji za stvarno demobilizacijo. Slednjo zastopajoča finančna prokuratura v Ljubljani, je uveljavlja predvsem, da pravdna pot ni dopustna vsled naredbe celokupnega ministrstva od 28. februarja 1919, objavljene v »Službenih novinah« dne 8. marca 1919 pod br. 15, s katero se ustanavlja *direkcija plena* in določa v členu VII, 6, da razsoja upravna komisija o zahtevkih zasebnikov, ki uveljavljajo lastninsko pravico na kaki zaplenjeni reči.

Okrajno sodišče v Ljubljani je ugodilo tožbenemu zahtevku s sodbo od 4. maja 1920, opr. šte. C II 192/20-5, ker je bil sicer zahtevek utemeljen. Ugovor glede nedopustne javne poti se je zavrnil z utemeljitvijo, da navedena naredbena določba nikakor ni mogla derogirati obč. drž. zakona, po katerem ima tožnik pravico, uveljavljati svoje zasebnopravne zahteve proti erarju tožbenim potom, in se navedena določba povrh ne nanaša na končno uveljavljenje zasebnopravnih zahtevkov, ampak ustanavlja le upravno komisijo, da more razsojati o lastninskih zahtevkih zasebnikov. Če pa razsodi ali ne razsodi, s tem še ni vzeta zasebnikom pravica do tožbe pred sodiščem, ker ne gre razlagati na široko izjemnih naredb v neprilog pravicam, ki jih ima tožnik po veljavnih zakonih.

Deželno kot prizivno sodišče v Ljubljani je ugodilo toženčevemu prizivu s sklepom od 9. julija 1911, opr. št. B c III 101/20-5, razveljavilo prvo sodbo in predidóče postopanje ter zavrnilo tožbo.

Iz razlogov:

»Službene novine« od 8. marca 1919, br. 15, prinašajo v imenu kralja Petra I. in temeljem pooblaščenja prestolonaslednika Aleksandra uredbo o osnovi direkcije plena. Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev še nima ustave. Za kraljevino veljavnih določb, kateri faktorji so upravičeni, da izdajajo zakone, torej še ni. Vsekakor ni dvoma, da je pripisovati lastnosti zakona odredbam in zakonom, ki jih izda sedanje ljudsko zastopstvo z odobrenjem vladarja; ni pa tudi odrekati te lastnosti odredbam celotne centralne vlade v sporazumu s kraljem, zlasti ne v slučajih, ako je zadevna odredba nujna. Pravico do takih odredb more črpati država iz nujne potrebe, iz svojega zasilnega stanja. V sedanjih razmerah za to ni iskati nobene druge opravičbe, ko ni urejene ustave in je ljudsko zastopstvo le začasno. Ta uredba je torej veljavna in za sodišče obvezna. Po členu VII. te uredbe pa je osnovati stalno pravniško komisijo za razsojo o lastnini plena vsled reklamacij zasebnikov. Ta komisija oddaja svoja mnenja ministrskemu predsedništvu, ki odloča končnoveljavno. Ni se trdilo, da bi bila neveljavna ta uredba za Slovenijo; iz ustanovitve pravnega odseka pri gospodarski komisiji za stvarno demobilizcijo, razglašenega v Uradnem listu od 28. avgusta 1919, št. 141, pa izhaja, da veljaj ta uredba tudi za Slovenijo. Pri gori navedeni določbi uredbe naj odloča ministrski predsednik končno o tem, je li zaplenjeni predmet vojni plen ali ne. Ta odločba izključuje torej vsa druga oblastva; nihče drugi, zlasti tudi sodišče, ni upravičeno, dokončno izrekat o tem, je li predmet, ki se zahteva kot vojni plen, vojni plen in s tem državna last ali pa zasebna lastnina. Da je redna pravdna pot izključena, izhaja iz določbe, da odločuj dokončno ministrski predsednik o stvari, čeprav ni izrečno izključena pravdna pot. To sledi iz besedila in iz uvaževanja, da bi bilo neekonomično, dopuščati pravde, ki bi bile brez

učinka. V tem slučaju gre za železo, ki ga smatra toženec za vojni plen. Tožnik reklamira na tem zaplenjenem železu svojo lastnino, torej je primer povsem tak, kakor ga ima v mislih člen VII. navedene uredbe. Naravno je torej za razsojo o tem sporu pravdna pot izključena.

Stol sedmorice, oddelek B, v Zagrebu je ugodil s sklepom od 28. septembra 1920, opr. št. Ut 148/20-1, tožnikovemu revizijskemu rekurzu, razveljavil izpodbijani sklep, da ponovno razpravlja in sodi, odstopivši od razlogov, iz katerih je bila razveljavljena prva sodba.

Razlogi:

Ni moči biti po pravici mnjenja, da je v tem primeru izključena redna pravdna pot glasom uredbe celokupnega ministrstva o ustanovitvi direkcije plena (Službene novine« od 8. marca 1919, br. 15). Predvsem ni izrečno povedano v tej uredbi, da je izključena pravdna pot za v njej predvidene primere. Ker pa je izključenje redne pravdne poti izjema od sploh veljavnega načela, ni moči take izjeme enostavno po sebi domnevati; vsekakor bi jo bilo tolmačiti restriktivno, ne pa ekstenzivno. Po drugi strani se pa nanašajo predpisi člena VII. navedene uredbe očitvidno le za primere plena, omenjenega v II. in III. členu te uredbe, in urejajo le reševanje reklamacij, podanih v zadevnem upravnem postopanju. Po teh predpisih se na ta določeni način končno odločuje o reklamacijah v upravnem postopanju. Toda s tem ni zabranjeno, da se stavi na rednem sodišču zasebnopravna zahteva, ki temelji na zasebnem pravu, kar bi navadno spadalo pod odločbe II. in III. člena navedene uredbe.

Tu ne gre za rešitev kake reklamacije, pač pa za revindikatorno tožbo. Ni moči torej reči, da sodišča niso pozvana, da sodijo o zadevnem zahtevku, zlasti ni izreči, da je pravdna pot nedopustna. Ni preiskovati, je li mogel tožnik sicer na drug način potom upravnega oblastva priti do svoje pravice, ne da bi vložil tožbo. To bi utegnilo biti odločilnega pomena zgol pri pretresanju vprašanja o potrebi in povračilu pravnih stroškov.

B. B.

B. Kazensko pravo.

a) Kedaj ni v sodbi razlogov v zmislu t. 5 § 281 k. pr r. ? — Zasebno pismo je pripravno sredstvo za ponaredbo oporoke (§ 201 a k. z.).

Rešenje kasacijskega sodišča ljubljanskega od 23. aprila 1919, Kr. 1/19.

France P. je bil hlapec pri posestniku S. Pri istem gospodarju je služila Marička K. Fant in dekle sta se rada imela in si prisegla večno ljubezen in zvestobo. Vse to je bilo znano Francetu M., prijatelju Franceta P. Le - ta je moral v vojno. Ko je Marička doma dolge noči solze pretakala, si je France M. glavo belil, kako bi prišel do par črevljev in do krvavo prislužjenih in za poroko prihranjenih kronic, ki jih je bil njegov prijatelj France P. pustil v shrambi pri svojem gospodarju. Po dolgem tuhtanju si je sestavil načrt tako pretkano zvit, da ga baje noben državni pravdnik ne bi mogel razkrinkati. Sestavil je pismo Franceta P. na posestnika S. V tem pismu je vse natančno razložil, kako France P. razpolaga s svojim bornim imetjem, kaj naj po njegovi smrti dobi ta in kaj oni. Samemu sebi je France M. kajpada zapustil črevlje, pipo in skoro 800 svetlih kronic, malo da ne vse drugo radi lepšega Marički K. Pismo je France M. poslal svojemu prijatelju J., ki se je bojeval na istem bojišču tam doli na Laškem, ter je J-u naročil, naj pismo odpošlje posestniku S., čim France P. na bojišču pade. France P. je res podlegel strojni puški zavratnega Laha in J. je naročilo Franceta M. izvršil. Marička K. si je zadnjo solzo izbrišala in se takoj močno potolažila, ko jej je zapuščinski sodnik povedal, kaj jej je vse pokojni ljubimec zapustil, toda verjeti le ni hotela, da je France P. res določil Francetu M. tudi tiste svetle kronce. Tudi drugim udeležencem se ni zdela prava oporoka. France M. pa je trdil, da je oporoka prava in pristna čes, da ie pokojni France P. tudi njemu pisal istočasno kakor gospodarju S. in mu natančno priobčil vsebino oporoke, vposlano S-u; dotično pismo pa da je žalibog izgubil.

Prišlo je do pravde. Koj na prvi razpravi je Francetu M. prej toliko obožana zvijačnost odrekla; mešal je in mešal tako, da je razpravni sodnik smatral umestnim, da pove svojo najprej

državni pravdnik. Le-ta je Franceta M. obtožil radi hudodelstva goljufije po §§ 197, 201. a k. z. in novomeško okrožno sodišče je Franceta M. v zmislu obtožbe obsodilo. Kasa-cijsko sodište ljubljansko je ničnostno pritožbo obtožen-čevo zavrnilo iz teh-le razlogov :

Pritožitelj očita prvostopni sodbi ničnost v smeri točke 5 § 281 k. pr. r. češ, da ni zadostnih razlogov za izrek, da je on ponaredil poslednjo voljo Franceta P.; mnenje veščakov, pi-smoukov da ne prihaja kakor dokazilo v poštev, a iz izpovedb prič ne izhaja, da ni pokojnik dotičnega pisma obtožencu res poslal. Toda nedostatek razlogov utemeljuje le tedaj ničnost, ko sodba sploh ne navaja nobenega razloga za dejansko ugo-tovitev. Sodni dvor pa je ne glede na jasen izrek veščakov-pismoukov ugotovil, da je obtoženec, ki bi po ponarejenem pismu dobil 803 K 20 v iz P-eve dedščine; da odbije vsak sum, tudi Marijo K. upošteval, ker mu je bilo znano ljubavno raz-merje med K-ovo in pokojnikom; dalje, da je obtoženec poslal pismo J-u daleč na bojišče, dasi je on sam stanoval prav blizu Franceta S-a; da je J-u obečal dobro plačilo za malenkostno uslugo, ki jo je storil s tem, da je poslal pismo S-u; slednjič da je J. zanikal, da mu je pismo France P. izročil, ter da je on obtoženca o P-evi smrti obvestil. Razlogov za grajani izrek torej v sodbi ne manjka. Pravilnosti sodnih uvaževanj in dopust-nosti sodnega prepričanja pa obtoženec ne sme izpodbijati. Pri-težba je zato v tej smeri neopravičena.

Obtoženec uveljavlja dalje ničnost po § 281 štev. 9 a k. pr. r., trdeč, da ni kaznjivega dejanja, češ, da uprašavne listine ni smatrati za oporoko, ker je le pismo, naslovljeno na drugo osebo, dalje ker je njena vsebina premalo jasna in nikjer ne omenja, da ima veljati za poslednjo voljo ter ne rabi nikjer be-sede dedič ali volilojemnik; slednjič ker je listina tako nerodno sestavljena, da ni možno smatrati jo za pravilno oporoko, ter ni zato sposobna koga v zmoto spraviti. Ti ugovori so pa pravno pomotni.

Ponarejena listina vsebuje izraz poslednje volje Franceta P. (§ 552 o. d. z.). V pismu razpolaga P. z vsem svojim imetjem ter določa, kaj naj dobi po njegovi smrti iz njegovega premo-ženja France M., kaj sestra Neža P. in kaj Marička K. V po-

sebnem pismu, ki je bilo pritrjeno onemu ponarejenemu, je baje naročil P. obtožencu, naj obdrži oporočno pismo toliko časa, dokler ne dobi obvestila o njegovi smrti. Ta okolnost kaže nedvomno, da je smatrati ponarejeno pismo za izjavo poslednje volje Franceta P. Ta izjava pa je jasna, storjena po lastni odločbi pisčevi. Ponarejeno pismo ima vse bistvene znake svojeručno pisane in podpisane izjave poslednje volje volje (§ 578 o. d. z.). Nobena zakonita določba ne zahteva, da mora oporočnik rabiti izraz dedič ali voliloljemnik; nikjer ni prepovedano, da oporoka ali kodicil ne sme biti sestavljena v obliki pisma; pač pa dovoljuje zakon vsako poljubno zunanjo obliko izjave poslednje volje. Moreš jo napisati s črnilom ali s svinčnikom, na papir, na les, na skril, v poljubnem slogu in poljubni pisavi. Odločilno je zgolj, da izraziš jasno in nedvoumno svojo voljo. Ali vsebuje ponarejeno pismo testament ali kodicil (§ 553 o. d. z.), je za razsojo o obtoženčevi krivdi brez pomena. Da pa je bilo ponarejeno pismo pripravno sredstvo, koga v zmotu spraviti, dokazuje že samo dejstvo, da so jo stranke in okrajno sodišče v K. smatrale za oporoko pokojnega Franceta P. in da je rečeno sodišče vsled protislovnih dedinskih izjav storilo sklep v zmislu § 125 ces. pat. od 9. avgusta 1854. leta št. 208 drž. zak. Popolnoma neutemeljeno ničnostno pritožbo je bilo zato zavrniti.

Gerkič.

b) Kriv po § 335 k. z. je tudi, kdor bi se bil moral zavedati nevarnosti svojega ravnanja, a je zgolj iz zanikrnosti ali lahko-miselnosti ni spoznal.

Rešenje kasacijskega sodišča ljubljanskega od 2. oktobra 1919, Kr. 40/19.

Rudolf K. je prinesel z laškega bojišča lep, svetel samokres. V Ljubljani je hotel praznovati »vjedinenje«. V to se mu je zdela najbolj pripravna gostilna. Sédel je za mizo s štirimi prijatelji in s svojo ljubico Cilko P. Pripovedoval je vesele in žalostne prizore iz svetovne vojne. Vsi so pazno poslušali in bili židane volje. Rudolf K. je hotel pokazati, da ni bil zastoni v vojni, potegnil je iz žepa oni svetli samokres. Komaj pa se je začel bahati, kako točno in sigurno zna streljati s takim orož-

jem, se mu je samokres v roki sprožil in krogla je vdrla v srce Cilke P., ki je na mestu umrla. Državni pravdnik je obtožil Rudolfa K. radi pregreška po § 335 k. z.

Deželno sodišče je Rudolfa K. od obtožbe oprostilo, češ da ni poznal kompliciranega ustroja samokresa in da zato ni sprevidel nevarnosti svojega ravnanja.

Kasacijsko sodišče je ničnostni pritožbi državnega pravdnika ugodilo, izpodbijano sodbo razveljavilo in Rudolfa K. v zmyslu obtožbe obsodilo.

Razlogi.

Sodni dvor je ugotovil, da je obtoženec revolver iz toka vzel in da se je revolver v tem hipu že sprožil. Tega dejanja pa ni smatral objektivno nevarnim, češ, da obtoženec ni mogel sprevideti one nevarnosti, ki jo ima v mislih § 335 k. z. To naziranje je pravno pomotno. Sodni dvor je ustanovil, da je sprožaj zelo občutljiv in da se revolver sproži, če se na trnek le lahko pritisne s prstom. Ugotovil je dalje, da se je samokres sprožil, čim ga je obtoženec iz toka petegnil, ker se je trnek dregnil ob obtoženčev prst ali ob kaj drugega. S tem je ugotovljena nevarnost revolverja in lahkomiselnost rokovanje z njim. Že sama posest takega kočljivega orožja utemeljuje nevarnost za nositelja in njegovo neposredno obližje. Ta nevarnost postane še večja, ko se tako orožje potegne iz žepa in iz toka.

Krivda po § 335 k. z. ne obstoja le tedaj, ko si je bil storilec svest nevarnosti svojega ravnanja, nego tudi tedaj, ko bi se je moral zavedati, a je zgol iz zanikrnosti ali lahkomiselnosti ni poznal. Obtoženec ni poznal ustroja revolverja, ni niti vedel, če je nabit; utaknil ga je v žep, ne da bi si ga bil prej ogledal in potegnil ga je iz toka neprevidno in brez vsake varnostne priprave. Ravno zato pa, ker ni ustroja poznal, ni smel z revolverjem tako neprevidno ravnati. Kakor izkušen vojak je moral tempreje spreviditi, da je vsako orožje kolikor toliko nevarno in ni smel v neposredni bližini drugih ljudi z njemu nepoznanim revolverjem rokovati. Če bi bil uporabil ono preudarnost, ki je ob takih prilikah vsakemu dana, bi se nesreča ne bila zgodila. Obtoženec se pa za kakovost revolverja ni pobrigal, se ni niti

prepričal, ali je bil trnek v varnostnem ali za sprožaj pripravljenem stanju, nego je z revolverjem slepo rokoval. V tem pa tiči ona lahkomselnost, vsled katere ni obtoženec dejanski obstoječe nevarnosti spoznal. Sam ob sebi bi se revolver ne bil sprožil, kakor se ni bil, dokler ga je obtoženec mirno v žepu nosil. Da niso niti policijski stražarji ustroja revolverja poznali in da se je revolver tudi stražarju M. takoj sprožil, čim ga je vzel v roko, obtoženca ne opravičuje.

Obtoženčeva krivda v zmislu § 335 k. z. je torej očitna. Zato je bilo po § 288/3 k. pr. r. obtoženca v zmislu obtožbe krivim proglasiti.

Gerkič.

c) Začetnik v zmislu 1. odst., § 84 k. z. je vsak neposredni storilec, ki nastopa na svojo roko, da ugodí svoji nenačini.

Rešenje stola sedmorice v Zagrebu od 24. junija 1920, Kl 109/20.

Anton M. in Andrej P. sta bila s sodbo okrožnega sodišča mariborskega radi hudodelstva javnega nasilja po § 83 k. z. obsojena po višjem kazenskem postavku § 84 k. z. Nijū ničnostno pritožbo je stol sedmorice zavrnil iz razlogov:

Pozivom na točko 11 § 281 k. pr. r. ugovarjata obtoženca, da sodbeni izrek ne navaja onih okolnosti, ki so pogoj za višji kazenski postavek § 84 k. z., kakor je to predpisano v §§ 260, 268 in 270 k. pr. r. Sodni dvor da bi bil moral v krivdo-reku jasno in določno povedati, da sta obtoženca kakor začetnika silovitosti v hišo vdrla, ugotovitev zgol v sodbenih razlogih da ne zadostuje.

Ta ugovor ne drži. V sodnem izreku je ugotovljeno, da sta vdrla oba obtoženca z mnogimi zbranimi ljudmi v hišo Mihe P. ter da sta tam njegovim domačinom silo delala, da svoji nenačini ugodita. S tem sta označena oba obtoženca kakor sotorilca, torej kakor začetnika v zmislu prvega odstavka § 84 k. z. Ni trebalo, da bi sodni dvor rabil baš besedo: »začetnik«, čim je neposredno storilstvo na drug način izrazil. Kajti višji kazenski postavek § 84 k. z. je vporabiti na vse neposredne storilce (sotorilce), katere označuje zakon sam kakor začetnike. Drugi kazenski postavek je določen zgol za

pomagače. Naziranje pritožnikov, da je razločevati med začetniki, storilci in pomagači, nasprotuje besedilu zakona, ki obsega samo dva kaz. postavka in določa, da je uporabljati nižjega zgol na pomagače, torej ne tudi na neposredne storilce. Začetnik v zmislu prvega odstavka § 84 k. z. je potemtakem oni, ki nastopa kakor neposredni storilec, ki ravna sam od sebe, da doseže svoj smoter, da ugodi svoji nenasvisti.

Ne obstoja niti ničnostni razlog točka 8 § 281 k. pr. r. Že v obtožnici je bila predlagana uporaba prvega kaz. postavka § 84 k. z. Obtožba pa bi bila le tedaj prekoračena, če bi bila obtoženca obsojena radi kacega dejanja, radi katerega nista bila obtožena. To se ni zgodilo. Sodbeni izrek se dobesedno krije z obtožbo.

Docela neutemeljeno ničnostno pritožbo je bilo potemtakem zavrniti.

Gerkič.

d) Prostorek radi zastaranja kaznjivega dejanja je ničev, če obtožba ni bila izčrpana. — Državni pravdnik, ki postopa v zmislu § 46 k. pr. r., ne more kar brez družega umakniti po njem priglašeni vzklik.

Rešenje stola sedmorice v Zagrebu od 23. marca 1920, Kl 124/20.

Na vrhovnega državnega pravdnika ničnostno pritožbo v varstvo zakona je stol sedmorice izrekel:

Sodba okrajnega sodišča ljubljanskega od 12. maja 1919, U VII/19-2, s katero je bil obtoženec Anton R. oproščen od obtožbe radi prestopka zoper varnost časti po § 487 k. z. na škodo zasebnega obtožitelja orožniškega stražmojstra Josipa K. in sodba deželnega kakor vzklicnega sodišča ljubljanskega od 12. avgusta 1919, Bl XII 201/19-4, s katero je bil zavrnjen vzklic zasebnega obtožitelja zoper oprostilno sodbo gori navedeno, — kršiti zakon v §§ 530 in 532 k. z. in §§ 46 in 451 k. pr. r.

Razlogi.

Anton R. je v zapisniku okrajnega glavarstva v Ljubljani od 30. januarja 1919. leta obdolžil orožniškega stražmojstra Josipa K., da ni poslal oblastvu zahtevanega izvestja o razme-

rah R. in njegove rodbine in da R. zato ni bil oproščen od vojaške službe, ker K. ni nosil kakor drugi, kokoši, masla in jajc.

O predmetu te ovadbe je vsled gosposkega naloga poizvedoval orožniški okrajni poveljnik in tudi temu je Anton R. dne 7. aprila 1919 potrdil, da so bile prošnje onih posestnikov ugodno rešene, ki so stražmojstru K. in njegovi soprogi živila nosili. To zopetno obdolžitev je posneti poročilu poizvedujočega poveljnika od 8. aprila 1919. Priklopljena je temu poročilu tudi izjava stražmojstra K. od 8. aprila 1919, s katero zahteva kazensko postopanje zoper Antona R., ker ga je ta obdolžil, da je K. le onim izposloval vojaške oprostitev, ki so mu živila prinašali. V isti izjavi je K. pooblastil javnega tožitelja, da se v zmislu § 46 k. pr. r. posluži »vseh kazenskih kakor tudi pravnih sredstev.« Orožniško oddelno poveljstvo je dne 17. aprila privolilo v sodno preganjanje Antona R.

Spisi so dospeli 20. aprila 1919 na ljublj. okr. sodišče s predlogom drž. pravdnika od 19. aprila, naj kaznuje Antona R., ker je obdolžil Josipa K., da je glede njegove oprostitev od črno-vojniške službe podal neresnično poročilo na okrajno glavarstvo, in da se je v svojem službenem poslovanju pustil podkupiti in onim izposloval vojaško oprostitev, ki so mu živila prinesli. Vsled tega predloga je okrajno sodišče dne 5. maja 1919. leta odredilo glavno razpravo odnosno vabilo R. kakor obdolženca. Z razsodbo od 12. maja 1919 U VII 370/19-3 ga je pa v zmislu § 389 šte. 3 (prav 259 šte. 3) k. pr. r. oprostilo od obtožbe radi zastaranja, češ, da je od dneva, ko je obtoženec vložil ovadbo zoper Josipa K. t. j. od 31. januarja 1919 do 5. maja 1919, ko je sodišče zoper obtoženca odredilo vabilo na glavno razpravo, preteklo več nego tri mesece. Zoper to razsodbo je javni obtožitelj zgласil vzklic, ga pa na vzklicni razpravi umaknil, češ, da je utemeljeno objektivno zastaranje. Zategadelj je deželno kakor vzklicno sodišče v Ljubljani z razsodbo od 12. avgusta 1919. leta, BI XII 201/19-4 vzklic zavrnilo. V razlogih navaja, da je bilo potrditi razsodbo prve stopinje, ker je javni obtožitelj vzklic umaknil vsled objektivnega zastaranja, ki je nastopilo vsled krivde prvega sodnika.

Obe razsodbi kršiti zakon.

Prvostopna razsodba je nična, ker obtožba ni izčrpna (§§ 468 šte. 3 in 281 šte. 7 k. pr. r.). Anton R. ni samo 30. januarja nego tudi 7. aprila 1919. leta stražmojstra K. obdolžil in sicer s tem, da je okolnosti, navedene v zapisniku od 30. januarja ponovil in potrdil. Javni obtožitelj je v svojem predlogu od 19. aprila 1919 zahteval v zmislu § 451 k. pr. r. zakonito kaznovanje glede obeh dejanj, izrečno glede obdolživte K. v »notri navedeni izjavi«. Čim bi se pa okrajno sodišče bavilo tudi z dejanjem od 7. aprila 1919, bi ne prišlo v poštev zastaraje.

V tej smeri je napačna tudi razsodba deželnega kakor vzklicnega sodišča. V tej je pa nadalje kršen zakon tudi v določbi § 46 k. pr. r., ker je vzklicno sodišče neopravičeno vpoštevalo izjavo javnega obtožitelja, da umakne vzklic. Zasebni obtožitelj ostane vedno dominus litis tudi, ko ga zastopa državni pravdnik v zmislu § 46. k. pr. r. Zgol on ima pravico odločiti o usodi svoje tožbe; državni pravdnik vodi le formelno kazensko postopanje in je opravičen razpolagati o usodi tožbe zgol v okviru pooblastila, ki je ima od zasebnega tožitelja. Zato zasebna obtožba ne zgubi svojega značaja, tudi ko jo zastopa državni pravdnik, radi česar mora zasebni tožitelj, če ne pride do obsodbe, plačati vse stroške (§ 390 k. pr. r.). Zategadelj ni državni pravdnik, če ni izrečno v to pooblaščen, opravičen zglasiti in vložiti pravne leke na škodo obtoženca. Čim pa nima te pravice, je bil v pričujočem primeru še manj opravičen odstopiti s privoljenjem in ob navzočnosti zasebnega obtožitelja zglašenega pravnega sredstva brez pooblastila in vednosti zasebnega obtožitelja in brez pritrdila zasebnemu obtožitelju, ki je orožniški stražmojster, nadrejenega komandanta, s čigar strani je bil v zmislu ces. nar. od 27. oktobra 1835. leta šte. 228 drž. zak. stavljen predlog na kaznovanje Antona R.

Zato je kasacijsko sodišče ničnosnto pritožbo v varstvo zakona, vloženo po vrhovnem državnem pravdniku v zmislu § 33 k. pr. r. smatralo utemeljeno in je po § 292 k. pr. r. razsodilo kakor gori povedano.

Gerkič.

Književna poročila.

E. Ehrlich: Grundlegung der Soziologie des Rechts. Monakovo in Lipsko, založba Duncker & Humblot, 1913. Str. 409.

Slovenski Pravniki je leta 1913. (XXIX., str. 257. do 276.) objavil poročilo o nemškem pokretu za »prsto« pravo. Referat je bil natisnjen ali pa vsaj spisán, preden je izšla Ehrlichova knjiga. V kratkem uvodu sem označil za predborca in v pregledu sem nazval za pomembnega pristaša nove struje našega pisatelja Ehrlicha, dočim sem kot glavnega vodnika prostopravnikov imenoval freiburškega docenta Herrmanna U. Kantorowicza. Da sem njega prištel Kantorowiczevim pripadnikom, se je pisatelju za malo zdelo, in vložil je s pismom protest pri Pravnikovem odboru. Pojasniti je torej treba, da nismo nameravali g. pisatelja omalovaževati¹⁾, marveč poročevalec je bil zgolj sledil mnenju prostopravnikov, o katerih je poročal, osobito Fuchs (Juristischer Kulturkampf, Karlsruhe 1912, stran 1, in nasl. v uvodu), ki pripisuje Kantorowiczu (D. R. Z. 1911., str. 353.) izrek, da išči sodnik norm samotvorno t. j. »prsto« in da z normami izpopolnjuje vrzeli, ki so v izobličenem pravu t. j. v ukaznem pravu in v završenem pravu navad. Niti prej niti sedaj nismo imeli nobenega povoda, da bi ometali trditev, da je Gnaecus Flavius (Kantorowicz, Der Kampf um die Rechtswissenschaft, 1906.) faktično sprožil in razvnel boj nemških pravnikov, saj se tega boja nikdar nismo nameravali udeleževati. Dandanes imamo pač še manj povoda kaj takega storiti, saj so se razmere in seveda tudi pravne razmere na jugu bivše monarhije korenito izprevergle. Zategadelj prepuščamo nemškimi pravnikom, naj sami doženejo, ali gre Ehrlichu ali Gényju prvenstvo, da je zamislil novo praviško gibanje; ali je »pravne norme« pa »kulturne norme« prvi razločeval Ehrlich ali Maks Ernst Mayer, in kar je še takih vprašanj. Kot gledavci prostopraviških reformskih nasvetov in osnutkov se, rekel bi, zmerom bolj oddaljujemo od okolja, ki se nam je včasih le sumljivo zdelo, ker smo vedeli, da gre tudi za poizkuse, usposobiti prešibki nemški pravni sistem za cilje, ki jih nikoli ne bo. Naša pot ne drži v smer, kamor se koplje pandetsko znanstveno spoznavanje, marveč proč od te preuveličevane in oboževane pandektologije, za katero so veliki nemški učenjaki izgubili mnogo sil; toda naša pot tudi ne drži po ključastih ridah modernistov in reformistov, ki so, nekateri nevede, drugi pa vedoma, služili jačenju in oboroževanju prava za svetovno gospodovanje ter devali in nalepljali različne obveze in obliže na gobovo telo, ki je pogubljeno. Ehrlich ne

¹⁾ Če mu pride ta ocena sploh pred oči, naj nam g. pisatelj oprostí mnogoletno zamudo, ki jo je vojna zakrivila!

spada k prostopravnikom te sorte. On jih visoko nadkriljuje. On je sociolog v pravem pomenu besede.

Dokler je bila absolutna predstaviteljica človeške družbe organizirana država, ves ta čas je bila sociologija tuja in sumljiva veda. V velikih angleških in francoskih ustavnih krizah se je porodila kljubovavka. Prvi njeni začetki sezajo daleč nazaj. Že Harrington, Milton in osobito Hobbes, dalje Ferguson in Smith so bili angleški sociologi. Francoski literatski sociologi so bili socialni filozofi, socialist — potrjevalec Rousseau, socialni kritik Voltaire in Comtov predhodnik Turgot. Vendar računajo navadno postanek sociologije izza prvih takozvanih sistemov, ki sta ju ustvarila Spencer in Comte. Čeprav je dandanes pravna sociologija obmejna veda občne sociologije, vendar so očetje občne sociologije pravniki. Njim je bilo treba pojmovno pregledati vse panoge družabnega življenja, ker so ustvarjali moderno ustavno in upravno pravo. Angleži in Francozi so uvedli nova pravna načela v državo in družbo ter so postali na potu od filozofije k življenju očetje sociologije (Brinkmann).

Ko bereš na prvi strani knjige Ehrlichovo posvetilo Paulu Frédéricu Girardu, že kar zaslutiš prizadevanje, nemško pravoslovje približati zahodnoevropskemu pravoslovju in ga tako spasiti pogube, da bi slepo vztrajalo na zdavnaj prebolelih stopnjah verbalne vzgoje. Sedanje nemško-rimsko pravoslovje še ne ve, da je družba v najširšem smislu življenski red, ki je od države nezavisen. Poizkus, to osnovno načelo o družbi presaditi v okorelo pravno vedo in to-le vedo sociologično-znanstveno preosnovati, ta poizkus imenuje pisatelj: »osnutje sociologije prava.« Dandanes, pravi pisatelj, prištevamo družabnim vedam vsak nauk o človeški družbi, i teoretični i praktični nauk, enako teoretično, pa tudi praktično vedo o narodnem gospodarstvu (takozvano nacionalno ekonomijo), statistiko, politiko. Za skupnost vseh teoretičnih družabnih ved se je izza francoskega filozofa Augusta Comta torej izza približno 100 let udomačil naziv: sociologija. Poizkušajo sicer, da bi dali sociologiji posebno vsebino, da bi jo napravili za svojsko vedo, in da bi — enotno zbravši vsebino vseh teoretičnih družabnih ved — sociologija obstala kot nekaj enotni »obči del« družabnih ved. Pisatelj ne priporoča, da bi se imenovala ta veda sociologija, ker bi bilo za skupnost družabnih ved potem treba drugega naziva. Jurisprudenca sta nam bila dosedaj teoretični in praktični nauk o pravu. To nazivanje se je udomačilo in bo obstalo. Toda treba bo, proti pravi teoriji prava, pravoznanstvu, postaviti praktično jurisprudenco, ali, koder se ne bo bati nesporazumenja, jurisprudenco v obče. Ker je pravo družaben pojav, sta obe vrsti jurisprudence družabni vedi, toda pravo pravoslovje je del teoretične družabne vede, sociologije. Pravna sociologija je znanstveni nauk o pravu.

Miselno jedro Ehrlichove knjige je: težišče pravnega razvoja vseh dob in tudi današnjih dni ni v zakonodaji, ne v pravoslovju, niti v sojenjstvu, ampak v sami družbi. Morda je v tem stavku zapopaden vsak osnutek pravne sociologije, pravi pisatelj v uvodu. Kadar moreš ves zmi-

sel obširne knjige sprijeti v en sam stavek, je knjiga dobra. A Ehrlichova knjiga je boljša in od vseh dosedaj v Nemcih izšlih pravoslovnih knjig najboljša. V Nemcih bo morda mejnik grandiozne naivitete dosedanega pojmoslovja. Odslej bo tudi v območju nemškorskega pravnega sistema težja stvar, temelje družbe iz pravnih razmer deduktivno razlagati. Pravna sociologija izpeljuje obratno: pravo iz razmer družbe. V vsaki družbi poteka pravo iz družabnih razmer, postaja pravni stavek ter vpliva kot pravni stavek zopet na družbo. S temi zaključki prepreda pisatelj vse pravne panoge in življenjske razmere, vse pravo, vse življenje in ves promet. Podeljen mu je dar prikupljive zgovornosti, da ž njo živo ožarja najbolj krhke tvarine.

V poglavju o teoriji običajnega prava govori pisatelj o našem Bogišću, ki ga imenuje Savignyjevega učenca. Bogišć ni ugotavljal pravnih stavkov, ampak preiskoval je pravne razmere in pravne ustroje. Po tem potu je poizkušal spoznavati pravo narodovo. Priredil je več ko 800 vprašanj, in odgovore, ki so mu dohajali iz vseh krajev, je zbral v svojem »Zborniku sadašnjih pravnih običaja u južnih Slovena.« Pisatelj se brani proti očitku z Dunaja, da je hotel Bogišća utajiti in da je iz Bogišća vzel misli svojim sociološkim delom, ter pravi: »Ebensowenig kann ich zugeben, dass ich den Grundgedanken meiner soziologischen Arbeiten ihm (sc. Bogišću) verdanke.« Hvali ga, da je »ein Genie des Konkreten, sein Fragebogen ist ein Meisterwerk des Verständnisses für die Rechtsvorstellungen und die daraus beruhenden Ordnungen einer zurückgebliebenen Gesellschaft.« A splošnih misli da iščeš pri Bogišću zaman. Podelil je sicer obilo gradiva, ki je neprecenljivo, toda duševni obzor mu je majhen: »er beschränkt sich ganz auf die einer ursprünglichen Gesellschaft eigentümlichen Einrichtungen, für die Verhältnisse einer höheren Gesittung, eines reicheren Lebens, des modernen Verkehrs hat er nicht das geringste Interesse.« Po tem merilu da je soditi, koliko je on Bogišća prekosil. Nato pisatelj prizna, da je ravno Bogišć spisal edini zakonik, ki ustreza popolnoma zahtevam, katere je Savigny terjal od zakonodaje, namreč črnogorski zakonik (das Gesetzbuch über das Vermögen für Montenegro), ki je zgrajen na skrbno in metodično preiskanih jugoslovanskih pravnih običajih, ne samo na pravnih stavih, ki so prav pičli, temveč osobito na konkretnih pravnih odnošajih in pravnih ustrojih. Da je ustvaril priznано mojstrsko delo, to je Bogišću — tako pravi — omogočilo preiskovanje, ki je bilo naperjeno na izsledbo tega, kar je še bilo, kar je še obstalo, ne pa toliko na historično razumevanje. To razumevanje je reč, ki je zakonodavcu ni treba, pravi pisatelj.

Ehrlichova sociologija je dokaz globoke duševne revolucije, ki je nastala brez zakonodaje in pomenja preobrazbo vsega nemškorskega pravoslovja. Za nas ta revolucija ni zgolj teoretična, saj se nam je »pre-naučiti«, kakor terjajo popolnoma nove razmere, in menda občutimo ravno zato svojo veliko ubožstvo dvakrat hudo. Ako si želiš knjige, da z njeno pomočjo izpregledaš in se zaveš nove dobe, evo Ti Ehrlichove, ki Te po-

vede iz ideologične metode, dialektičnih konstrukcij in doktrinarnega pojmovstva visoko gori v induktivne metode pravne sociologije, kjer ne boš pogrešal zaslombe ustanoviteljev moderne francoske in angleške države. Najbolj znamenite, velike in znane so pridobitve sociologov na ustavnem in upravnem terišču. Toda, glej! Našim učenjakom, ki so se dajali znanstveno voditi o teh vprašanjih, a so zašli v metafizične sfere, kakor da se človeštvo izza 17. in 18. stoletja še ni ničesar naučilo, očitajo celo skromni praktični pravniki, češ da jih pušča njihova »statistična« metoda na cedilu, kadar se spravijo na problem revolucije ali na vprašanja, ki se tičejo naših novih razmer. Zelo zajemljivo je, da niti ti dinamikarji ne priznavajo nobenega od države nezavisnega življenjskega reda, in da operirajo deduktivno z golim vizumom. Tudi ta struja komponira brez kontrapunkta.

Dr. France Goršič.

Dr. Ernst Junk: Das Verbrechertum im Kriege. Kriminalpsychologische und kriminalistische Denkwürdigkeiten aus dem Weltkrieg. Karl Harbaer. Wien und Leipzig, 1920. Strani 114; cena 13 M 40 pf.

Pisatelj dr. Junk je še danes auditor-podpolkovnik in voditelj dunajskega vojnosednega arhiva. V predgovoru nam razodene, da je on rešil vojnosedni arhiv avstro-ogrske armade — okrog milijon spisov — pred razdelitvijo med poedine nacionalne nasledstvene države. Pisatelj hoče javnosti predočiti bistvo in dogovorjene uredbe označenega arhiva in pa pokazati smernice za znanstveno delovanje, ki se nudi v okviru tega arhiva. Taki svrhi služi naj po njegovem namenu ta knjiga, ki bo predhodnik za vse tiste razprave, katere pričakuje od pripadnikov vseh nasledstvenih držav. Po teh besedah, še bolj pa po naslovu knjige bi utegnili misliti, da bo njega vsebina v resnici posebno imenitna . . . Pa kar nič se ne pomišljajmo dejati, da sem jo po prečitavanju odložil z nemalim začudenjem, kako se more pod tako imenitnim naslovom podati vsebino tako borne znanstvenosti. Ne bi je v tem listu niti omenil, ako ne bi bil predmet — vojnosedni arhiv — tudi za nas pomemben v državnopravnem pogledu.

Internacionalizacija vojnosednega arhiva bivše avstroogrske armade je pač zahteva, ki jo moramo hočeš nočeš vzdržati. Tisti pripadniki naše države, ki so se okrivili s kakšnim difamujočim zločinom, naj se ne šopirijo med nami kot sceleris puri ljudje. Saj tudi niso bili vredni vojaške amnestije. In takih bo več, kakor slutimo! Gotovo je važno, da se ohranijo glede takih zločincev spisi in da se jih privede k zasluženim kaznim preje, tem bolje. Glede znanstvene breme iz tega arhiva pa bo pač skepsa na mestu. Prvič o popolnosti spisov quoad numerum ne more biti govora; koliko zabotev spisov je šlo ob prevratu v ogenj ali v blato, in koliko baš najtehtnejših slučajev je ostalo vsled prevrata nedokončanih! Baš največji hudodelci so lahko kupičili svoje zločine in če so le o pravem času zahtevali, da gredo v fronto, poslej pa o pravem času spet popihnil v zaledje, — ostali so nekaznjeni — do konca vojne! Glede kakovosti spisov pa velja, da o kakšni enotnosti sodnega postopanja še govora

ne more biti. Saj je vsak pristojni poveljnik delal po svoje, sodniki sami pa, ki so bili redko izšolani sodniki, se tudi niso potrudili delati v resnici v duhu k. pr. reda. Dr. Junk se na vse te pomisleke ne ozira, da, on vrednost svojih statističnih izsledkov sam utesnuje, ko za svoja izvajanja uporablja le dele materiala vojnosednega arhiva!

Knjiga prinaša po predgovoru in očitju zgodovine postanka vojnosednega arhiva osmero poglavij, ki imajo včasih naslov nalik dunajskim predmestnim časopisom (na pr. Blutrache und Sühnegeld, Tuez-la!, Eine Köpenickiade im Felde). Poglavja pa so skoraj vseskozi skromni izvečki iz spisov. »Krvna osveta« iz Srbije bi brez škode odpala. Poglavje »Straflose Feigheit« prinaša nekaj primerov za to, kako medla je ostala justica, če je šlo za kriminalne častnike. Pisatelj je pristavil nekaj opazk o zvezi med strahopetnostjo in naravo, pa pozabil, da se je med vojno baš v tem pogledu mnogo grešilo, ker se je »človeško« naziranje uveljavljalo pri sodiščih pač glede — častnikov, pri moštvu pa dopuščalo, da so častniki postopali brutalno po predpisu kazenskega zakonika brez intervencije sodišč! — »Seltsame Mordtaten« nam pove najprej, da je bilo od vojnih sodišč po prekih sodih v celi vojski 166 oseb radi umora in troje radi uboja usmrčenih. Od teh pa je bilo le 23 vojakov, drugi so bili civilisti, največ — Junkove besede! — Srbi, Albanci in vojni vjetniki. Če kje, veljajo tu pomisleki, ali je ta statistika popolna . . . , in pa, ali je šlo tu res za umore Koliko je bilo obešenih in ustreljenih po prekem sodu, sklicanem brez formalnosti, na povelje — generalov ali pa tudi še nižjih poveljnikov! Pri teh »čudnih« umorih prinaša Junk zopet primer krvne osvete iz Albanije . . .

V poglavju »o napačnem poveljevanju kakor vzroku za pobune« čitamo nekaj primerov revolt izstradanega, izmučenega moštva. Avtor priporoča, naj bi se s čitanjem teh in enakih spisov pribavilo pouk za prihodnje, kako je pravilno poveljevati; toda težko si je misliti, kako je mogel avtor smatrati to priporočilo sam za resno. Nekoliko pozno je prišel s tem nasvetom vsekakor . . . Predkaznovani v vojni se po avtorjevih izvajanjih v posebnem poglavju nikakor ne smejo izločiti iz armade na bejnem polju. S statistiko, o kateri nam sam pove, da ni popolna, nam pokaže, koliko predkaznovanih je dobilo hrabrostne svetinje, potem pa pravi, s tem utegne biti dokazano (dürfte damit erwiesen sein), da so predkaznovane osebe vojaški posebno sposobne! Hoče pač upravičiti prav tistega duha avstrijskoogrškega militarizma, ki je, v dijametralnem nasprotstvu z naziranjem v Nemški državi, gonil vse hudodelce v fronto, češ, to so tiči . . . Pri tem pa je avtor popolnoma prezrl, kar je skušal vsak praktik, da so ti lačni junaki dobivali svoje hrabrostne svetinje prav pogostokrat za drzno — natvezena junaštva!! —

»Razžalitve med oficirji« so poglavje za se, s katerim hoče avtor dokazati, da naravnost malenkostno število takih žaljenj kaže, da nacionalne razlike v oficirskem koru bivše avstroogrške armade in pa le-tega tako pestro družabno pokoljenje ni ogrožalo skupnega življenja v ar-

madi ... Pa avtor je delal sklepe iz spisov le 27 poveljstev in ni povedal, kakšne kompaktne narodnosti so bile v tistih zborih zastopane. Zdi se, kakor bi avtor obrnil še enkrat oči pobožno k bivšim nebesom avstroogrškega nemškega ali ogrskega oficirja, ki je užival vse prostosti, dočim drugonarodnim oficirjem niti niso dovolili, čitati svojenarodnih časopisov. (Na piavski fronti od 1. julija 1918 do prevrata nismo smeli dobivati niti aboniranih slovenskih časopisov.) — »Tuez-la!« je storija, ki naj bo pikantna; govori o zdravniku, katerega je žena kruto varala, ko pa jo je zadavil, je bil oproščen, kajti njegovi kolegi so dejali, da trpi na intermitujoči blaznosti. Interesantno bi bilo zvedeti, če je ta mož še danes — zdravnik! Tega pa avtor ni dognal. — Köpenickiada na bojnem polju je le eden izmed, milo rečeno, stotin ubožnih spričeval, kako slepo se je dalo častništvo varati po zločincih, ki so se odeli s častniškim krojem.

Še najpomembnejši je za nas konec knjige, ki prinaša dobesedni statut vojnosednega arhiva z motivi vred. Ta arhiv se nam predločuje po statutu za centralni registrski urad, ki je solastnina vseh držav, nastalih na bivšem avstroogrškem teritoriju. To solastnino izvršujejo lahko tudi zastopniki teh držav, ako se potrudijo na lastne stroške v arhiv na Dunaju. Občevanje z arhivom je pripuščeno na strani držav v lastnem državnem jeziku, arhiv sam pa koresponduje le nemški. Vodja arhiva je nastavljen zaupnik internacionalne likvidačne komisije (ki je pa ni več). Vlada, državne in avtonomne oblasti vsake države imajo pravico izposojevati si spise iz arhiva. V posebnem paragrafu je zajamčeno vojnosednemu arhivu upotrebiti material za kriminalistična ali siceršna znanstvena dela. Isto pravico imajo tudi zastopniki poedinih držav.

Ne morem si kaj, da ne zaključim svojega naznanila s tem: Prvo, kar bi pričakovali od vojnosednega arhiva, bi bilo to, da spravi vse spise v red in sicer tako, da napravi seznam onih spiski osebujajo poedine storilce, ki v domovinski državi po njenih amnestijskih ukazih še niso amnestirani. Ta seznam naj bi se priposlal dotični državi. Ves drug material naj se izloči in shrani kakor koli pod starimi označbami, da ga bo moči najti, kolikor ima zgodovinsko ali siceršno znanstveno važnost zase. Vse drugo se lahko uniči. Za statistiko tak material pač nima prave vrednosti.

Prof. dr. Metod Dolenc.

Dąbkowski Przemysław dr.: Dawne prawo polskie a zadania komisji kodyfikacyjnej (Nekdanje pravo poljsko in naloge kodifikacijske komisije). Warszawa, 1920. Str. 18.

To je predavanje, ki ga je imel levovski profesor Dąbkowski dne 23. maja 1920 pri zaključku 6. shoda poljskih pravnikov in ekonomistov v Varšavi. Primerno bo, če o tem predavanju referiram, tem primerneje, ker običajno žal malo zvemo o poljskem političnem in kulturnem življenju.

S propastjo nekdanje poljske države koncem 18. stoletja je bil pretrgan naravni razvoj poljskega prava. S sedanjo obnovo države je nastala naloga, ga iznova ustvariti. V to svrho se je sestavila kodifikacijska komisija, ki je že začela svoje delo. Toda, kakšno naj bo to novo poljsko pravo? Ali se bo naslanjalo na staro poljsko pravo ali bode povsem novo? Mnogi člani komisije vidijo v starem poljskem pravu le zgodovinsko stvar, ki je nanjo gledati s pietetjo, ki pa za bodočnost nima realne vrednosti. Proti temu nazoru je nastopil dr. Dąbkowski v gori omenjenem predavanju. On izvaja: Najlaže se bo novemu pravu dal domači značaj, če ga naslonimo na današnje ljudsko pravo. Ne enkrat se je že opazilo v življenju in literaturi, da se pravni nazori in pojmi poljskega ljudstva razlikujejo načelno od pravnih nazorov in pojmov ostale javnosti. Treba je samo opozoriti na institucijo skupnega rodbinskega lastništva, ki se je med ljudstvom ohranila še do današnjega dne. Kakor je v početku 19. stoletja preporna poljska poezija črpala svoje življenske soke iz ljudstva, tako more v 20. stoletju novo poljsko pravo, če tudi v manjši meri, najti elemente razvoja v ljudskem pravu. To ne bi bilo nič nezaslišanega. Najnovejši nemški kodeks iz l. 1900, švicarski iz l. 1907 sta se od rimskih načel v mnogih ozirih vrnila k načelom domačega germanskega prava. Kako blizu so včasí nazori starih časov modernim teorijam, kaže na pr. slučaj agrarne reforme, ki jo je sklenil poljski državni zbor dne 10. julija 1919: zemljo naj ima samo tisti, ki jo sam obdeluje. Staro poljsko pravo je vsebovalo načelo »bližine«, ki je šlo za tem, da naj bo zemlja v rokah tistih, ki so ji najbližje (ki jo torej tudi sami nailaže obdelujejo, običajno so bili to sorodniki). Če dandanes zahtevamo, da zemlja naj ne bo blago, ki z njim trguje kapital, se vračamo k načelu starega prava, da je zemlja vzeta iz svobodnega obrata (Cerkve in cerkvene institucije, ki jim agrarna reforma jemlje zemljo, si sigurno v bodoče ne bodo mogle nabavljati zemlje). Ljudstvo je vselej v gozdovih imelo nekaj svobode, ki je zadevala v privatno lastnino, a dandanes se podržavljujejo šume, ker jih prav za prav nikdo ne obdeluje, ampak jih — Bog seje. Po starem poljskem pravu se je novi posestnik uvedel na svoje posestvo s posebno instalacijo; vpraša se, če kljub zemljiški knjigi to tudi dandanes ne bi bilo primerno. Nekdanja poljska institucija spravnih sodišč je pustila v ljudstvu hvaležne spomine. Končno opozarja Dąbkowski na pravni jezik, ki bi ne smel prezirati staropoljskih terminov. Faktično je v političnem ustroju nove Poljske obveljal stari »starostva« in »vojevoda« in samo ime države »Rzeczpospolita« (rzecz pospolita = res publica) je vzeto iz zgodovine.

Dr. Fr. Ilešič.

Anton Kaspret †.

Slovenska pravna zgodovina je izgubila s smrtjo vpokojenega gimnazijskega profesorja Antona Kaspreta enega izmed svojih najboljših poznavalcev. Po poklicu zgodovinar je služboval kakor srednješolski profesor zgodovine in slovenščine v Ljubljani in v Gradcu. Spisal je za dijake troje učnih knjig: Zgodovino starega, srednjega in novega veka. Pa že v Ljubljani se je mnogo pečal z arhivalijami, ki so bile raztresene po muzejih in po grajščinskih arhivih. Poglobil se je v raziskovanje zgodovine slovenskega naroda, osobito v kulturnem in socijalnem pogledu. Tu je moral orati ponajveč ledino. Leta 1893 je izdal prvo samostojno delo, brošuro: »Razmere gorenjskih kmetov okolo leta 1500«. V njej odkriva na podlagi arhivalij, priobčenih že leta 1889, v Izvestju muzejskega društva v Ljubljani prave vzroke prvega kmetskega upora iz leta 1515. Iz pestrih detajlov, ki so tu nanizani, posrečilo se mu je, podati uprav prepričevalno sliko nevzdržnih razmer kmetov, ki so nujno vedle do izvojevanja »stare pravde«.

Poslej je bil premeščen v Gradec in je dobil od naučnega ministrstva nalogo, da sestavi historični atlant deželnih sodišč slovenskega ozemlja. V tej častni misiji je prišel v stik z vsemi večjimi arhivi v slovenskih pokrajinah, pa tudi z onimi, katere so bili ustanovili izven slovenskih pokrajin tukajšnji vlastelini, osobito z arhivom kneza Auersperga v Losensteinleithen pri Steyerju. Ta arhiv nudi velike zaklade virov za državno in deželno zgodovino od Slovencev obljundenih pokrajin. Prvo delo, za katero je črpal Kaspret vobče iz navedenega arhiva, je bilo »Die landesfürstlichen Forste und Jagdgebiete in Krain« iz l. 1900. Mimogrede je tudi obdelal zgodovino gradu v bližini Kamnika, o katerem pa dandanes skoro ni več sledu: »Die Burg Oberstein«. Študij historičnih meja deželnih sodišč koncem srednjega veka pa ga je tako prevzel in mu tolikanj razjasnil obzorje v pogledu na našo pravno zgodovino, da si je želel ustvariti posebno literarno torišče za nadaljna pravno-zgodovinska raziskavanja.

Kaspret je bil eden izmed najvplivnejših in najrazbo-ritejših ustanoviteljev »Zgodovinskega društva v Mariboru.« Dne 23. majnika 1903 je bilo to društvo ustanovljeno, Kaspret je bil med njegovimi prvimi odborniki in prvi urednik »Časopisa za zgodovino in narodopisje«. Izpopolnitev tega časopisa je bila odslej Kaspretu najljubša, naravnost življenska naloga. Sam je pisal vanj, vzpodbujal druge, da so pisali, pribavljaj jim gradiva, skratka: bil je duša glasila. Pridobil si je za sodelovanje vseuč. prof. Karla Štreklja, ki je priobčeval tudi jezikoslovne razprave v listu. Silno je bolelo Kaspreta, da so nekateri nezadovoljnejši povsem neopravičeno kritikovali te spise, češ, da ne spadajo v list! Ko je Štrekelj prenehal s temi svojimi spisi, — je Kaspret že začutil, da bo prej ali slej treba ustanoviti nov list, ki bo programatično sprejemal in prinašal tudi razprave nalik Štrekljevim.

V »Časopisu za zgodovino in narodopisje« je napisal Kaspret naslednje večje članke pravno- ali kulturnozgodovinske vsebine: 1.) O podelitvi deželnega maršalstva na Štajerskem l. 1560. 2.) Ženitni dogovor Ivana Vajkarda Valvazorja (l. 1904). 3.) Listina »Die landgerichtliche Gebühr« (l. 1905). 4.) O večah. Donesek o uvedbi kmetskih in trških sodnih zborov okoli l. 1500. 5.) Slovanske drobtinice, nabrane iz starih aktov in listin (l. 1902). 6.) Navodilo kranjskima poslancema škofu T. Hrenu in Herbartu Turjaškemu za obč. deželni zbor v Lincu (l. 1908). 7.) Tiranstvo graščaka Fr. Taha in njegovega sina Gabrijela (l. 1909). 8.) Oplenitev kunšperških in podsredskih podložnikov l. 1573 (l. 1911). 9.) Juri Dalmatin kot zagovornik škocijanskega župljana (l. 1914).

Pa kakor smo že dejali, Kaspret je tudi z vso vmeno skrbel za to, da so sodelovalci Časopisa za zgodovino in narodopisje pridobili gradiva, katero so mogli obdelati. Kidričev spis »Oblega Sigeta v sodobnem hrvaškem opisu (l. 1912), pa moj spis »Pravosodstvo kostanjeviške opatije v letih 1631 do 1655« bržčas ne bi bila nikdar izšla, ako ne bi bil Kaspret pribavil arhivnega gradiva. V tem pribavljanju pa je bil mojster, da mu ga ni bilo para!

Že omenjeno nasprotovanje zoper snov, katero je hotel Kaspret uveljaviti pri urejevanju Časopisa za zgodovino

in narodopisje, pa neke osebne difference več ali manj političnega značaja so mu zagrenile veselje do uredništva tega časopisa. Od letnika 1914 dalje ni mu bil več urednik. Za to pa je zasnoval spomladi 1917 idejo, da naj se ustanovi »Časopis za slovenski jezik, književnost in zgodovino«. Oživotvorjenje te ideje je seveda silno otežkočila vojna z vsemi mizernimi gospodarskimi posledicami. A leta 1918 sta vendar izšla prva dva snopiča prvega letnika tega novega Časopisa, ki so mu bili sprva uredniki prof. Kaspret, dr. Kidrič in prof. dr. Nahtigal. V prvem zvezku je priobčil Kaspret zanimivo zgodovinsko črtico »Prispevek k rodovniku Franceta Prešerna«.

Ko sem Kaspreta med vojno obiskal v Gradcu, bil je mož poln načrtov in komaj je čakal konca vojne, meneč, potem pride doba, ko bode krepko zastavil pero in spisal še marsikatero važno razpravo — iz pravne zgodovine slovenskega naroda za novi »Časopis«. Pa tudi za druge je imel pripravljenega vse polno gradiva, osobito iz Losensteineethena. In kadar je bil ves prevzet od navdušenja za bodoče delo, pokazal je žarečih lic, svetlih oči iz svoje mape, ves ponosen, arhivalije, originale, prepise, fotografije, ktere si je nabral — javno, pa tudi skrivoma. Pa — prišel je prevrat in mož, ki se je utaboril v Gradcu pri svojem udobnem ognjišču, vzel je popotni les v roko in se izselil v domovino. Iz Maribora sem dobil njegovo zadnje pismo o priliki, ko sem mu pripisal kot uredniku novega časopisa svojo razpravo o pravnih izrazih v prevodih vinogorskega jezika. Pismo je bilo polno upov za bodočnost ... Pa že se je lotila nad 70-letnega starčka Kaspreta bolehnost, in nič več si nisva dopisovala. Časniki so poročali, da se je letos spomladi izselil k svojim sorodnikom v Črno pri Prevaljah. Dne 29. oktobra t. l. pa so ga pokopali istotam. Upajmo, da je glede njegovih arhivalij vse potrebno ukrejeno, da se ne izgube. Kakor čujem, je izročil dokončanje historičnega atlanta mejâ deželnih sodišč vseuč. prof. Ludmilu Hauptmannu.

Če pregledamo Kaspretovo delovanje, porečemo mi pravniki, da mu moramo biti hvalo dolžni, ker nam je odkril ali pa pomagal odkriti mnogokateri lep in zanimiv pojav iz naše pravne zgodovine. Vsa njegova znanstvena narava ga je mikala in vabila na polje pravne zgodovine. Kot zgodovinar

in arhivalist je bil globoko naobražen in tako dobro vžeziran v domači zgodovini, kakor malo kdo. Pa tudi slovensko jezikoslovje je gojil z vnemo in rad oživiljal mrtvake, nabrane iz starih listin. Združeval je torej vse lastnosti, potrebne za slovenskega pravnega zgodovinarja, četudi ni bil pravnik po poklicu. Blagemu Nestorju slovenskih zgodovinarjev je zagotovljen časten spomin tudi med nami pravniki!

Dr. Metod Dolenc.

Razne vesti.

V Ljubljani, koncem decembra 1920.

— (Kronika društva »Pravnika«.) Društvo je priredilo dne 23. pret. m. sestanek, na katerem je bil razgovor o določbah volilnega reda in o njih pravilni uporabi za volitev v konstituanto dne 28. pr. m. — Odbor je imel sejo dne 17. t. m. Pozdravljal je naznanilo, da se naslednjega dne vrši ustanovni občni zbor podružnice v Mariboru. Vzel je na znanje dopis dekanata jurid. fakultete v Ljubljani, da je fakultetni svet pripravljen podpreti izdaje obč. drž. zakonika s prispevkom k honorarnim ali tiskarskim stroškom. Predsednik je poročal, da so zbirke zakonov iz dr. Volčičeve zapuščine prišle v Novem mestu na dan. Odbornik prof. dr. Dolenc je poročal o uspehih pismene ankete glede vprašanja o izenačenju kazenskega prava in kaz. pr. reda ter predložil tozadevno spomenico za ministrstvo pravde; odbor jo je, izražajoč zahvalo, sprejel ter tudi sklenil, da se priobči v društvenem glasilu. Odbor je nadalje sklenil, da naj se v najkrajšem času prične z društvenimi sestanki, na katerih se bodo vršile diskusije o načrtu ustave za kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev po posameznih tvarinah kakor na pr. glede na pravosodstvo, tisk itd.

— (Podružnica »Pravnika« v Mariboru) je imela svoj ustanovni občni zbor dne 18. t. m. ter izvolila svoj prvi odbor. Predsednik je g. dvorni svetnik A. Levec, odborniki so gg. drž. pravdnik dr. M. Grasselli, drž. pravdnika namestnik dr. I. Jančič, okr. sodnik dr. A. Lešnik, vladni tajnik R. Mulaček, fin. komisar dr. J. Valjavec, odvetnika dr. Franjo Rosina in dr. Fr. Lipold, namestniki so gg. okr. sodnik dr. D. Senior, odv. kandidat dr. A. Reisman in not. kandidat Lavoslav Sevnik. Brzobjavno sta ustanovitev pozdravila odbor društva »Pravnika« v Ljubljani in odbor društva slovenskih sodnikov. — Podružnični odbor se je v seji dne 24. t. m. konstituiral tako, da je predsednik g. dr. Rosina, tajnik g. dr. A. Lešnik in blagajnik g. dr. Jančič.

— (Podružnica »Pravnikova« v Trstu) je obnovila svoje delovanje, ki je prestalo med vojno. Glede na nove državne razmere namerava izdajati nov strokovni list v slovenskem in srbohrvaškem jeziku. List je potreben, da se tudi ljudstvo poučuje o novih državnih institucijah vzlasti o pravnih zadevah občin. Ko izide, ga pozdravimo z odkritim veseljem!

— (Osebne vesti.) Poverjenikom za pravosodje je imenovan mesto odstopivšega dr. Gregorja Žerjava dosedanji poverjenik za socialno skrbstvo dr. Vladimir Ravnihar. — Svetnikoma stola sedmorice, oddelka B, dr. Antonu Veroni in dr. Josipu Metličiču je podeljen IV. čin, razred ad personam. — Naslov in značaj dvornosodnih svetnikov je podeljen viš. sod. svetnikom Antonu Levcu, dr. Martinu Travnarju in Franu Vedernjaku. — Imenovani so: deželnosodni svetnik dr. Jurij Polenšek za predsednika okrožnega sodišča v Novem mestu, višji deželnosodni svetnik v p. dr. Jakob Toplak za podpredsednika okrožnega sodišča v Mariboru, višji deželnosodni svetnik Rudolf Persche, prvi državni pravdnik dvornosodni svetnik Božidar Bežek, višji deželnosodni svetnik Fran Peterlin, deželnosodna svetnika Ivan Dougan in dr. Edvard Pajnič za svetnike višjega deželnega sodišča v Ljubljani; deželnosodni svetniki Alojzij Žebre, Fran Rekar, Anton Bulovec in Anton Mladič za višje deželnosodne svetnike v Ljubljani; dež. sodni svetniki dr. Josip Kronvogl, Josip Sterger in dr. Fran Peitler za višje deželnosodne svetnike v Mariboru; deželnosodna svetnika dr. Ivan Premischak in dr. Valentin Flerin za višja deželnosodna svetnika v Celju; deželnosodni svetniki dr. Vladimir Foerster, dr. Silvin Hrašovec in Jurij Kozina za višje deželnosodne svetnike v Novem mestu; deželnosodna svetnika in predstojnika okrajnih sodišč dr. Jakob Doljan in Anton Mejač za višja deželnosodna svetnika in predstojnika okrajnih sodišč na dosedanjih službenih mestih; deželnosodna svetnika Anton Nagode in Fran Vrančič za višja deželnosodna svetnika s pridelitvijo k poverjeništvu za pravosodje; za I. državnega pravdnika v Ljubljani državni pravdnik Niko Dominico; za deželnosodne svetnike pri zbornih sodiščih okr. sodniki dr. Ivan Širko, Anton Lajovic, Josip Lenart, dr. Josip Tombak, dr. Andrej Novak, Fran Tiller, Anton Cigoj in dr. Josip Fischinger; za deželnosodne svetnike in predstojnike okrajnih sodišč dr. Ožbalt Ilanig, France Küssel, Fran Zemljič, Ivan Sernec, Anton Zdošek, Anton Kajfež, Ivan Romold in dr. Rupert Celestina; za okrajne sodnike in sodne predstojnike sodniki Alojzij Žigon, dr. Ivan Močnik, dr. Fran Zenko, Julij Kuder, dr. Vojteh Hočevar, dr. Fran Lozar in Jakob Jerman, za okrajne sodnike sodniki dr. Blaž Reichmann, dr. Josip Šasel, Kajetan Premierstein, dr. Gašper Stojkovič, dr. Davorin Senior, dr. Matija Zorjan, dr. Alojzij Lešnik, Alojzij Nendl, dr. Ivan Krašek, dr. Fran Lipša, dr. Leopold Vičar, Alojzij Hočevar, dr. Ernst Kobe in dr. Vladimir Trauner; za državnega pravdnika v

Celju dr. Josip Požar, za namestnika drž. pravdnika dr. Ivan Hojnik (Maribor) in dr. Davorin Rus (Celje); za sodnike brez stalnega službenega mesta avskultanti Anton Tavelj, dr. Josip Čemer, dr. Friderik Fabiani, dr. Josip Dolničar, Ludovik Batista, Srečko Verbič, Adolf Hudnik dr. Josip Pretnar, dr. Josip Lavrič, Tilen Levec, dr. Fran Strižič, dr. Ivan Tavželj, Karl Novak in Rudolf Ročnik. — Iz upravne službe: Dvornim svetnikom je imenovan vladni svetnik dr. Josip Ferjančič, naslov in značaj dvornih svetnikov je podeljen vlad. svetniku Ivanu Tekavčiču, ki je zajedno reaktiviran in dr. Leonu Staretu. Imenovani so: za vladne svetnike dr. Ignacij Rutar, dr. Fran Vodopivec in Friderik Loger; za okrajne glavarje Vinko Borštner, dr. Rudolf Steinmetz-Sorodolski, Josip Znidaršič, dr. Alojzij Gregorin, dr. Srečko Lajnšič, Maks Wrischer, dr. Ivan Svetek, dr. Bronislav Fišer, dr. Franc Logar, Ludovik Pinkava, dr. Franc Ogrin, Fran baron Lazzarini; za vladne tajnike okr. komisar Gustav Rihard Koropec, Gašper Lipovšek, dr. Peter Vavpotič, dr. Otmar Pirkmajer, Venčeslav Polak, Bruno Hugo Stare, Ivo Poljanec, Karel Trstenjak, Rajko Mulaček, Adolf Golia, dr. Karl Tekavčič, dr. Lovro Bogataj; za okrajne komisarje dr. Janko Vidic, dr. Ivan Bratina, dr. Ivan Vidmar, Mirko Brezigar, dr. Tina Čuš, Mihael Zavadlal, dr. Janko Šiška, dr. Fran Hrašovec, dr. Dioniz Maraž, Milan Makar, dr. Lev Bratina, dr. Alojzij Trstenjak, dr. Leon Gozani, Friderik Viher, Franjo Maršič, Ivan Vovšek in Fran Forčesin; za prov. vladne koncipiste Rado Klajnšek, Zvonko Bratina, dr. Alojzij Trstenjak, dr. Leon Gozani in Mirko Gorišek. Pri oddelku trgovinskega ministrstva so imenovani za koncipiste dr. Ciril Pfeifer, Franc Mramor, dr. Mihael Kambič in dr. Josip Jaške; pri poverjeništvu za socialno skrbstvo je imenovan za višjega komisarja dr. Mate Suhač, za komisarje Ivan Legat, dr. Mirko Kuhelj, dr. Karel Dobida, Stanko Likar, Ivan Šlibar in Štefan Skubic. — Pri delegaciji ministrstva financ je imenovan sekijski svetnik Fran Bonač dvornim svetnikom, pri poverjeništvu za kmetijstvo vladni svetnik dr. Fran Vrtačnik. — Odvetniško pisarno so otvorili dr. Valentin Krisper v Ljubljani, dr. Milan Orožen v Celju, dr. Franjo Lovrec v Mariboru, dr. Leopold Boštjančič v Mariboru, dr. Fran Kimovec v Mariboru, dr. Otokar Rybař v Ljubljani. Notarjem na Vranskem je imenovan Fran Presečnik — Umrla sta odvetnik dr. Florijan Kukovec v Slov. Bistrici in notar dr. Jurij Pučko v Krškem.

— (Izenačenje zakonov.) V ministrstvu pravde je določen poseben oddelek za izdelovanje zakonskih načrtov, ki naj skrbi, da so zakoni sodne stroke primerni času in državnim potrebam. Poleg tega oddelka posluje stalen zakonodajni svet, ki izdeluje načrte zakonov in uredb in se deli na tri odseke: na zasebnopravni, na kazenskopravni in na javnopravni. Minister pravde je naročil privatnopravnemu odseku, da

izdela načrt za vso kraljevino enotnega državlanskega zakonika, trgovskega zakonika in zakona o postopku v civilnih pravdah. Kazensko-pravnemu odseku pa je naročil, naj izdela za vso kraljevino načrt enotnega kazenskega zakonika, kazenskega pravnega reda in sporednih zakonov. Ko sta odseka izdelala načrte, naj jih pretrse in določi njih končno besedilo širša komisija, ki se sestavi iz strokovnjakov vseh pokrajin kraljevine. V ti komisiji se pokliče tudi po eden sodnik in odvetnik iz Slovenije, Hrvaške i Dalmacije, katere izbere stol sedmorice v Zagrebu. Nadalje je ministristvo pravde v svrhu izenačenja zakonov odredilo dve specialni komisiji, kojih ena naj izdela predlog zakona o sodnikih, druga pa predlog zakona o odvetnikih za vso kraljevino. Tudi za vsako teh dveh komisij ima izbrati sto sedmorice po enega člana iz Slovenije, Hrvaške i Dalmacije.

— (Izpraševalna komisija za pravnozgodovinski državni izpit v Ljubljani) je v zmislu naredbe celokupne deželne vlade za Slovenijo z dne 17. aprila 1920., Ur. l. št. 172, sestavljena z razpisom poverjenišтва za uk in bogočastje od 1. julija 1920., št. 2363.

Predsednik jej je odvetnik dr. Danilo Majaron, podpredsednik redni univ. prof. dr. Anton Skumovič, eksaminatorji so in sicer za rimsko pravo: odvetnik dr. Jos. Hacin, redni univ. prof. dr. G. Krek, odvetnik in redni univ. prof. dr. Stanko Lapajne, odvetnik dr. Danilo Majaron, dvorni sodni svetnik Fran Regally, redni univ. prof. dr. A. Skumovič in viš. dež. sod. svetnik Fran Sterle; — za cerkveno pravo: univ. prof. dr. R. Kušej, dvorni sodni svetnik Fran Regally, hon. prof. dr. Gregor Rožman in univ. prof. dr. Iv. Zorè; — za zgodovinski razvoj sedanjega javnega in zasebnega prava ter za pravno zgodovino južnih Slovanov: redni univ. prof. dr. M. Dolenc, odd. načelnik dr. France Goršič, izr. univ. prof. dr. L. Hauptmann, bivši nadzornik in hon. prof. dr. Janko Polec in dvorni sod. svetnik hon. prof. dr. Milan Škerlj. — Prvi izpiti so bili koncem poletnega semestra v juliju, drugi začetkom zimskega semestra od 30. septembra do 6. oktobra. Izprašanih je bilo skupaj 33 kandidatov in uspeh je bil dober z odliko pri 7 kandidatih, dober pri 15 in zadosten pri 11 kandidatih.

— (Izpraševalna komisija za pravosodni in za državoslovni državni izpit v Ljubljani.) Z naredbo celokupne deželne vlade za Slovenijo z dne 20. maja 1919, Ur. l. št. 527, je bila ustanovljena v Ljubljani izpraševalna komisija za pravosodni in za državoslovni državni izpit.

Za predsednika komisije je bil imenovan dvorni svetnik dr. Janko Babnik, za podpredsednika dvorni sodni svetnik dr. Milan Škerlj, člani izpraševalne komisije pa so: Božidar Bežek, dvor. sodni svetnik, dr. Aleksander Bilimovič, r. univ. profesor, dr. Metod Dolenc, r. univ. profesor, dr. Fran Eller, r. univ. profesor, dr. Gojmir Krek, r. univ. profesor, dr. Stanko Lapajne, r. univ. profesor, dr. Danilo Majaron, odvetnik, Fran Milčinski, svetnik stola sedmorice, Ivan

Okretič, vrhovni državni odvetnik, dr. Edvard Pajnič, svetnik višjega dežel. sodišča, dr. Oton Papež, predsednik deželnega sodišča, dr. Vladimir Pertot, inspektor ministrstva saobračaja, dr. Leonida Pitamic, red. univ. profesor, dr. Janko Polec, višji nadzornik južne železnice in hon. profesor, dr. Franc Ratej, vladni svetnik, Fran Regally, dvorni sodni svetnik, dr. Bogumil Senekovič, direktor oddelka ministrstva za prehrano, dr. Fran Skaberne, vladni svetnik, dr. Anton Skumovič redni univ. profesor, dr. Henrik Steska, vladni svetnik, dr. Milan Škerlj, dvorni sodni svetnik, dr. Anton Švigelj, odvetnik, dr. Fran Tekavčič, odvetnik, dr. Fran Tominšek, odvetnik, dr. Bogumil Vošnjak, redni univ. profesor, dr. Ivan Žolger, red. univ. profesor. — Prvi izpiti so se vršili dne 25. septembra 1919. Od takrat pa do konca leta 1920. je bilo izprašanih pri pravosodnem državnem izpitu 42 in pri državoslovnem 26 kandidatov. Uspeh izpita je bil pri pravosodnem izpitu: dober z odliko pri 4, dober pri 14, zadosten pri 22 in nezadosten pri 2 kandidatih; pri državoslovnem izpitu pa je bil: dober z odliko pri 6, dober pri 6, zadosten pri 11 in nezadosten pri 3 kandidatih.

— (Kronika juridične fakultete v Ljubljani.) Dodatno k prvemu poročilu v Slov. Pravniku l. 1920., str. 106 je poročati za čas do konca 1920, sledeče:

I. Imenovani so bili za redne profesorje: 1. dne 26. marca 1920 dr. Metod Dolenc, svetnik pri višjem deželnem sodišču v Ljubljani za kazensko pravo in kazenskopравни red; 2. dne 12. maja 1920. dr. Fran Eller, višji finančni svetnik v Ljubljani za finančno vedo in finančno pravo; 3. dne 26. avgusta 1920 dr. Aleksander Bilimovič, bivši redni profesor na univerzi v Kijevu za narodno gospodarstvo; 4. dne 27. avgusta 1920. dr. Rado Kušej, izredni profesor univerze v Ljubljani, za kazensko pravo; 5. istega dne dr. Stanko Lapajne, odvetnik v Krškem, za meddržavno zasebno in kazensko pravo in za obče državljansko pravo; 6. dne 9. novembra 1920. Mihajl Niketič Jasinski, bivši redni profesor na univerzi v Kijevu, za pravno zgodovino južnih Slovanov.

Učni nalog sta dobila dne 30. avgusta 1920. dr. Fran Skaberné, vladni svetnik pri deželni vladi v Ljubljani, za angleško javno pravo, in dne 24. decembra 1920. dr. Alojzij Rant, finančni svetnik v Ljubljani za državno računovodstvo.

Poverilo se je dne 13. decembra 1920. drju. med. Ivanu Plečniku in drju. phil. et med. Alfredu Šerku, oba redna profesorja na medicinski fakulteti ljubljanske univerze, predavanja za juriste in sicer prvemu za sodno medicino, drugemu za sodno psihopatologijo.

II. Za šolsko leto 1920./1921. je bil izvoljen za dekana dr. Gregor Krek, redni profesor občega državljanskega prava in rimskega prava. Kot prodekan posluje v tem letu dekan, v preteklem šolskem letu redni prof. dr. Leonid Pitamic.

Dne 25. novembra 1920. je bil imenovan referent tiskovnega urada pri deželni vladi za Slovenijo Joso Jurkovič za tajnika juridične fakultete in je nastopil svojo službo 15. decembra 1920.

III. Red. prof. dr. Leonid Pitamic je bil poverjen 26. avgusta 1920. z vodstvom poverjenišтва za notranje zadeve pri deželni vladi za Slovenijo, a dne 14. decembra 1920. z vodstvom predsedstva deželne vlade za Slovenijo.

IV. V zimskem semestru, ki se je pričel dne 1. oktobra 1920. in bo trajal do 31. januarja 1921. predavajo:

Red. prof. dr. G. Krek: pandektno pravo kot uvod v današnje državljansko pravo, I. del, 4 ure na teden;

red. prof. dr. Ant. Skumovič: konverzatorij rimskega prava, 2 uri; uvod v zgodovino rimskega prava, 2 uri;

red. pros. dr. R. Kušej: splošno cerkveno pravo in krajevno cerkveno pravo v kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev, 4 ure; cerkvenopravni seminar s posebnim ozirom na liber IV. codicis juris canonici, 2 uri;

pravo v kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev, 4 ure; cerkvenopravni seminar s posebnim ozirom na liber IV. codicis juris canonici, 2 uri;

hon. prof. dr. Janko Polec: zgodovinski razvoj sedanjega javnega in zasebnega prava, I. del, 4 ure;

red. prof. dr. G. Krek: obče državljansko pravo (splošni del), 4 ure;

red. prof. dr. Stanko Lapajne: iz občega državlanskega prava rodbinsko pravo, 4 ure; meddržavno in medpokrajinsko zasebno in kazensko pravo kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev, 2 uri.

red. prof. dr. A. Skumovič: civilnopravno postopanje, 4 ure; civilnopravni seminar, 2 uri;

hon. prof. dr. Milan Škerlj: trgovinsko pravo, 5 ur; vaje iz trgovskega in meničnega prava, 2 uri;

red. prof. dr. Metod Dolenc: kazensko pravo, 5 ur; vaje v kazenskem pravu in kazenskopravnem postopanju, 1 ura; temeljni problemi kriminalistike, 1 ura;

red. prof. dr. Leopold Pitamic: ustavopravna veda, 4 ure;

hon. nastavnik dr. Henrik Steska: organizacija uprave in upravno postopanje, 2 uri; občinsko pravo, 1 ura;

hon. nastavnik dr. Bogumil Senekovič: obrtno pravo, specialni del, s posebnim ozirom na del. pravo in obrtno združništvo, 2 uri;

red. prof. dr. Aleksander Bilimovič: nar. gospodarstvo, 5 ur;

red. prof. dr. Franc Eller: finančna veda (s posebnim ozirom na finančno pravo kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev), 5 ur; vaje na polju finančne vede in finančnega prava, 2 uri;

red. prof. dr. Ivan Plečnik: sodna medicina, 2 uri.

Red. prof. dr. Ivan Žolger, določen kot zastopnik kraljevske vlade na prvi skupščini Zveze narodov v Ženevi, ki je pričela poslovati 15. novembra 1920., in pa red. prof. dr. Bogumil Vošnjak, ki je bil iz-

voljen za poslanca ustavotvorne skupščine v Beogradu, do konca leta 1920. nista pričela s predavanji.

V. Koncem letnega semestra 1919/1920 je bilo na juridični fakulteti vpisanih 236 rednih, 11 izrednih slušateljev in 3 izredne slušateljice; koncem I. 1920. (zimski semester 1920/1921) je vpisanih 364 rednih, 17 izrednih slušateljev in 5 izrednih slušateljic.

VI. Promovirali so za doktorje prava: dne 17. julija 1920. Mirko Kuhelj in Pavel Suyer, dne 18. decembra 1920. Luka Kravina, Štefan Skubic in Vinko Zorec, dne 23. decembra 1920. Ladislav Lajovic. V. Zorec in L. Lajovic sta napravila vse rigoroze na ljubljanski univerzi. D.

— (Zveza slovenskih odvetnikov,) društvo, ki je bilo l. 1904. ustanovljeno v Ljubljani v obrambo slovenskega odvetništva v Avstriji, se je na občnem zboru dne 31. oktobra l. l. razpustilo. Imovina, okroglo 10.000 K, se je naklonila podporni zalogi odvetniške zbornice v Ljubljani, vzlasti v svrhu ustanovitve pokojninskega zaklada.

— (Popravki.) V zadnjem zborniku je popraviti naslednje tiskovne napake:

Na str. 117. v 5. vrsti od spodaj beri: sodobni graščaki mesto: podobni graščaki.

Na str. 119. v 1. vrsti od spodaj beri: na Ržišču mesto: na Ržišče.

Na str. 121. v 18. vrsti od zgoraj beri: otepi mesto: otmeti.

Na str. 154. v 2. vrsti od zgoraj beri: Druge primere ko te mesto: Druge primere ko to.

Poslano.

Velecenjeni gospod urednik!

G. Anton Lajovic, ki sem mu bil dober za »vreme celo«, ko je sodnikoval na Brdu, je v »Slov. Pravniku«, ocenjujoč mojo brošuro »Prvo leto našega pravosodstva«, mene obsodil, da sem »pritoževalec«.

Le prejšnji stanovski tovariši, ki me osebno poznajo, vedo, da sem eden izmed tistih, ki se često, a še premalokrat, izmuznem takemu, ki sili preveč v človeka. Tudi nisem nikoli nikogar prav nobene reči moledoval. Komur to ni znano, mora misliti, da me je kritik Lajovic na takih potih srečal, da me je kverulantstva obrekel.

Kar je Friderik Veliki opomnil v slavnem procesu mlinarja Arnolda, velja za justiciarje, če šikanirajo, veljalo naj pa bi prav tako tudi za sodnika, če zagreši muhasto in katagnostično kritiko.

Duh brošure ni, »po starem« in je kriv, da se zdi temu naslov, onemu vsebina napačna, a g. Lajovic svari pred menoj — demagogom. Naj ostaneta oba, kakršna sta, vsebina in naslov. Sodbe zanamcev me ni prav nič strah.

Hvala Vam, gospod urednik, da objavite tole pismo in mi operete čast!

Vaš udani

dr. France Goršič.

c) Začetnik v zmislu 1. odst., § 84 k. z. je vsak neposredni storilec, ki na topa na svojo roko, da ugotovi svoji nenavisti	300
d) Prostorek radi zastaranja kaznjivega dejanja je ničev, če obtožba ni bila izčrpana. — Državni pravdnik, ki postopa v zmislu § 46 k. pr. r., ne more kar brez drugega umakniti po njem priglašeni vzklik .	301
8. Književna poročila	304
9. Anton Kaspert †	311
10. Razne vesti	314

Gotov je ZAKON O TAKSAMA

objašnjen njegovim pravilnikom, dopunjen propisima
drugih zakona i protumačen odlukama Državnog
Saveta, Kasacionog Suda, Poreske Uprave i
Generalne Direkcije Posrednih Poreza
sa objašnjenjima Poreske Uprave i
Generalne Direkcije Posrednih
Poreza

od **B. Robićka**,
načelnika Generalne Direkcije Posrednih Poreza
Ministarstva Finansija

Drugo popravljeno i dopunjeno izdanje.

Predplatnicima i svima zainteresovanim saopštava se, **da je ovo jedino najpotpunije i najtačnije izdanje** i da su sva druga izdanja netačna jer sadrže ukinute i izmenjene propise, a naročito one za nove krajeve.

Izdavačka knjižarnica
Gece Kona — Beograd
Knez Mihailova ul. 1.